
Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Vliv hospodářské krize na světovou ekonomiku
Bc. Žaneta Doležalová

Diplomová práce
2011

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Žaneta DOLEŽALOVÁ**
Osobní číslo: **E09575**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a management podniku**
Název tématu: **Vliv hospodářské krize na světovou ekonomiku**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zaměří na vliv finanční krize na světovou ekonomiku.

Práce bude obsahovat:

- makroekonomické ukazatele,
- výkonnost světové ekonomiky před hospodářskou krizí,
- vliv hospodářské krize na vybrané ekonomiky.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- CIHELKOVÁ, E. a kol: Světová ekonomika: Nové jevy a perspektivy. Praha: C. H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.
EPPING, R., CH.: Průvodce globální ekonomikou. Praha: Portál, 2004. 240 s. ISBN 80-7178-25-2.
FÁREK, J., KRAFT, J.: Světová ekonomika: Za prahem nového století globálních změn. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. 252 s. ISBN 80-7372-142-2.
JENÍČEK, V.: Globalizace světového hospodářství. Praha: C. H. Beck, 2002. 157 s. ISBN 80-7179-787-1.
KISLINGEROVÁ, E.: Podnik v časech krize: Jak se nedostat do potíží a jak se dostat z potíží - zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009. Praha: Grada, 2010. 206 s. ISBN 978-80-247-3136-0.
KRUGMAN, P. R.: Návrat ekonomické krize. Praha: Vyšehrad, 2009. 168 s. ISBN 978-80-7021-984-3.
SEDLÁČEK, T.: Ekonomie dobra a zla: Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi. Praha: 65. pole, 2009. 270 s. ISBN 978-80-903944-3-8.
SCHIFF, P. D.: Důkaz pádu: Jak vydělat na hospodářském kolapsu. Brno: Computers Press, 2009. 264 s. ISBN 978-80-251-2365-2.
KUBANOVÁ, J.: Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi. Bratislava: Statis, 2008. 248 s. ISBN 978-80-85659-47-4.
WHEELER, J. O.: Economic Geography. New York: John Wiley & Sons, 1998. 398 s. ISBN 0-471-53620-2.

Vedoucí diplomové práce: Ing. Liběna Černožorská, Ph.D.
Ústav ekonomie

Datum zadání diplomové práce: 28. června 2010
Termín odevzdání diplomové práce: 6. května 2011

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Marcela Kožená, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 19. července 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 19. 4. 2011

Bc. Žaneta Doležalová

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především Ing. Liběně Černoorské, Ph.D. za cenné rady, průběžnou kontrolu a ochotu při vedení diplomové práce. Další poděkování patří rodině a přátelům za poskytnutou podporu a zázemí.

ANOTACE

Práce se zaměřuje na světovou ekonomiku, její vývoj a současné tendence. Dále se zabývá současným stavem světové ekonomiky a hospodářskou krizí, která na světové hospodářství a společnost dopadá. Shrnuje příčiny, průběh a dopady celosvětové ekonomické krize na světové hospodářství. Zahrnuje i postavení České republiky v současné světové ekonomice, její perspektivy do budoucna a celkové zhodnocení světové situace.

KLÍČOVÁ SLOVA

Světová ekonomika; nezaměstnanost; inflace; světová ekonomická centra; Česká republika; ekonomická krize.

TITLE

The Impact of Economic Crisis on the Global Economy

ANNOTATION

This labour is focused on the world economy, its evolution and present trend. Further is aimed at a current world economy situation and global economic crisis the world economy, and impact. This labour summarizes the cause, course and impact of the global economic crisis on world economy. Includes also the position of the Czech Republic in current world economy, its prospects and total world situation estimation.

KEYWORDS

World economy; unemployment; inflation; world's economic centers; the Czech Republic; economic crisis.

OBSAH

ÚVOD	8
1 MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	9
1.1 Hrubý domácí produkt.....	9
1.2 Inflace	10
1.3 Nezaměstnanost.....	12
1.4 Zahraniční obchod	13
1.4.1 Obchodní a platební bilance	15
1.5 Státní rozpočet.....	16
2 VÝVOJ SVĚTOVÉ EKONOMIKY	18
2.1 Vymezení světové ekonomiky	18
2.2 Formování a vývoj světové ekonomiky.....	19
2.2.1 Vnik světového hospodářství – etapa první	19
2.2.2 Zlatý věk – etapa druhá.....	20
2.2.3 Meziválečné období – etapa třetí.....	22
2.2.4 Poválečný vývoj – etapa čtvrtá.....	22
2.2.5 Světová ekonomika na konci 20. století – etapa pátá	24
2.3 Postavení České republiky ve světové ekonomice na konci 20. století.....	27
3 SVĚTOVÁ EKONOMIKA NA POČÁTKU 21. STOLETÍ	30
3.1 Centra světové ekonomiky.....	30
3.1.1 Spojené státy americké.....	31
3.1.2 Japonsko	33
3.1.3 Evropská unie	35
3.2 Komparace největší ekonomik světa	40
3.3 Postavení České republiky ve světové ekonomice počátkem 21. století.....	42
4 HOSPODÁŘSKÁ KRIZE	44
4.1 Příčiny vzniku finanční krize	45
4.1.1 Hypoteční boom v USA.....	47
4.2 Průběh hypoteční krize	51
4.3 Dopady hospodářské krize na vybrané ekonomiky.....	54
4.3.1 Spojené státy americké.....	56
4.3.2 Evropská unie	58
4.3.3 Česká republika	62

4.4	BRICS a další rozvíjející se země	64
4.4.1	Čína	66
4.5	Japonsko	67
4.6	Komparace vývoje makroekonomických ukazatelů vybraných ekonomik	68
5	ANALÝZA VÝVOJE HDP NA OBYVATELE	72
5.1	Regresní analýza	72
5.2	Analýza vývoje HDP na obyvatele u vybraných zemí	75
5.2.1	Česká republika	77
5.2.2	Německo	79
5.2.3	Maďarsko	82
5.2.4	Řecko	84
5.2.5	EU 27	87
5.3	Vyhodnocení regresní analýzy	89
	ZÁVĚR.....	90
	LITERATURA.....	92
	SEZNAM TABULEK.....	98
	SEZNAM OBRÁZKŮ	98
	SEZNAM GRAFŮ	99
	SEZNAM ZKRATEK.....	100

ÚVOD

Téma vliv hospodářské krize na světovou ekonomiku jsem si zvolila vzhledem k aktuálnosti a k současné diskutovanosti této problematiky.

Cílem diplomové práce je charakterizovat světovou ekonomiku a na jejím vývoji analyzovat současné tendence světového hospodářství, zhodnotit jednotlivé makroekonomické ukazatele největších ekonomik světa a poskytnout ucelený přehled o vývoji světové ekonomiky.

Práce bude sledovat základní národohospodářské agregáty vybraných zemí, jako je inflace, nezaměstnanost, hrubý domácí produkt nebo zadluženost zemí, neboť tyto ukazatele tvoří celkový pohled na stav ekonomiky a na základě jejich analýzy můžeme sledovat směr vývoje ekonomiky v rámci hospodářského cyklu. Práce bude koncipována jako komplexní charakteristika hlavních ekonomických center. V kontextu světové ekonomiky je neméně důležité vymezit i postavení České republiky ve světovém hospodářství.

V úvodu se bude diplomová práce zabývat vývojem světové ekonomiky od počátku 20. století, postupného vytváření až po současnou dobu.

Největší pozornost bude věnována dnes velmi aktuální celosvětové hospodářské krizi. Vysvětlí zrození celé krize v USA a s ní spojené problémy. Budou zhodnoceny příčiny, průběh a dopady celosvětové ekonomické krize na světové hospodářství.

Dílčím cílem diplomové práce bude analýza ukazatele HDP na obyvatele ve vybraných evropských zemích, neboť tento ukazatel vypovídá o vyspělosti jednotlivých ekonomik. Dojde k porovnání tohoto ukazatele mezi nejslabšími a nejsilnějšími ekonomikami Evropské unie a bude odhadnut vývoj HDP na obyvatele v následujících letech.

Stav světové ekonomiky a její vývoj je aktuální i pro nás, pro občany České republiky, protože ovlivňuje naši přítomnost i budoucnost. Každý člověk v každém státě je součástí světového ekonomického koloběhu. Hnacím motorem ekonomiky jsou lidské potřeby, které bývají uspokojeny spotřebou. Hospodářství je složitý systém, v němž vystupují miliony lidí a kde každodenně probíhají miliony směnných transakcí. Většinou si tak ani neuvědomujeme, že i běžným nákup v hypermarketu či návštěva fotbalového zápasu z nás činí účastníky globální ekonomiky.

Informace budou čerpány z dostupné literatury a především z aktuálních a seriózních datových zdrojů internetu.

1 Makroekonomické ukazatele

Veličiny, pomocí kterých zjišťujeme výkonnost národního hospodářství jednotlivých zemí, nazýváme makroekonomické ukazatele. Nejvýznamnějším ukazatelem je hrubý domácí produkt (HDP). Mezi další ukazatele, které vypovídají o výkonnosti hospodářství, patří například míra nezaměstnanosti, míra inflace nebo vývoj obchodní a platební bilance.

1.1 Hrubý domácí produkt

Ve všech zemích světa lidé přežívají a prosperují díky tomu, že vyrábí zboží a poskytují služby.

„Hrubý domácí produkt (Gross Domestic Product – GDP) je pojem, jež ekonomové užívají k popisu součtu veškerého zboží a služeb vytvořených v určité zemi v daném roce. Vyjádření hodnoty tohoto zboží a služeb pomocí amerického dolaru není samozřejmě jediný způsob, jak měřit početné a vzájemně odlišné světové ekonomiky, nicméně je to způsob, který nám nejspíše umožní změřit všechna ta jablka a pomeranče, fotbalové zápasy, televizní přijímače, filmy a vysokoškolská studia, tedy všechno to, co každá ekonomika vytváří“¹

„Celkovou hodnotu zboží a služeb určených pro konečnou (finální) spotřebu, kterou národní hospodářství tvoří za určitý rok, označujeme jako výkonnost národního hospodářství. Peněžním ukazatelem sloužícím k zachycení výkonnosti ekonomiky je nejčastěji hrubý národní, resp. domácí produkt, označovaný jako měřítko ekonomické aktivity. Ukazatelé hrubého domácího produktu (HDP) či hrubého národního produktu (HNP) jsou vyjadřovány nejčastěji za roční či čtvrtletní období.“²

Portál BusinessInfo.cz definuje tuto veličinu jako souhrn hodnot přidaných zpracováním ve všech odvětvích činností považovaných v systému národního účetnictví za produktivní. Jedná se o propočet v kupních cenách, za které jsou realizovány tržní výkony.³

¹ EPPING, R. CH.: *Průvodce globální ekonomikou*. Praha: Portál, 2004. str. 46.

² URBAN, J.: *Základy teorie národního hospodářství*.. Praha: ASPI Publishing, a. s., 2003, str. 37.

³ *BusinessInfo* [online]. 2010 [cit. 2010-12-08]. Hlavní makroekonomické ukazatele. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-makroekonomicke-ukazatele-cr/1000431/49089/#hdp>>.

Produkt lze označit za tokovou veličinu, která je udávána v peněžních jednotkách za určité období. Na rozdíl od bohatství, které udává stav. Jedná se tedy o celkovou peněžní hodnotu statků a služeb vytvořenou za dané období na určitém území. Produktem se rozumí přírůstek bohatství.

Hlavní rozdíl mezi oběma ukazateli výkonu národního hospodářství (HDP a HNP) spočívá v tom, že HNP je vztažen k celkové hodnotě roční výroby zboží a služeb vytvořené výrobními faktory příslušníků určitého státu, zatímco HDP vyjadřuje veličinu finální produkce k určitému území (tj. k domácím výrobním faktorům). Hrubý národní produkt může zahrnout i hodnotu služeb a zboží vytvořených národními faktory v zahraničí, hrubý domácí produkt čítá naopak i hodnotu statků vytvořených zahraničními výrobními faktory působícími na domácím území. Většina států používá jako základní měřítko výstupu ekonomiky ukazatel HDP, protože je snadněji zjištělný.

Výši hrubého domácího produktu lze stanovit třemi způsoby – výrobní, důchodovou a výdajovou metodou. Každá z těchto metod představuje jiný pohled na totéž.⁴

1.2 Inlace

V každé zemi se míra inflace zjišťuje sledováním spotřebního koše neboli souboru určitých druhů zboží a služeb, které byly vybrány tak, aby odrážely životní styl průměrného člověka. Spotřební koš se neustále aktualizuje (v průmyslových zemích v něm například v nedávné době přibyly počítače a internetové služby), aby bylo možné přesně zjišťovat, kolik stojí život v dané ekonomice.

Inflaci v ČR zjišťuje Český statistický úřad a vychází z měření čistých cen nejčastěji pomocí indexu spotřebitelských cen. Český statistický úřad definuje inflaci jako všeobecný růst cenové hladiny v čase. Cenové indexy poměřují úroveň cen vybraného koše reprezentativních výrobků a služeb (775 položek) ve dvou srovnávaných obdobích, přičemž váha (resp. význam), který je jednotlivým cenovým reprezentantům ve spotřebním koši přisouzena, odpovídá podílu daného druhu spotřeby, který zastupují, na celkové spotřebě domácností. Ve spotřebním koši je zařazeno potravinářské zboží (potraviny, nápoje, tabák),

⁴ URBAN, J.: *Teorie národního hospodářství*. 2., doplněné a rozšířené vydání. Praha: ASPI, a. s., 2006, str. 46.

nepotravinářské zboží (oděvy, nábytek, potřeby pro domácnost, drogistické zboží, zboží pro dopravu a volný čas, zboží pro osobní péči aj.) a služby.⁵

Cenové indexy vypovídají o vývoji cenové hladiny; nevyjadřují však ještě míru inflace. Míra inflace se rovná procentní změně cenového indexu za určité období. Vypočítá se jako rozdíl cenového indexu *běžného* (značíme P_t) a *základního* (značíme P_{t-1}) období, dělený cenovým indexem základního období. Výsledek vynásobíme 100. *Míru inflace* (π_t) tedy určíme jako:

$$\pi_t = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}} * 100$$

„Ve Spojených státech amerických se tento údaj nazývá index spotřebitelských cen (Consumer Price Index – CPI), zatímco ve Velké Británii se omluví o indexu maloobchodních cen (Detail Price Index – RPI).“⁶

Inflace označuje růst hladiny cen po delší časové období. Opačná situace, kdy cenová hladina delší období klesá, je označována jako deflace. Hodnota peněz v období inflace klesá, naopak v období deflace roste. Je třeba však odlišit růst či pokles cenové hladiny od běžného kolísání cen na jednotlivých trzích, ke kterému v tržní ekonomice dochází v souvislosti s trvalými změnami nabídky i poptávky. O růstu či poklesu cenové hladiny můžeme hovořit tehdy, pokud dojde ke zvýšení či snížení úrovně většiny cen národního hospodářství, tedy je-li třeba na nákup téhož množství zboží a služeb vynaložit ve srovnání s minulostí více nebo méně peněžních prostředků.⁷

Při prudkém rozvoji ekonomiky dochází k růstu inflace v okamžiku, kdy začnou spotřebitelé a podniky soutěžit o stále vzácnější zboží a služby. Projevem inflace může být vynucený růst úspor nebo existence nedostatkového zboží. Příznaky inflace nejsou omezeny pouze na oblast růstu cen. Inflaci lze charakterizovat její intenzitou a dobou jejího trvání. Intenzita znamená, že se inflace z počátku skrytě plíží (plíživá inflace), aby se potom mohla velice rychle dostat do svého maxima. Rychlost tvoří jeden z prvků, které vysvětlují, jak inflaci vnímají ekonomické subjekty. Rychlá inflace bývá pocíťována silněji než inflace trvající delší čas. Co se týče trvání inflace, může jít o rychlý vzestup cen nebo o pomalejší, ale zato déle trvající.

⁵ Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-03-13]. Inflace. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#1>.

⁶ EPPING, R. CH.: *Průvodce globální ekonomikou*. Praha: Portál, 2004. str. 52.

⁷ URBAN, J.: *Základy teorie národního hospodářství*. Praha: ASPI Publishing, s. r. o., 2003, str. 238.

Podněty k růstu cen mohou vyvolat změny jak ze strany nabídky, tak poptávky. Rozlišujeme tedy poptávkovou a nabídkovou inflaci.

1.3 Nezaměstnanost

Za nezaměstnaného se v ekonomické teorii považuje osoba schopná pracovat, která však nemůže nalézt placené zaměstnání.

Podle definice Eurostatu se za nezaměstnané považují všechny osoby patnáctileté a starší (bez horní věkové hranice), které ve sledovaném období souběžně splňovaly dále uvedené tři podmínky:

- Byly bez práce, to znamená, že nebyly ani v placeném zaměstnání ani nezaměstnané.
- Hledali aktivně práci. Formou aktivního hledání práce se rozumí registrace u úřadu práce nebo soukromé zprostředkovatelný práce, dále hledání práce přímo v podnicích, využívání inzerce, podnikání kroků pro založení vlastní firmy, podání žádosti o pracovní povolení a licence nebo hledání zaměstnání jiným způsobem.
- Byly připraveny k nástupu do práce, tj. během referenčního období byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo sebezaměstnání.

Pokud osoby nesplňují alespoň jednu ze tří uvedených podmínek, jsou klasifikovány jako zaměstnané nebo ekonomicky neaktivní.

„Míra nezaměstnanosti (v dané zemi a k určitému období) je měřena jako počet nezaměstnaných osob (značíme U) k *pracovním silám* (značíme L). *Pracovní síly* tvoří osoby *zaměstnané* (značíme E), tj. ti, kdo práci mají a *nezaměstnané osoby* (U), tj. ti, kdo práci aktivně hledají. *Míra nezaměstnanosti* (značíme u a vyjadřujeme ji v %) se tedy rovná

$$u = \frac{U}{E+U} \cdot 100,$$

kde součet zaměstnaných a nezaměstnaných osob ve jmenovateli se rovná pracovním silám, tj. ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu (tedy $E + U = L$). Lze proto míru nezaměstnanosti psát také jako:

$$u = \frac{U}{L} \cdot 100$$

Míru, resp. koeficient pracovní účasti (značíme l) lze definovat jako *poměr pracovních sil*, tj. ekonomicky aktivního obyvatelstva (L) k počtu *osob v produktivním věku* (F). Tedy

$$l = \frac{L}{F} \cdot 100$$

Osoby, které nejsou v pracovních silách jsou například lidé ve starobním důchodu, ženy na mateřské dovolené a ženy pečující o děti v domácnosti, nemocní lidé nebo studenti.⁸

Nezaměstnanost může být rozlišována jako:

- *Dobrovolná* – osoba setrvává dobrovolně nezaměstnaná a není ochotna přijmout práci za nabízenou mzdu (nezahrnuje se do statistik nezaměstnaných).
- *Frikční* – vzniká přechodem lidí z jednoho zaměstnání do druhého nebo nástupem absolventů na trh, zpravidla dosahuje výše jednoho až dvou procent.
- *Cyklická* – je způsobena obdobím hospodářského poklesu, v období hospodářské deprese je zaměstnáno méně lidí než v době konjunktury.
- *Strukturální* – vzniká nepravidelným vývojem v jednotlivých ekonomických odvětvích, kdy nezaměstnaný nemůže najít práci ve svém oboru.
- *Sezónní* – nezaměstnanost související s ročním obdobím.⁹

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti je založena na počtu nezaměstnaných, kteří si hledají zaměstnání déle než 1 rok.

1.4 Zahraniční obchod

„Zahraniční (mezinárodní) obchod je nestarší a nejrozšířenější formou mezinárodních ekonomických vztahů a v posledních desetiletích patří k nejdynamičtěji se rozvíjejícím faktorům světové ekonomiky. Protože jde o dynamiku nejen z pohledu kvantitativního, ale také kvalitativního, lze zahraniční obchod označit za rozhodující faktor, který ovlivňuje ekonomický růst a rozvoj nejen ekonomik národních, ale také ekonomiky světové.“¹⁰

- *Funkce transformační* představuje přeměnu struktury domácí výroby do požadované struktury domácí spotřeby.

⁸ MACH, M.: *Makroekonomie II*: Pro magisterské studium. Slaný: Melandrium, 2001, str. 256.

⁹ *EUROEKONOM* [online]. 2009 [cit. 2010-12-09]. Nezaměstnanost. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/ekonomie-clanky.php?type=lekce10>>.

¹⁰ LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 67.

-
- *Funkce transmisní* představuje informační implementaci pro podporu a rozvoj výrobních a rozhodovacích procesů v domácí ekonomice.
 - *Funkce růstová* spočívá ve zvyšování tempa ekonomického růstu v podobě úspor vynaložených výrobních faktorů nad rámec rozvojových možností ekonomiky.
 - *Funkce bariérová* vychází z toho, že daná ekonomika se může zapojit do volného mezinárodního obchodu až tehdy, budou-li její výrobky schopny konkurovat výrobkům zahraničním.
 - *Funkce interakční* zkoumá závislost mezi růstem důchodu, vývojem dovozu a vývozu na základě makroekonomického modelu rovnováhy v otevřené ekonomice.

Pokud zhodnotíme úlohu zahraničního obchodu v ekonomice z historického pohledu, je zjevné, že tato forma ekonomického pohybu přes hranice je formou nejstarší. Vliv zahraničního obchodu na ekonomiky jednotlivých zemí v celosvětovém měřítku výrazně zesílil po 2. světové válce a vlivem globalizace v posledních desetiletích docházelo k neustálému prohlubování. Na zvyšování dynamiky i diversifikace struktury zapojování zemí do mezinárodní dělby práce má své příčiny v působení více faktorů:

- poválečná rekonstrukce,
- technický pokrok a růst specializace,
- vytlačování směny služeb spojených se směnou výrobků,
- stimulace obchodu jako doprovodný jev růstu přímých zahraničních investic,
- globalizační procesy.

Intenzita zapojení jednotlivých ekonomik do mezinárodního obchodu je různá, a to v závislosti na ekonomickém rozměru (počtu obyvatel) a ekonomické vyspělosti (HDP na obyvatele).¹¹

¹¹ URBAN, J.: *Teorie národního hospodářství*. 2., doplněné a rozšířené vydání. Praha: ASPI, a. s., 2006, str. 286.

1.4.1 Obchodní a platební bilance

„Postavení země v mezinárodním obchodu i mezinárodních finančních tocích mají pro národní ekonomiky zásadní význam a jednotlivé státy je proto trvale sledují. Jako nástroj k tomu slouží především obchodní a platební bilance.“¹²

Obchodní bilance slouží k zachycení pozice národní ekonomiky v rámci zahraničního obchodu. Udává rozdíl mezi hodnotou dovozu a vývozu národního hospodářství. Obchodní bilance je pozitivní, pokud dosažené hodnoty vývozu převyšují hodnoty dovozu. V opačném případě se jedná o negativní obchodní bilanci.

V rámci analýzy vnější ekonomické rovnováhy hraje rozhodující vliv především analýza platební bilance. Vnější ekonomickou rovnováhu lze charakterizovat jako stabilitu zahraničně-ekonomických vztahů, tj. vyrovnanost všech autonomních peněžních toků, k nimž dochází mezi domácí ekonomikou a zahraničím.¹³

Platební bilance zahrnuje veškeré finanční toky, které směřují do země a ze země. Vedle plateb spojených se směnou zboží shrnuje i finanční transakce spojené s mezinárodním obchodem se službami, kapitálové transakce s jinými zeměmi, tj. zahraniční investice, úvěry nebo mezinárodní platby úroků a dividend. Platební bilance má důležitou funkci informačního nástroje pro odhad budoucích trendů hodnoty národní měny i pro další vývoj ekonomiky a jejích vnějších vztahů.

Platební bilance je systematický statistický záznam všech ekonomických transakcí, které byly uskutečněny mezi devizovými tuzemci a cizozemci za určité období. V ČR je primárně sestavována čtvrtletně v CZK, za delší časovou dobu se získává součtem jednotlivých čtvrtletí. Platební bilance se skládá z běžného účtu, kapitálového účtu, finančního účtu a vyrovnávacích položek PB.

Běžný účet platební bilance zachycuje transakce týkající se obchodu se zbožím, ale i transakce spojené s mezinárodním obchodem se službami, které zahrnují například dopravné, pojistné nebo platby související s turistikou. Součástí tohoto účtu jsou i důchody (mzdy) placené do zahraničí a ze zahraničí, příjmy z investic a transfery. Běžný účet platební bilance se tedy stanoví, jestliže k obchodní bilanci přičteme bilanci obchodů se službami a bilanci důchodů a převodů.

¹² URBAN, J.: *Základy teorie národního hospodářství*. Praha: ASPI Publishing, s. r. o., 2003, str. 358.

¹³ TULEJA, P.: *Analýza pro ekonomy*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 173.

Finanční účet zachycuje mezinárodní pohyb kapitálu z hlediska charakteru investování (přímé investice, portfoliové investice a ostatní) a z hlediska časového (dlouhodobý kapitál a krátkodobý kapitál). Kapitálový účet zahrnuje kapitálové transfery.

Vyrovňovacími položkami platební bilance jsou chyby a omyly, které vznikají rozdílnou metodikou používanou v různých zemích při statistickém zjišťování platební bilance, a změny devizových rezerv v držbě měnových institucí.

Součet těchto částí platební bilance se musí rovnat nule. K rovnováze platební bilance dochází pouze tehdy, je-li schodek z běžného účtu platební bilance plně pokryt přebytkem finančního účtu nebo pokud je přebytek běžného účtu plně vyčerpán schodkem na účtu finančním.¹⁴

1.5 Státní rozpočet

„Dosáhnou-li očekávané příjmy státu stejné výše jako očekávané vládní výdaje, je rozpočet označován jako vyrovnaný, jsou-li státní rozpočtové příjmy větší než vládní výdaje, je vzniklý rozdíl označován jako rozpočtový přebytek a celkové hospodaření státu jako přebytkové. Jsou-li naopak rozpočtové výdaje větší než příjmy, představuje tento rozdíl schodek či deficit rozpočtu a celkové hospodaření státu je označováno jako deficitní. Rozdíl mezi příjmy a výdaji rozpočtu, ať již kladný nebo záporný, představuje saldo.“¹⁵

Schodky státního rozpočtu je možné podle důvodu vzniku rozdělit na dva základní druhy, a to strukturální (záměrně plánované) a cyklické (nahodilé). Strukturální rozpočtové schodky vznikají politickým rozhodnutím, cyklické rozpočtové schodky způsobují nepravidelné a těžko předvídatelné ekonomické výkyvy. Oba dva typy rozpočtových schodků lze obecně vyjádřit v jednotkách národní či jiné světové měny. Pro lepší vypovídací schopnost lze tuto hodnotu vyjádřit v procentech hrubého produktu dané ekonomiky.¹⁶

Státní rozpočet má několik ekonomických funkcí, kde k nejdůležitějším patří funkce alokační, redistribuční a stabilizační.

„Alokační funkce státního rozpočtu se vztahuje k rozdělování ekonomických zdrojů, o jejichž využití nerozhodují trhy, ale vlády. Rozsah rozpočtové redistribuce, jejímž cílem je zmírnění důchodových a majetkových nerovností ve společnosti, závisí na prioritách vlády.

¹⁴ URBAN, J.: *Teorie národního hospodářství*. 2., doplněné a rozšířené vydání. Praha: ASPI, a. s., 2006, str. 448.

¹⁵ URBAN, J.: *Základy teorie národního hospodářství*. Praha: ASPI Publishing, s. r. o., 2003, str. 309.

¹⁶ *EUROEKONOM* [online]. 2009 [cit. 2010-12-28]. Rozpočtové schodky a státní dluh. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/ekonomie-clanky.php?type=lekce20>>.

Třetí funkce státního rozpočtu souvisí s ovlivňováním agregátní poptávky v národním hospodářství v rámci stabilizační, expanzivní nebo restriktivní fiskální politiky vlády.¹⁷

¹⁷ URBAN, J.: *Teorie národního hospodářství*. 2., doplněné a rozšířené vydání. Praha: ASPI, a. s., 2006, str. 399.

2 Vývoj světové ekonomiky

„Světová ekonomika (světové hospodářství) představuje jednotný sociální organismus, ve kterém jsou národní ekonomiky v rozdílné míře integrovány prostřednictvím mezinárodní dělby práce a mezinárodních ekonomických vztahů.“¹⁸

2.1 Vymezení světové ekonomiky

Světová ekonomika je tvořena z jednotlivých, různě velkých a různě vyspělých národních ekonomik. Tyto ekonomiky propojují vzájemné ekonomické vztahy, které jsou dány toky zboží a služeb, výrobních faktorů (práce, kapitálu) a peněz.

Světové hospodářství se postupně utvářelo a vedle národních ekonomik se její součástí staly i jiné důležité prvky, jako například mezinárodní ekonomické instituce, regionálně ekonomické integrace nebo nadnárodní korporace, jejichž ekonomická síla bývá mnohdy větší než některých menších národních ekonomik.¹⁹

Za mezinárodní ekonomické vztahy můžeme považovat:

- mezinárodní obchod,
- mezinárodní pohyb kapitálu,
- mezinárodní měnové instituce,
- mezinárodní migraci pracovních sil
- a mezinárodní pohyb vědeckotechnických informací.

Současná situace světové ekonomiky je podmíněna historickým vývojem. Utváření světového hospodářství je dlouhodobý proces, který byl ovlivněn dvěma faktory. Za první faktor se považuje vytvoření ekonomicky samostatných celků, které vznikly většinou na národních principech. Druhým faktorem je pak prohlubující se dělba práce, která provází lidskou společnost po celou dobu její existence.²⁰

¹⁸ LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 6.

¹⁹ LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 7.

²⁰ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol.: *Světová ekonomika: Nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 2.

2.2 Formování a vývoj světové ekonomiky

Členění vývoje světové ekonomiky se v jednotlivých literaturách liší. Například Kunešová rozděluje tento proces do pěti etap.

2.2.1 Vnik světového hospodářství – etapa první

První etapu lze datovat do roku 1900. Charakteristickým rysem tohoto období je budování klasického kolonialismu, jeho završení a krize této soustavy.

Výrazné změny v hospodářství vyspělých evropských zemí i zámořských států v poslední třetině 19. století vedly ke vzniku tzv. *světového hospodářství*. Nastala tedy situace, kdy se na obchodní výměně podílely všechny obydlené oblasti světa. V první řadě šlo o důsledek dovršení průmyslové revoluce ve Spojených státech amerických, v západní a částečně i střední Evropě. S tím byl spojen mimořádný růst zahraničního obchodu osvobozeného od ochranných cel, vzniku *světového trhu* a do té doby nesrovnatelného pohybu lidí a kapitálu. Důležitou roli hrála rovněž silící hospodářská konkurence mezi světovými velmocemi. Největší podíl na vzniku světové ekonomiky bývá přisuzován západní Evropě v čele s Velkou Británií a Německem a zámořským Spojeným státům americkým.²¹

V tomto období vznikaly v Evropě relativně stabilní státy, vnitřní trhy, docházelo k dělbě práce, která sahala za hranice státních celků a začínala se rozvíjet v mezinárodním měřítku. Důležitým prvkem v mezinárodních vztazích byl dálkový obchod mezi Evropou, Středním východem a Asií a mezi Evropou a severní Afrikou. Výroba měla řemeslný ráz a došlo ke vzniku bankovního systému, kde jako světové peníze byly používány drahé kovy nebo mince z nich ražené, později se objevily i peníze papírové.

Díky kolonizaci byly podmaňovány méně vyspělé civilizace. Koloniální expanze byla impulsem pro rozvoj výroby a obchodu. Vznikaly manufaktury a docházelo k mohutnému inovačnímu rozvoji označovanému jako první průmyslová revoluce.²²

Důležitým prvkem pro budování světové ekonomiky byl především rychlý rozvoj a vývoj dopravy. V roce 1870 propojovalo svět 200 000 kilometrů tratí, v letech 1875-1900 se délka železnic na světě zčtyřnásobila. Námořní doprava prošla zásadními změnami po roce 1875 díky využívání parníků s ocelovým trupem, což vedlo ke zvýšení rychlosti

²¹ STELLNER, F. a kol.: *Hospodářské dějiny 16. – 20. století*. Praha: Oeconomica, 2006, str. 41.

²² LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 23.

a pravidelnosti plaveb. Kontinenty byly propojeny také podmořskými kably. První byl zprovozněn mezi Británií a USA v roce 1858. V 80. letech 19. století došlo k rozvoji mezinárodních telefonických linek, vznik bezdrátového spojení se datuje od roku 1897. To vše vyústilo ve ztrojnásobení objemu zahraničního obchodu.

Nosnými pilíři rozvoje vyspělých ekonomik se stala odvětví těžby uhlí a ropy, výroby elektřiny, oceli, chemie a strojírenství. Hlavními dodavateli uhlí byly zpočátku Spojené státy americké a Velká Británie, koncem období se pro ně stalo velkým konkurentem Německo. Mezi klíčové naftařské státy patřily USA, Rusko a Rumunsko. Mezi největší výrobce oceli se zařadila Velká Británie, Německo a USA.²³

V této etapě prošly metropole ekonomickým rozvojem, ve kterém se vybuodovala klasická ekonomická struktura založená na těžkém průmyslu.

2.2.2 Zlatý věk – etapa druhá

Do této etapy spadá období od roku 1900 do konce první světové války. Na počátku 20. století došlo k akceleraci trendů, které započaly již v průběhu století devatenáctého.

Na mezinárodní politické scéně se vytvořila dvě spojenecká seskupení evropských velmocí – Trojspolku (Německo, Rakousko-Uhersko, Itálie) a Dohody (Francie, Británie, Rusko).

Důležitým pilířem byl pokračující rozvoj dopravy. V roce 1911 existovalo na světě přes jeden milion kilometrů tratí. Transkontinentální železnice spojovaly Severní Ameriku, Jižní Ameriku a Sibiř. V mimoevropských státech železnice urychlovala vývoz surovin a prodej výrobků evropského původu. Svět byl již propojen sítí železnic, námořních a telegrafních linek.

Velká Británie zaznamenávala do roku 1914 velmi rozporuplné období. Na jedné straně byla stále politickou, vojenskou, námořní i hospodářskou špičkou světa, zároveň se však začaly projevovat první příznaky budoucí stagnace a následného úpadku. Nadále si však udržovala ekonomickou nadřazenost v některých důležitých průmyslových odvětvích. Byla nejvýznamnějším světovým dopravcem, skladníkem, vývozcem i dovozcem zboží. Po roce 1914 však převzaly vůdčí místo ve světovém hospodářství Spojené státy americké a Německo. Velká Británie začala zaostávat především v rozvoji nových oblastí, jako byl chemický a elektrotechnický průmysl. Díky lehkému průmyslu zaznamenala také Francie

²³ STELLNER, F. a kol.: *Hospodářské dějiny 16. – 20. století*. Praha: Oeconomica, 2006, str. 42.

dynamický hospodářský vzestup. Prosperovala malosériová výroba luxusních a módních výrobků (galanterie, parfémy), což vedlo k existenci malých továren a domácí práce. Po roce 1900 se také začalo rodit moderní Japonsko. Nechalo zaniknout staré feudální struktury, výrazně vzrostl počet obyvatel a probíhala rychlá industrializace. To vše vyústilo v podpis obchodních smluv s evropskými mocnostmi.²⁴

Tabulka 2-1: HDP na obyvatele ve vybraných zemích (1900)

Země	Reálný HDP (v mld. USD)	Reálný HDP na 1 obyvatele (v mld. USD)	Počet obyvatel (v mil.)
USA	312 866	4 069	76,391
Velká Británie	190 862	4 593	41,185
Německo	170 884	3 049	56,046
Francie	115 645	2 849	38,940
Japonsko	50 057	1 135	44,103

Zdroj: TOMEŠ, Z. a kol.: *Hospodářská politika 1900-2007*, Praha: C. H. Beck. 2008, str. 10.

Nové postupy v chemickém, strojírenském a elektronickém průmyslu se dále rozvíjely, technický pokrok se promítal do zvýšení produktivity práce a ekonomického růstu. Významné zvýšení efektivity zaznamenalo také zemědělství.

Mezinárodní finanční systém měl podobu zlatého standardu, kdy hlavní úlohu hrála Velká Británie. Zlatý standard pomáhal vytvářet stabilní prostředí pro mezinárodní finanční a kapitálové transakce a dodával světovému obchodnímu a finančnímu systému potřebnou stabilitu.²⁵

Pokračující ekonomický růst vyžadující značné surovinové zdroje přinesl zostřování vztahů mezi Velkou Británií a Francií na jedné straně, Německem a Rakousko-Uherskem na straně druhé. Situace vrcholí propuknutím první světové války, kdy zároveň roste i národnostní a sociální napětí, které odstartovalo existenci duálního systému²⁶ ve světové ekonomice. Důsledkem první světové války je oslabení pozic tradičních koloniálních metropolí a vznik nových států ve střední Evropě.

²⁴ STELLNER, F. a kol.: *Hospodářské dějiny 16. – 20. století*. Praha: Oeconomica, 2006, str. 41.

²⁵ TOMEŠ, Z. a kol.: *Hospodářská politika 1900-2007*, Praha: C. H. Beck, 2008, str. 2.

²⁶ Systém, ve kterém spolu soupeřily tržní a centrálně plánované ekonomiky.

2.2.3 Meziválečné období – etapa třetí

První část této etapy (20. léta) představuje pro státy s tržním systémem úspěšné ekonomické období. Ve druhé polovině 20. let však přešla konjunktura po krachu na newyorské burze v říjnu 1929 do krize. Nastala měnová krize a zlato postupně přestávalo hrát roli světových peněz. Standard zlaté mince byl nahrazen standardem zlatého slitku, dále standardem zlaté devizy.²⁷ I když nadále přetrvávala v mezinárodním finančním systému nestabilita, hospodářský vývoj se začal navracet k normálu. Předválečné stability sice dosaženo nebylo, situace však byla lepší než bezprostředně po ukončení války.

V průmyslu nastoupila produkce pomocí pásové výroby a s ní masová produkce strojírenských výrobků (automobily), v oblasti vědeckotechnického rozvoje se prosazoval především elektrotechnický průmysl.

Třicátá léta a 2. světová válka přinesli pokrizové zotavování tržních ekonomik, které probíhalo velmi pomalu. Druhá světová válka byla vyústěním vzájemných rozporů, a to nejen ekonomických, ale také politických. Na konci této fáze pokračovalo opětovné oslabování pozic tržních ekonomik.

Sovětský svaz, který vybudoval centrálně plánovanou ekonomiku, procházel po celé toto období rychlým ekonomickým rozvojem. Stal se tak prakticky jedinou zemí, která nezaznamenala světovou hospodářskou krizi.²⁸

2.2.4 Poválečný vývoj – etapa čtvrtá

Po druhé světové válce se nejsilnější mocností světa staly Spojené státy americké. Ovládaly polovinu světové těžby uhlí, dvě třetiny výroby nafty a více než polovinu produkce elektřiny. Dominantní postavení měly ve světovém strojírenství, včetně výroby letadel, lodí, automobilů, zbraní a obráběcích strojů. Vlastnily monopol na atomovou bombu a držely 80 % veškerých světových zlatých rezerv.²⁹

Převaha Spojených států amerických byla dána nejen jejich geografickou velikostí a počtem obyvatel, ale především rozvinutostí ekonomiky. Pozitivním faktorem pro USA bylo také to, že jejich území nezasáhla ani jedna ze světových válek, které Evropu oslabily.

²⁷ Zlato mohlo být směňováno pouze za USD a britskou libru.

²⁸ FALTUS, J., PRŮCHA, V.: *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: VŠE, 1999, str. 43.

²⁹ STELLNER, F. a kol.: *Hospodářské dějiny 16. – 20. století*. Praha: Oeconomica, 2006, str. 87.

V období 50. a 60. let zaznamenávají ekonomický růst především země se systémem tržní ekonomiky. Mimořádně dynamický hospodářský vývoj zaznamenaly nejvýrazněji dvě země – Německo a Japonsko.

Mezi faktory, které napomohly Německu k tak výraznému vzestupu, patřila nová pracovní síla z východních zemí, zvýšená průmyslová kapacita v důsledku války a vysoká zásoba kvalifikovaných pracovníků. Silný hospodářský růst byl tažen růstem exportní výkonnosti v strojírenském, automobilovém a chemickém průmyslu.

Japonská ekonomika byla charakteristická existencí bankovně průmyslových konglomerátů, které se výrazně podílely na tvorbě hospodářské politiky, čímž se výrazně odlišují od evropských ekonomik a USA. I v Japonsku byl ekonomický růst způsoben především exportem automobilů, elektrotechniky a domácích spotřebičů, kdy japonské firmy velmi úspěšně obsazovaly evropské, americké i asijské trhy.³⁰

Tento proces vyústil ve vznik tří ekonomických center – USA, západní Evropy a Japonska.

Ve vyspělých zemích téměř vymizela nezaměstnanost, vývoj hospodářství byl rovnoměrný, mezinárodní měnový a obchodní systém stabilizovaný.

Na začátku 60. let se ve světové ekonomice objevil v důsledku rozpadu koloniálních říší nový subjekt – rozvojové země. Po získání nezávislosti vstoupily tyto země do světové ekonomiky s velkým očekáváním. Byly však postiženy korupcí, politickou nestabilitou a nízkou úrovní školství a zdravotnictví. Ve snaze rozvíjet základní infrastrukturu byly často vytvořeny megalomanské projekty, které měly devastující dopady na veřejné finance. Velký počet rozvojových zemí po osamostatnění upadl do nestability, chaosu, vojenských diktatur či dlouhodobých investic.

Počátkem 70. došlo v důsledku propojení několika dílčích krizí (ropná, surovinová, potravinová a měnová) ke krizi strukturální, která vyústila v celkový hospodářský pokles. Západ začal prožívat prudký sestup. Situace ve světové ekonomice byla silně determinována hospodářským vývojem USA, které začaly vytvářet vysoké rozpočtové deficitory. Ekonomickou situaci výrazně ovlivnily ropné šoky (1973, 1979). Následky pro světové hospodářství byly znatelné. Ve vyspělých zemích došlo k prudkému nárůstu inflace.

³⁰ TOMESŠ, Z. a kol.: *Hospodářská politika 1900-2007*, Praha: C. H. Beck, 2008, str. 12.

Tabulka 2-2: Průměrná roční tempa ekonomického růstu (v %)

Země	1960-1970	1970-1980	1980-1990
Německo	4,47	2,74	2,26
Velká Británie	2,29	1,97	2,02
Evropská unie	4,48	3,02	2,42
USA	4,25	3,28	3,20
Japonsko	10,17	4,47	4,01

Zdroj: TOMEŠ, Z. a kol.: *Hospodářská politika 1900-2007*, Praha: C. H. Beck, 2008, str. 26.

Nejdůležitějším bodem ekonomický programů nejen v USA se stal boj proti inflaci. Protiinflační politiky tak způsobily počátkem 80. let citelnou recesi, provázanou vysokým růstem nezaměstnanosti. Výrazný vzestup zaznamenala Velká Británie, který byl dán důraznou protiinflační politikou premiérky Thatcherové. V ostatních zemích převládala snaha vyrovnat se s důsledky ropného šoku a recese. Inflaci se povedlo dostat pod kontrolu. V Evropě však nebylo oživení provázáno růstem nových pracovních míst, a tak zde nadále přetrvávala vysoká nezaměstnanost. Tento problém vyústil v růst státního zadlužení u většiny zemí.³¹

2.2.5 Světová ekonomika na konci 20. století – etapa pátá

Období poslední dekády 20. století bylo charakteristické změnami struktury světové ekonomiky i změnami vzájemných vztahů. Důležitým prvkem byla tendence ke globalizaci.

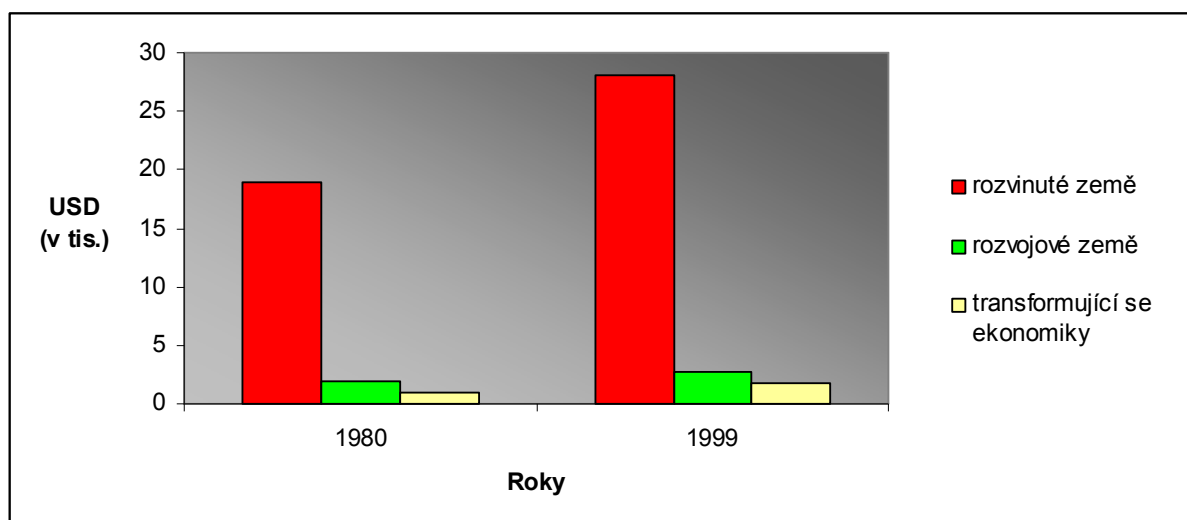
Počátek etapy se ztotožňuje s rozpadem centrálně plánovaného systému, který z dlouhodobého hlediska vedl v řadě zemí střední a východní Evropy k postupnému vyčerpání možností růstu. Kromě Kuby, Severní Koreje a částečně Číny přešly všechny země na tržní systém řízení ekonomiky a centrálně plánované ekonomiky nebyly schopny udržovat krok s hospodářským růstem ekonomik tržních. Světové hospodářství se vrací do podoby jednotně fungující struktury.³²

Efekty globalizace neúprosně směřují k prohlubování rozdílů mezi bohatými a chudými zeměmi. Docházelo k výraznému vyostření vztahů mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi. Výrazné prohlubování diferenciačního procesu můžeme sledovat

³¹ TOMEŠ, Z. a kol.: *Hospodářská politika 1900-2007*, Praha: C. H. Beck, 2008, str. 20.

³² KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol.: *Světová ekonomika: Nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 5.

porovnáním hodnot ukazatele HDP na jednoho obyvatele mezi rozvinutými a rozvojovými ekonomikami. Tyto hodnoty v rozvinutých zemích rostly rychleji než v rozvojových. Tím se rozdíly mezi těmito skupinami neustále zvětšovaly. Rozvinuté země se vyznačovaly vysokou úrovní životního stylu. Jejich ekonomiky se dynamicky vyvíjely, orientovaly se na rozvoj služeb, podíl průmyslu na tvorbě celkového produktu se snižoval, podíl zemědělství byl velmi malý. V jejich vývozech převažovaly vyspělé technologie. Byly centry vědecko-technického výzkumu a vyznačovaly se vysokou produktivitou práce. Mezi rozvinuté země můžeme zařadit země G7 (USA, Japonsko, Německo, Francie, Itálie, Velká Británie, Kanada), ostatní rozvinuté ekonomiky (ostatní země západní Evropy, Austrálie, Izrael, Kypr a Nový Zéland) a asijské nově industrializované země (Jižní Korea, Tchaj-wan, Singapur a Hongkong).

Graf 2-1: HDP na obyvatele v USD (v tis.)

Zdroj: World Economic and Social Survey 2004.

Za významnou událost 90. let lze považovat politické a ekonomické sjednocení Německa. Oddělené fungování obou německých ekonomik pod rozdílnými systémy jednoznačně potvrdilo nadřazenost tržního systému nad centrálně plánovaným. Toto sjednocení s sebou přineslo poměrně neočekávané měnové problémy ve sjednocení západoněmecké a východoněmecké marky.

V posledním desetiletí 20. století se stále více prohluboval rozdíl mezi trhy práce v USA a EU. Důsledkem toho bylo přijetí evropského programu ekonomického rozvoje na léta 2000-2010, tzv. Lisabonské strategie, ve kterém si jako cíl stanovily dohnat a předejít americkou ekonomiku především v ukazatelích míry zaměstnanosti. Vývoj nezaměstnanosti v této dekádě zobrazuje tabulka 2-3.

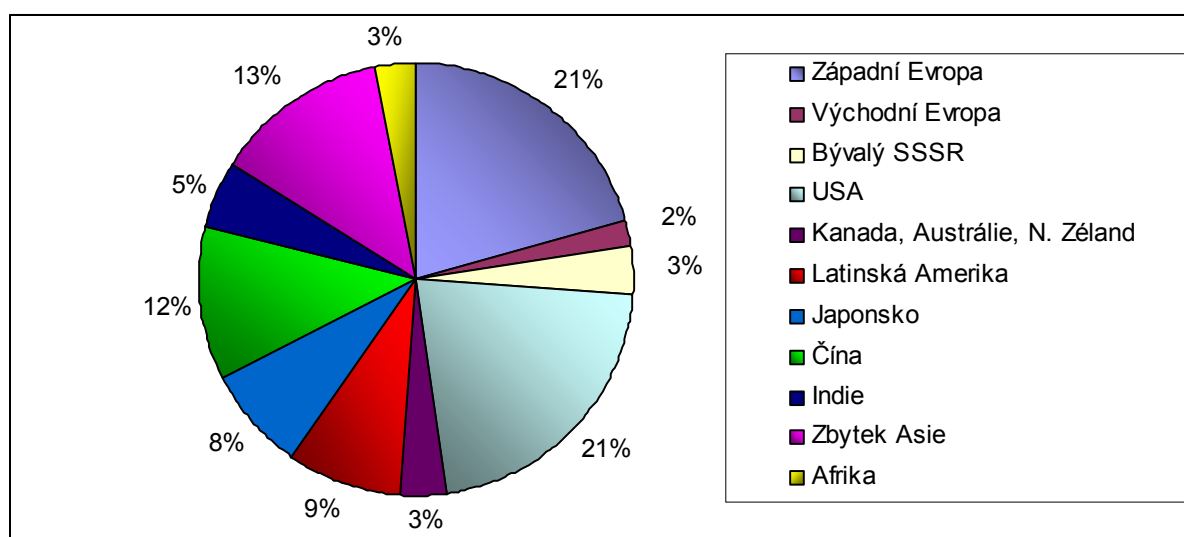
Tabulka 2-3: Nezaměstnanost u vybraných zemí (1992-1999)

Země	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
USA	7,5	6,9	6,1	5,6	5,4	4,9	4,5	4,2
Japonsko	2,2	2,5	2,9	3,2	3,4	3,4	4,1	4,7
Německo	6,0	6,3	6,9	7,1	8,7	9,4	9,1	8,2
Velká Británie	7,6	8,2	8,5	8,0	7,9	6,8	6,1	5,9

Zdroj: Zpracováno podle TOMEŠ, Z. a kol.: *Hospodářská politika 1900-2007*, Praha: C. H. Beck, 2008.

Nezaměstnanost, která vytváří řadu ekonomických a sociálních problémů, se tedy stala velkým evropským hospodářským problémem.

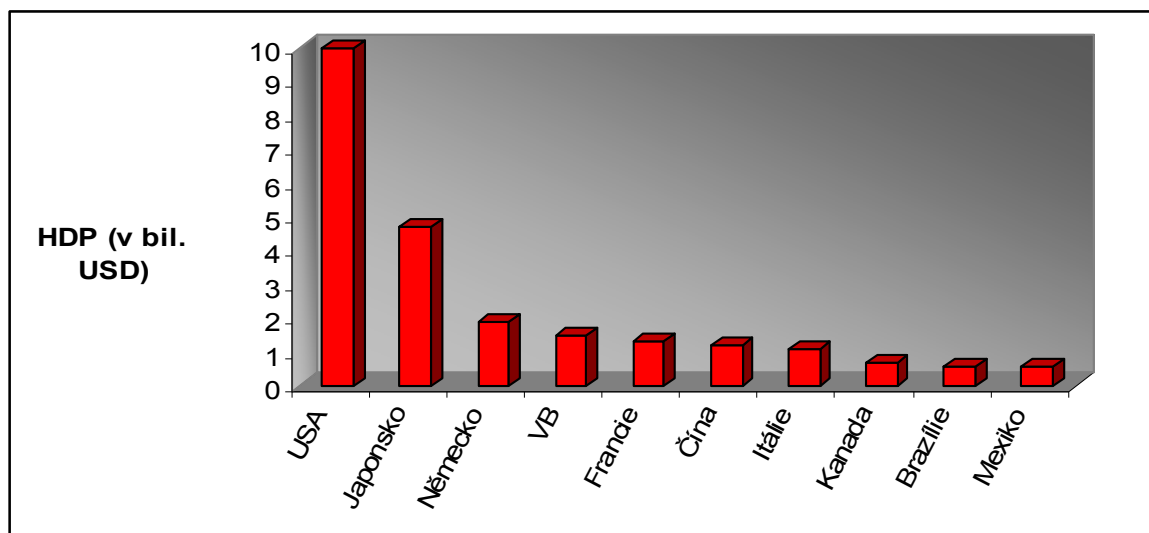
Americká ekonomika pokračovala příznivým hospodářským růstem, který nastartovala již v roce 1983. V roce 1998 tvořil její podíl na světovém HDP 21,9 %. Západní Evropa tvořila 20,6 % světového HDP (Francie 3,4 %, Německo 4,3 %, Velká Británie 3,3 %, Itálie 3,0 %).

Graf 2-2: Rozložení celosvětového HDP v roce 1998 (v %)

Zdroj: Zpracováno podle JONÁŠ, J.: *Světová ekonomika na přelomu tisíciletí*. Praha: Management Press, 2000.

Vzestup USA byl částečně způsoben soukromou spotřebou domácností, které se neměly strach spotřebovávat na dluh. Prosperita USA silně kontrastovala s vleklými problémy dvou tradičních ekonomických rivalů – Německa a Japonska.

Graf 2-3: Deset největších ekonomik světa v roce 1999 (HDP v bil. USD)

Zdroj: Euroekonom.cz [online], Dostupné z WWW: < <http://www.euroekonom.com/graphs-cz.php> >.

Charakteristickým znakem tohoto období byl rostoucí podíl služeb. Na konci 20. století se vyrobilo 66,5 % přidané hodnoty ve službách, 29,7 % v průmyslu a 3,8 % v zemědělství.

2.3 Postavení České republiky ve světové ekonomice na konci 20. století

Hospodaření českých zemí patří tradičně k nejrozvinutějším v Evropě. Přelom 80. a 90. let minulého století se nesl ve znamení výrazných politických a ekonomických změn ve střední a východní Evropě. Rozpad sovětského bloku byl pro jednotlivé země novou a především dlouhou cestou k demokracii a tržní ekonomice.

Se změnami politickými přišly po roce 1989 i změny ekonomické ve smyslu transformace centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní a privatizace. V rámci restituce se navrátila část majetku znárodněného po roce 1948. Za jeden z milníků v české historii lze označit přelom let 1992 a 1993, kdy zanikla Česká a Slovenská federativní republika a vznikly dva samostatné státy – Česká republika a Slovenská republika. Nově vzniklá Česká republika se rozkládala na 78,6 tisíc km² a její území obývalo 10,3 milionů obyvatel. Snížením počtu obyvatel došlo svým způsobem i ke zmenšení velikosti trhu.

Nejprve Česká republika zaznamenala výrazný pokles ekonomické výkonnosti, následně nastalo období určitého oživení ekonomiky, které mělo vést k dosažení stejné

ekonomické úrovni, která byla před začátkem transformace. Do roku 1993 byl transformační proces provázen poklesem reálného HDP, který do jisté míry souvisel s restrukturalizací průmyslově předimenzované centrálně plánované ekonomiky, která se v posledních čtyřiceti letech vyvíjela separovaně od vyspělých tržních ekonomik. ČR tak v tomto období zaznamenala propad za některé méně vyspělé státy Evropy.³³

Toto období bylo pro ČR také důležité významným přílivem zahraničních investic do naší země ve formě nových technologií, organizace práce, know-how nebo vyšší produktivity práce.

Ke klíčovým nerostným surovinám, které se v Česku těžily, patřilo zejména černé a hnědé uhlí, dále pak kaolín, jíl, grafit nebo vápenec. Díky výraznému zalesnění země tvořilo také dřevo velmi důležitý vývozní artikl. Zemědělství se zabývalo pěstováním obilí, brambor, cukrové řepy nebo řepky. Velký úspěch zaznamenávalo Česko v pěstování chmele, sadařství či vinohradnictví. Základními prvky živočišné výroby byl chov skotu, prasat, drůbeže, včelařství a chov sladkovodních ryb. K nejvýznamnějším odvětvím průmyslu patří chemický, strojírenský, potravinářský a hutnický. Největší význam pro export má automobilový průmysl.

Až do roku 1993 převažoval v zahraničně obchodní bilanci export nad importem. Příčinu lze spatřovat nejen v úspěšnosti našich firem, ale především v přísné restriktivní devizové politice ze strany státu. Během roku se však situace změnila a dovozy začaly převyšovat vývozy. Za příčiny pasivního salda lze označit rozdělení Československa, pokles hospodářské výkonnosti v důsledku transformačních procesů či ztráta obchodních partnerů z bývalého východního bloku.

Významnější obnovení růstu nastalo v roce 1994, kdy se HDP meziročně zvýšil o 3,2 %. Hlavním důvodem oživení byl výrazný investiční rozmach. Stav ekonomiky se po úvodním propadu rychle stabilizoval a přišlo období silného ekonomického růstu, které přetrvávalo až do roku 1996. Počátkem roku podala Česká republika žádost o vstup do Evropské unie. Žádost byla předána tehdejším premiérem Václavem Klausem v Římě. K EU se rozhodli přidat také Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Malta, Maďarsko, Polsko, Slovinsko a Slovensko.

³³ *Cvwm.cz* [online]. 2007 [cit. 2011-03-02]. Hodnocení ekonomické transformace po roce 1989. Dostupné z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100702s_ev70626.pdf>.

Útlum ve vytváření podmínek pro restrukturalizaci a neúměrná restriktivní politika přinesly ekonomickou recesi v letech 1997-1998. Opakovaný pokles ekonomiky v období transformace znamenal nejpomalejší růst v rámci kandidátských zemí. Zlepšení ekonomické situace nastalo v roce 1999.

Podle Mezinárodního měnového fondu byly v české ekonomice patrné známky oživení, které podporoval příliv přímých zahraničních investic. Česká ekonomika se v prvním čtvrtletí roku 1999 odrazila ode dna a ve druhém čtvrtletí 1999 došlo po tříleté recesi k obnovení ekonomického růstu. Toto oživení bylo způsobeno vnější poptávkou (EU) a růstem soukromé spotřeby.³⁴

Tabulka 2-4: Vybrané makroekonomické ukazatele ČR v letech 1990-1999

Ukazatel	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Růst HDP	-1,3	-11,6	-0,5	0,1	2,2	5,9	4,8	-0,7	-0,8	1,2
Míra nezaměstnanosti	0,8	2,6	3,1	3,0	3,3	3,0	3,1	4,4	6,0	8,5
Míra inflace	9,7	56,5	11,1	20,8	10,0	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1

Zdroj: ČSU [online], Dostupné z WWW:

<[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/23812999.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/23812999.xls)>.

Během prvních deseti let transformace se podařilo ukotvit základy demokracie i tržního systému ekonomiky. České hospodářství se plně zapojilo do světového hospodářství koncem 90. let díky nízkým celním bariérám a minimálnímu omezení pro pohyb kapitálu.³⁵

³⁴ CIHELKOVÁ, E. a kol.: Světová ekonomika: Regiony a integrace. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 68.

³⁵ ŽÍDEK, L.: *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. str. 350.

3 Světová ekonomika na počátku 21. století

Poslední desetiletí dvacátého století bylo mimořádně bohaté na významné ekonomické události, které zásadním způsobem ovlivňují vývoj světové ekonomiky ve století novém. Bývalé centrálně plánované ekonomiky se vydaly cestou ekonomiky tržní, poněkud delší a složitější, než mnozí předpokládali. Obdobně i celá řada rozvojových zemí se začala otvírat zahraniční konkurenci a kapitálu. Větší otevřenost a propojení vyspělých a méně vyspělých ekonomik však přináší nejen možnost zásadního zlepšení životní úrovně, ale také potenciální rizika v podobě devastujících finančních krizí.³⁶

Světová ekonomika inklinuje k výrazným diferenciacím, a to z hlediska vývoje i stavu. Mezi jednotlivými částmi světa existují výrazné rozdíly v ekonomické vyspělosti, které jsou zapříčiněny především přírodními podmínkami, vybaveností a kvalitou výrobních faktorů nebo politickými a kulturně-společenskými podmínkami. Nejlepšího ekonomického růstu dosahují regiony, které mají tyto faktory a podmínky nejpříznivější. Tyto regiony lze označit za přirozená centra světové ekonomiky.

3.1 Centra světové ekonomiky

Za centra světové ekonomiky považovat země či skupinu zemí, jež jsou na vysokém stupni ekonomického rozvoje a podílejí se významným způsobem na celkovém světovém ekonomickém potenciálu a na něž jsou prostřednictvím těsných ekonomických vazeb navázány další země.

V průběhu vývoje světové ekonomiky se vytvořila tzv. triáda, tedy Spojené státy americké, Japonsko a Evropská unie.³⁷

Tři uvedená centra vytvářejí počátkem 21. století zhruba 70 % celosvětového produktu. Velice významnou roli hrají i ve světovém obchodě, když téměř 60 % obchodovaného zboží na světových trzích prochází těmito centry. Vzhledem k tomu, že jde o vysoce ekonomicky vyspělé státy, jejich vývozy bývají nejčastěji založeny především na produktech s vysokým stupněm opracování a vysokou přidanou hodnotou.

³⁶ JONÁŠ, J.: *Světová ekonomika na přelomu tisíciletí*. Praha: Management Press, 2000, str. 7.

³⁷ LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 133.

Největší ekonomikou světa zůstávají Spojené státy americké, které se na světovém DPH podílejí zhruba 21 %. Evropská unie je největším světovým ekonomickým centrem co do počtu obyvatel, druhým největším dle rozlohy.

3.1.1 Spojené státy americké

Na počátku nového milénia prošly Spojené státy americké velmi dynamickým rozvojem. Nepotvrdila se tak očekávání, která předpovídala USA postupný úpadek. Odborníci předpokládali, že se lídrem světové ekonomiky stane Japonsko, jehož hospodářství rostlo koncem 20. století dvakrát rychleji než ekonomika americká.³⁸

Během roku 2000 si americké hospodářství udrželo solidní růst HDP (3,7 %) a pokračovalo tak devátým rokem v konjunktuře. Za hlavní zdroj růstu je možné označit stále rostoucí spotřebu obyvatel a růst investic. Americké domácnosti přestaly šetřit. Státní rozpočet vykazoval již třetí rok po sobě přebytek a míra nezaměstnanosti byla udržována na nízkých hodnotách (4 %).³⁹

Prezidentské volby v roce 2000 vyhrál republikán George W. Bush (do svého úřadu nastoupil v roce 2001). Přebytek federálního rozpočtu ve výši 2,4 % HDP dával dostatečný prostor k uskutečnění volebních programů. Bush považoval za nejdůležitější plošné snížení daňové zátěže obyvatel na co možná nejnižší úroveň. Přebytečné federální prostředky pak měly být využity k realizaci reformy sociálního systému. V průběhu předvolebních kampaní klesla americká ekonomika do recese a razantní snížení daní se tak nabízelo jako hlavní východisko z krize. Po nástupu do funkce prezidenta USA se mu podařilo prosadit zákon, který navrhoval dočasné snížení daňové zátěže během následujících deseti let.⁴⁰

V průběhu roku 2000 zdůrazňoval šéf americké centrální banky⁴¹ Alan Greenspan nutnost zpomalit hospodářský růst. Hrozbu viděl v možném přehřátí ekonomiky. Z tohoto důvodu došlo ze strany FEDu ke zvýšení úrokových sazeb. Problémem se začaly stávat silně zadlužené firmy a domácnosti. Už koncem roku se projeví známky zpomalení ekonomiky. V polovině roku rostl HDP o 5 %, v posledním čtvrtletí se meziročně zvýšil pouze o 1,4 %. Hlavním důvodem byl růst úrokových měr a s tím spojen pokles investic do výroby a zařízení.

³⁸ LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 135.

³⁹ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol.: *Světová ekonomika: Nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 133.

⁴⁰ TOMEŠ, Z. a kol.: *Hospodářská politika 1900-2007*, Praha: C. H. Beck, 2008, str. 68.

⁴¹ Federální rezervní systém - FED

Již počátkem roku 2001 bylo zřejmé, že desetiletý americký rozmach je u konce. Skončilo období obrovských investic a poklesla důvěra spotřebitelů. Americké domácnosti začaly své výdaje omezovat v důsledku splácení dluhů. Další vývoj v roce 2001 byl postupně ovlivněn stoupající nezaměstnaností (4,8 %), vyššími cenami energií a trvalým poklesem na burze.

Další podstatný zásah dostala americká ekonomika 11. 9. 2001 v podobě teroristického útoku. Kromě ztrát na životech a majetku (21,4 mld. USD) přinesl řadu dalších důsledků na hospodářství. Dopady útoku byly pro mnoho oborů téměř okamžité (letecká doprava, letecký průmysl, turistika, pojišťovnictví). Výrazné změny zaznamenala především mezinárodně politická situace. Reakcí Spojených států amerických na teroristické útoky byla tzv. válka terorismu.⁴²

Nejdůležitějším faktorem opětového oživení americké ekonomiky se jevila setrvačnost důvěry podnikatelů i finálních spotřebitelů, převaha pozitivního očekávání a celkem dobrý stav bankovního sektoru, který přestál krizovou situaci bez zjevného zásahu. Již během roku 2002 se americká ekonomika vzpamatovala z šoku a začala prokazovat svoji výkonnost. Obnova investic do informačních technologií a výroby s sebou přinesla zvýšení produktivity práce a ekonomického růstu.⁴³

V květnu 2003 byly v Kongresu prosazeny další změny legislativy, které se týkaly především rozšíření daňových úlev a urychlení zavedení nových daňových sazeb. Od těchto kroků si americká vláda slibovala výraznější hospodářský růst a tvorbu nových pracovních míst.⁴⁴

Během roku 2004 se objevily indicie, které naznačovaly výraznější ekonomický vzestup Spojených států amerických. V lednu 2005 obhájil George Bush jr. své vítězství ve volbách a zahájil své druhé funkční období. Mezi nejdůležitější prvky volebního programu patřila reforma penzijního a daňového systému, snížení rozpočtového deficitu a reforma občanského práva.

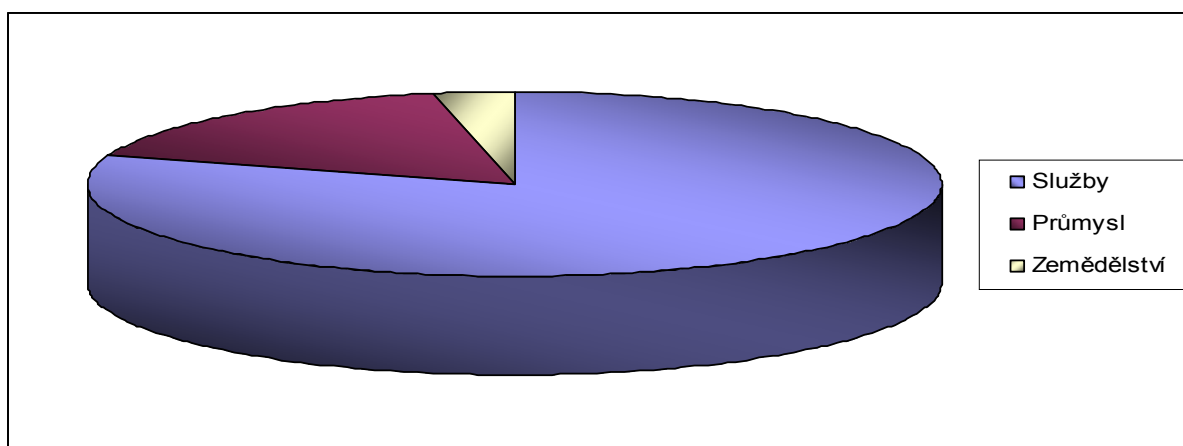
Na základě pozoruhodného tempa produktivity práce a technologického pokroku se v USA zrodilo označení *nová ekonomika*. Klíčový aspekt byl spatřován ve schopnosti rychlého a především účinného zavádění moderních technologií, využití jejich potenciálu a zvýšení hospodářských aktivit při zvyšování produktivity práce a životní úrovně při

⁴² ŽÍDEK, L.: *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. str. 209.

⁴³ FÁREK, J., KRAFT J.: *Světová ekonomika: Za prahem nového století globálních změn*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. str. 108.

⁴⁴ TOMESŠ, Z. a kol.: *Hospodářská politika 1900-2007*, Praha: C. H. Beck, 2008, str. 68.

poměrně nízké inflaci i nezaměstnanosti. Významnou roli hraje v moderní ekonomice především sektor služeb ve struktuře zaměstnanosti (80 %).

Graf 3-4: Sektorová struktura zaměstnanosti v USA v roce 2005 (v %)

Zdroj: Zpracováno podle ŽÍDEK, L.: *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2007.

„Stinnou stránkou amerického modelu je dle některých větší nerovnost v důchodech. Celkový postoj k chudým je odlišný. Pokud si 60 % obyvatel Evropy myslí, že jsou v pasti chudoby, pak stejný názor má jen 29 % Američanů. Proti tomu si však 60 % Američanů myslí, že chudí jsou líní, stejný názor má jen 24 % Evropanů. Obyvatelé USA si z 30 % myslí, že štěstí je determinováno příjmem, stejného názoru je 54 % Evropanů“⁴⁵

Tabulka 3-5 přináší přehledné zobrazení vybraných ukazatelů na počátku 21. století.

Tabulka 3-5: Vybrané makroekonomické ukazatele v USA v letech 2000-2006 (v %)

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Růst HDP	3,7	0,8	2,6	2,5	3,6	2,9	2,8
Míra nezaměstnanosti	3,9	5,7	6,0	5,7	5,4	4,8	4,4
Míra inflace	3,4	2,8	1,6	2,3	2,7	3,4	3,2

Zdroj: U. S. Department of Labour Statistics [online], Dostupné z WWW: <<http://stats.bls.gov/>>.

3.1.2 Japonsko

Japonsko a celá asijsko-tichomořská oblast byla dlouhodobě regionem, ve kterém nedocházelo k žádné intenzivní mezinárodní spolupráci. Teprve v 80. a 90. letech 20. století došlo k růstu vzájemné závislosti tamějších ekonomik a k prohloubení úsilí ve využívání

⁴⁵ ŽÍDEK, L.: *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 182.

přírodního, lidského a hospodářského potenciálu nejen v regionálním měřítku. I přes značné odlišnosti jednotlivých zemí vznikla Asijsko-tichomořská hospodářská spolupráce (APEC), která se obsahově opírá o hlavní tři pilíře činností:

- obchodní a investiční liberalizaci,
- ekonomickou a obchodní spolupráci,
- podporu obchodu a investic.⁴⁶

Japonsko patří v současnosti mezi ekonomicky nejvyspělejší státy světa. I přes velmi omezené zásoby přírodních zdrojů se stalo v průběhu svého vývoje hospodářsky velmi silnou zemí. Japonská ekonomika je charakteristická vysokým stupněm modernizace a výrazným zastoupením výrobků s velkou mírou přidané hodnoty a nevýrobních služeb v celkové hospodářské produkci. Japonsko vyniká využíváním moderních technologií a vysokou technologickou a infrastrukturní vyspělostí mnoha svých podniků i velké části ekonomického systému.

Japonský hospodářský systém se výrazně odlišuje od systémů evropských zemí i USA především na trhu práce, který se liší několika principy – celoživotním zaměstnáváním, principem seniority (starší vedoucí pracovníci mají v podniku vysokou autoritu) a vysokou mírou úspor. Dalším charakteristickým rysem je velmi vysoká kvalita pracovní síly, která je zajištěna soutěžním vzdělávacím systémem a také proškolená japonskými firmami.⁴⁷

V roce 2000 ohlásila japonská centrální banka (BOJ – Bank of Japan) návrat a oživení zejména díky zvýšenému exportu a výrobě. Již na konci 20. století zaznamenali nárůst průmyslové výroby, zvyšování kapitálových výdajů podniků a zakázek ve strojírenství. Centrální banka uvolnila měnovou politiku a dala k dispozici více peněz s cílem potlačit jakýkoliv pokles a deflaci. I přes uvedená opatření poklesly ceny spotřebního zboží, průmyslová produkce, investice i poptávka domácností v důsledku s rostoucí nezaměstnaností. Veřejný dluh Japonska se v tomto období pohyboval kolem 134 % HDP.

V roce 2003 zaznamenala japonská ekonomika obrat a HDP vzrostl o 1,4 %, následující rok dokonce o 2,7 %. Japonská vláda se však i nadále potýkala s problémy ve formě nízkých výdajů firem i státu.

Nejvýznamnější podíl na japonském HDP má terciární sféra (70 %), což samo o sobě vypovídá o vyspělosti této země. Průmyslová sféra se podílí na tvorbě HDP asi 28 %, hodnota

⁴⁶ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol.: *Světová ekonomika: Nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 166.

⁴⁷ SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003. str. 323.

podílu primární sféry je 2 %. Japonsko dosahuje relativně stabilní úrovně cenové hladiny, v mezinárodním srovnání je však zemí s nejvyšší cenovou úrovní spotřebitelských cen zboží a služeb na světě.⁴⁸

Tabulka 3-6 přináší přehledné zobrazení vybraných ukazatelů na počátku 21. století.

Tabulka 3-6: Vybrané makroekonomické ukazatele v Japonsku v letech 2000-2006 (v %)

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Růst HDP	2,9	0,2	0,3	1,4	2,7	1,9	1,9
Míra nezaměstnanosti	4,7	5,0	5,4	5,3	4,7	4,4	4,1
Míra inflace	-0,7	-0,7	-0,9	-0,3	0,0	-0,3	0,3

Zdroj: Statistics Bureau of Japan [online], Dostupné z WWW: <<http://www.stat.go.jp/english/index.htm>>.

3.1.3 Evropská unie

Do 21. století vstoupila Evropská unie jako seskupení států Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Dánsko, Irsko, Velká Británie, Řecko, Portugalsko, Španělsko, Finsko, Rakousko a Švédsko. Poslední tři jmenované státy se staly členy EU v roce 1995. Přelom 20. a 21. století byl provázen i zlomem v dosavadním vývoji EU, kdy došlo k nastolení otázky reálného otevření Evropské unie směrem na jih a východ Evropy.⁴⁹

Vstup EU do nového tisíciletí byl i výzvou pro vlastní podstatu a další perspektivu integračních procesů. Další rozšíření Evropské unie by mělo přinést nejen změnu po kvantitativní stránce integračního systému a jeho rozhodovacího mechanismu. Mělo by dojít především ke změnám kvalitativním, které souvisejí s historickými tradicemi a rozdílnými politickými kulturami a přináší s sebou nejen příležitosti, ale i řadu rizik a zcela nových výzev. Evropská unie má trh s více než 450 miliony spotřebiteli, v čemž lze spatřovat jistou konkurenční výhodu oproti jejím ekonomickým rivalům.⁵⁰

Vstupem do roku 2002 došlo k zavedení eurobankovek a euromincí. Tisk, ražba a jejich distribuce ve dvanácti zemích EU byla velkou logistickou záležitostí. Do oběhu

⁴⁸ *BusinessInfo* : Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 2009 [cit. 2011-02-26]. Japonsko: Ekonomická charakteristika země. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/>>.

⁴⁹ CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, J. a kol.: *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Oeconomica, 2004, str. 342.

⁵⁰ LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 175.

se dostalo více než 80 miliard mincí, které mají jednu společnou stranu udávající hodnotu, zatímco druhá nese národní značení. Bankovky mají stejnou podobu pro všechny země.

Koncem března 2003 zahájila Evropská unie mírové operace na Balkáně v rámci zahraniční a bezpečnostní politiky a současně odsouhlasila vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva pro všechny své občany do roku 2010.

V roce 2004 vstoupili do EU další státy střední a východní Evropy, a to Česko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko. V říjnu 2004 podepsaly členské státy Smlouvu o Ústavě pro Evropu, jejímž cílem je zlepšit demokratické rozhodování a schopnost jednání v EU. Před svým vstupem v platnost musí být ratifikována všemi členskými státy.⁵¹

Členské státy představují velikostně i výkonnostně značně heterogenní skupinu. Mezi velké státy lze zařadit šest zemí: Francii, Itálii, Německo, Velkou Británii, Španělsko a Polsko. Tyto státy se rozkládají na 57,1 % území integračního uskupení a žije v nich téměř 75 % obyvatel EU. Uvedená skupina vyprodukovala v roce 2004 až 76,9 % celkového produktu.

Největší ekonomikou EU je ekonomika Německa, jejíž celkový objem produkce se stabilně pohybuje okolo 21 % z celounijního produktu. O něco nižší objem vytváří Velká Británie (16,7 % HDP Evropské unie), Francie (15,91 %) a Itálie (13,23 %).

⁵¹ *Evropa : Desetiletí dalšího rozšiřování* [online]. 2008 [cit. 2011-02-28]. 2000-dnes. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/abc/history/2000_today/index_cs.htm>.

Tabulka 3-7: Vybrané ukazatele – velké ekonomiky (v roce 2004)

Stát	Rozloha (v km ²)	Počet obyvatel (v tis.)	Podíl na HDP v EU (v %)	Podíl na světovém exportu (v %)	Podíl na světovém importu (v %)
Francie	543 965	61 239	15,91	4,16	3,45
Itálie	301 277	58 027	13,23	3,56	2,93
Německo	357 042	82 412	21,32	8,27	6,06
Polsko	323 250	38 641	1,91	0,76	0,67
Španělsko	504 783	40 546	7,82	2,14	2,06
Velká Británie	244 110	60 115	16,7	4,16	4,03

Zdroj: Zpracováno podle LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s.

Další skupinu tvoří osm států, jejichž počet obyvatel spadá do intervalu 8 až 16 milionů a které bývají označovány za ekonomiky střední. Do této skupiny patří Belgie, Česko, Maďarsko Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko a Švédsko. Nejvýznamněji se na HDP Evropské unie v rámci této skupiny podílí Nizozemsko (4,56 %).

Tabulka 3-8: Vybrané ukazatele – střední ekonomiky (v roce 2004)

Stát	Rozloha (v km ²)	Počet obyvatel (v tis.)	Podíl na HDP v EU (v %)	Podíl na světovém exportu (v %)	Podíl na světovém importu (v %)
Belgie	30 513	10 206	2,77	2,36	1,93
Česko	78 864	10 243	0,85	0,61	0,52
Maďarsko	93 032	10 065	0,79	0,52	0,46
Nizozemsko	40 844	16 154	4,56	2,99	2,33
Portugalsko	92 389	10 082	1,32	0,41	0,44
Rakousko	83 856	8 139	2,3	1,19	0,91
Řecko	131 944	10 962	1,62	0,34	0,41
Švédsko	449 964	8 910	2,73	1,28	0,93

Zdroj: Zpracováno podle LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s.

Dalších pět členů EU řadíme mezi ekonomiky malé – Finsko, Dánsko, Irsko, Litva a Slovensko. Jejich počet obyvatel se pohybuje v rozmezí tří a šesti milionů.

Tabulka 3-9: Vybrané ukazatele – malé ekonomiky (v roce 2004)

Stát	Rozloha (v km²)	Počet obyvatel (v tis.)	Podíl na HDP v EU (v %)	Podíl na světovém exportu (v %)	Podíl na světovém importu (v %)
Dánsko	43 094	5 376	1,91	0,84	0,63
Finsko	338 145	5 198	1,47	0,55	0,40
Irsko	70 285	3 884	1,43	1,17	0,79
Litva	65 200	3 460	0,18	0,09	0,09
Slovensko	49 036	5 391	0,32	0,25	0,22

Zdroj: Zpracováno podle LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s.

Ostatních šest ekonomik (Lotyšsko, Estonsko, Slovinsko, Lucembursko, Kypr a Malta) bývá označováno jako velmi malé ekonomiky.⁵²

Tabulka 3-10: Vybrané ukazatele – velmi malé ekonomiky (v roce 2004)

Stát	Rozloha (v km²)	Počet obyvatel (v tis.)	Podíl na HDP v EU (v %)	Podíl na světovém exportu (v %)	Podíl na světovém importu (v %)
Estonsko	45 100	1 359	0,09	0,07	0,07
Kypr	9 251	757	0,12	0,06	0,05
Lotyšsko	64 600	2 346	0,11	0,05	0,05
Lucembursko	2 585	453	0,25	0,36	0,26
Malta	316	395	0,04	0,03	0,03
Slovinsko	20 256	1 992	0,25	0,15	0,13

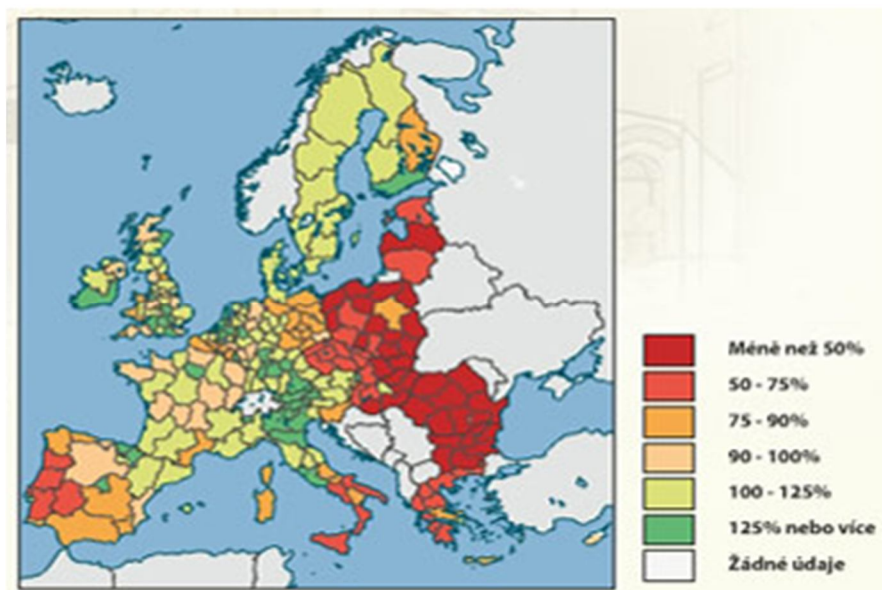
Zdroj: Zpracováno podle LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s.

Z výše uvedených údajů vyplývá, že existují výrazné disproporce v ekonomické výkonnosti mezi jednotlivými státy Evropské unie.

Životní úroveň se v jednotlivých zemích EU liší. Nejvyšší HDP na obyvatele má Lucembursko. Evropská unie se snaží vyrovnat rozdíly mezi nejbohatšími a nejchudšími členy a posílit tak evropské hospodářství, aby bylo konkurenceschopnější. Obrázek 3-1 znázorňuje životní úroveň jednotlivých zemí. Mapa ukazuje, že v některých regionech

⁵² LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 175.

je HDP na obyvatele nižší než 50 % průměru členských států EU. V nejbohatších regionech může být HDP na obyvatele o více než 25 % nad průměrem.⁵³

Obrázek 3-1: Životní úroveň zemí Evropské unie (v roce 2004)

Zdroj: Evropská komise [online], Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/index_cs.htm>.

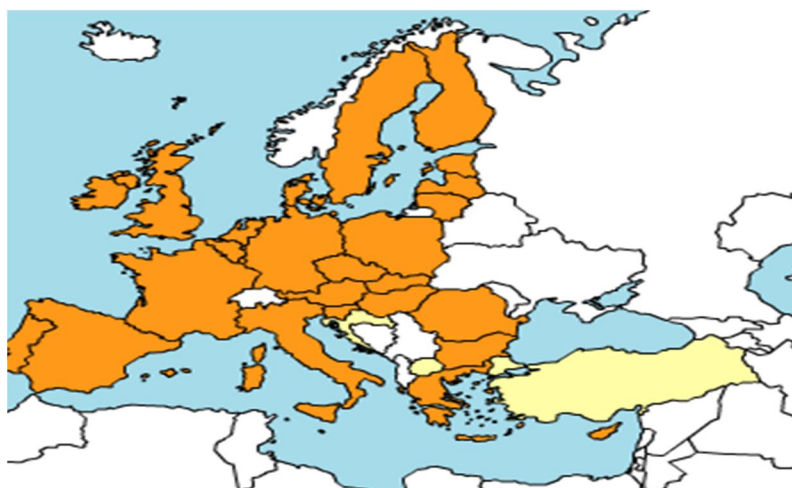
V roce 2005 zahájila EU vstupní pohovory s dalšími zeměmi – Tureckem a Chorvatskem.⁵⁴

Zatím poslední rozšíření o Bulharsko a Rumunsko proběhlo v roce 2007. Počet členských zemí se tak zvýšil na 27. Všechny členské státy EU podepsaly 13. prosince 2007 Lisabonskou smlouvu, která je doplňkem předchozích smluv. Je vypracována tak, aby podpořila demokracii, efektivnost a transparentnost EU a umožnila jí zabývat se globálními otázkami, jako jsou změny klimatu, bezpečnost a udržitelný rozvoj.⁵⁵

⁵³ *Evropa : Základní fakta a čísla o Evropě a Evropanech* [online]. 2000 [cit. 2011-02-28]. Životní úroveň. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/abc/keyfigures/qualityoflife/index_cs.htm>.

⁵⁴ LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 158.

⁵⁵ *Evropa : Základní fakta a čísla o Evropě a Evropanech* [online]. 2000 [cit. 2011-02-28]. Životní úroveň. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/abc/keyfigures/qualityoflife/index_cs.htm>.

Obrázek 3-2: Členové EU v roce 2007

Zdroj: EU v kostce [online], Dostupné z WWW: <http://europa.eu/abc/history/2000_today/index_cs.htm>.

Po vstupu Bulharska a Rumunska zahrnuje jednotný vnitřní trh 490 milionů obyvatel. Obecným rysem ekonomik na území Evropské unie je významná úloha státu. Daňové zatížení v EU dosahuje v průměru asi 50 % HDP (v USA jen 30 %).⁵⁶

Tabulka 3-11 přináší přehledné zobrazení vybraných ukazatelů EU na počátku 21. století.

Tabulka 3-11: Vybrané makroekonomické ukazatele v Evropské unii v letech 2000-2006 (v %)

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Růst HDP	3,9	2,0	1,2	1,3	2,4	2,0	3,1
Míra nezaměstnanosti	7,7	7,2	7,6	7,9	9,0	8,9	8,2
Míra inflace	1,9	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2

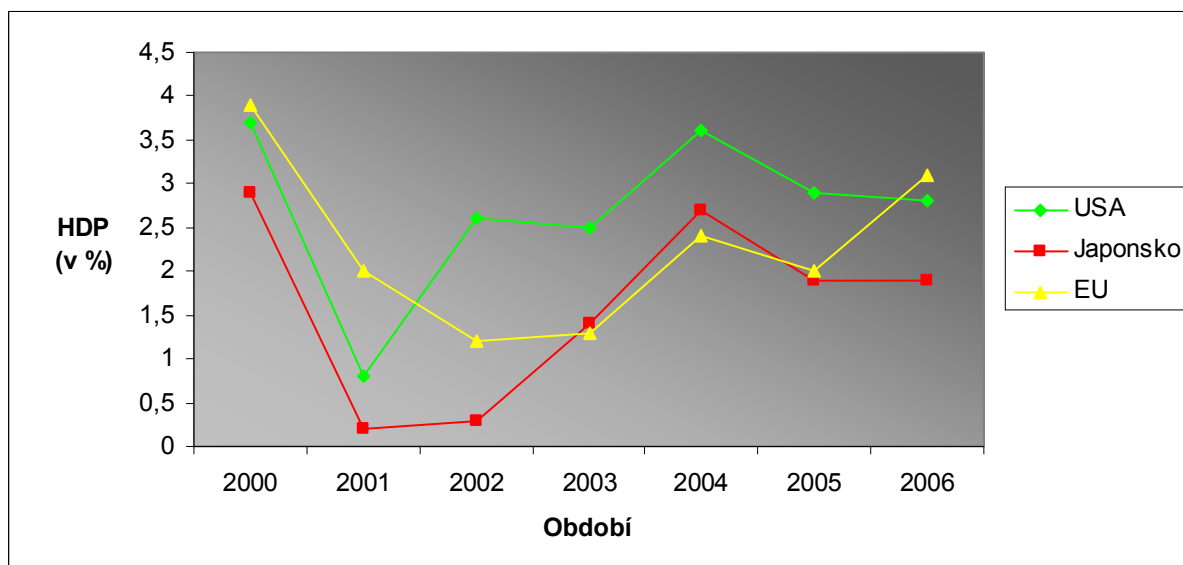
Zdroj: Český statistický úřad [online], Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/index.htm>>.

Území členských států Evropské unie se rozkládá zhruba na 39 % plochy evropského kontinentu. Počet obyvatel EU dosahuje podílu 63 % na celkovém počtu obyvatel Evropy.

3.2 Komparace největší ekonomik světa

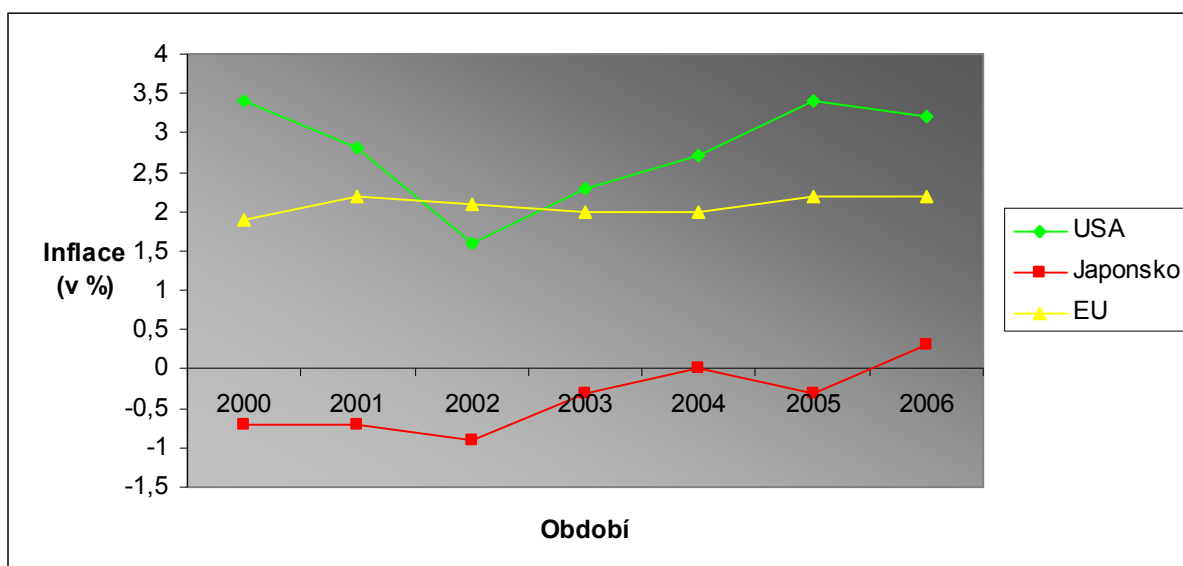
V grafech 3-5 až 3-7 bude uvedeno srovnání mezi hlavními ekonomickými celky - USA, Japonskem a EU. Pro porovnání jsou použity již zjišťované ukazatele – HDP, míra nezaměstnanosti a míra inflace. Graf 3-5 znázorňuje tempo růstu vybraných ekonomik.

⁵⁶ ŽÍDEK, L.: *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. str. 221.

Graf 3-5: Porovnání HDP ve vybraných zemích v letech 2000-2006

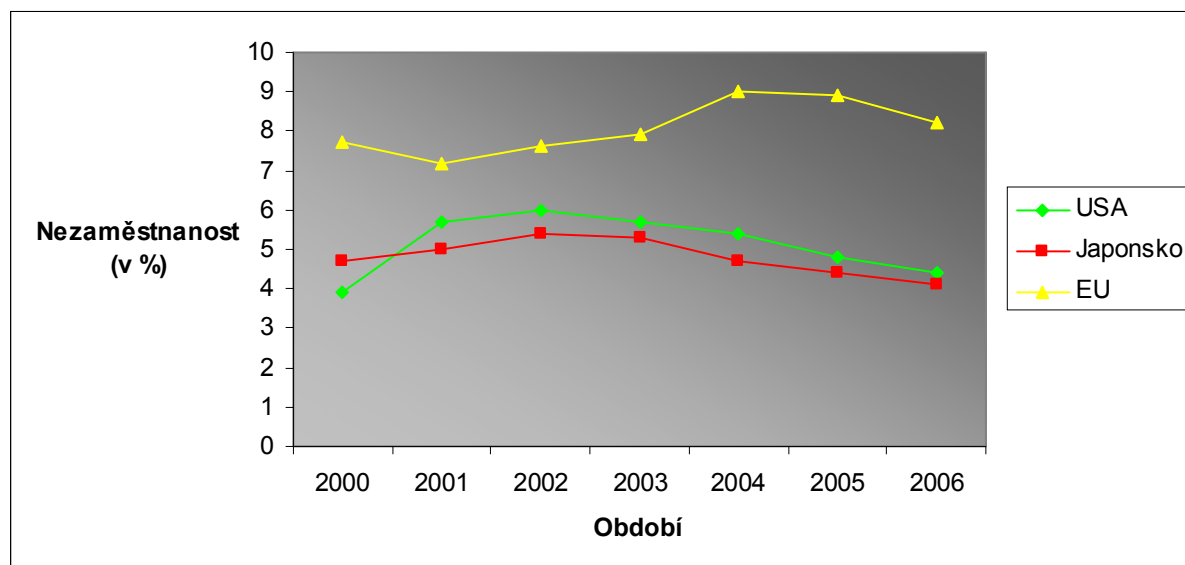
Zdroj: Zpracováno podle Tabulka 3-6, Tabulka 3-5, Tabulka 3-11.

Graf 3-6: Porovnání míry inflace ve vybraných zemích v letech 2000-2006

Zdroj: Zpracováno podle Tabulka 3-6, Tabulka 3-5, Tabulka 3-11.

V USA se nezaměstnanost oproti Evropě trvale udržuje na nižší úrovni a existuje několik faktorů, kterým je možné tento stav vysvětlit. Státní regulace, podmínky při propouštění, počet odpracovaných hodin či délka dovolené přispívá k vyšší nezaměstnanosti v rámci EU. Lze říci, že Evropané upřednostňují volný čas před vyšší životní úrovní.

Graf 3-7: Porovnání míry nezaměstnanosti ve vybraných zemích v letech 2000-2006

Zdroj: Zpracováno podle Tabulka 3-6, Tabulka 3-5, Tabulka 3-11.

3.3 Postavení České republiky ve světové ekonomice počátkem 21. století

Přelom milénia přinesl odstranění transformačního propadu a zrychlení tempa ekonomického růstu. Období transformace od centrálně plánované ekonomiky k tržnímu systému probíhala paralelně s přípravami na vstup do Evropské unie. S tím souvisí nutnost implementace celé řady požadavků a kritérií, které musí kandidátské země splňovat. I přes značně omezený pokrok, kterého Česká republika dosáhla od roku 1990, patří ve skupině deseti rozšiřujících států pro rok 2004 k těm ekonomicky nejvyspělejším.⁵⁷

Následující roky se nesly v duchu příprav pro vstup do EU. Rokem 2000 překonala česká ekonomika recesi. Hrubý domácí produkt vzrostl a další makroekonomické indikátory se začaly vyvíjet také příznivě. Investiční poptávka pokračovala v růstu, stoupala podpora produktivity práce, nezaměstnanost otočila rostoucí trend do mírného poklesu a inflace si udržovala stabilní míru. Hlavním nositelem ekonomického oživení se stal průmysl, který se dokázal úspěšně realizovat na vyspělých trzích. Nelze však přehlédnout růst dvojího deficitu – veřejných financí a zahraničního obchodu. Nárůst deficitu veřejných rozpočtů a veřejného dluhu souvisel zejména s náklady probíhající restrukturalizace. Fiskální politika měla mírně expanzivní charakter, který korespondoval s nastupující růstovou fází

⁵⁷ LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, str. 248.

ekonomického cyklu. Monetární politika se snažila přispívat ke stabilizovanému prostředí s nízkou inflací, které zvyšovalo důvěru ekonomických subjektů.

Velký vliv na zvyšující se tendence českého hospodářství měla spotřeba domácností, která ve srovnání s předchozími roky vzrostla. Při stejných důchodech byl tento růst zapříčiněn zejména poklesem míry úspor a vyšším využíváním spotřebitelských úvěrů.

Zvyšující se domácí i zahraniční poptávka ovlivnila růst průmyslové výroby, která se meziročně zvýšila o 5,1 %. Na ekonomických výsledcích odvětví se odrazil pokračující růst podílu podniků pod zahraniční kontrolou.⁵⁸

K 1. květnu 2004 se stala Česká republika novým členským státem Evropské unie. Završilo se tak dlouhodobé období utužování vztahů s Evropským společenstvím, které odstartovalo sektorovým obchodním ujednáním a postupně se rozšiřovalo směrem k užší obchodní a politické spolupráci. Česká republika si stanovila vstup do EU jako hlavní zahraničně-politickou prioritu a svůj cíl v roce 2004 s velkým očekáváním realizovala.

V roce 2005 dosáhla ČR rekordního růstu HDP a překonala tak i neoptimálnější očekávání našich i zahraničních ekonomů. Hlavním důvodem byly mimořádné výsledky zahraničnímu obchodu, díky nimž vzrostla česká ekonomika o 5,3 %. Díky takto výraznému zlepšení zaznamenala naše země dobré výsledky i v porovnání s okolními zeměmi a Evropskou unií jako celkem. Naše ekonomika rostla dokonce čtyřikrát rychleji než ekonomika EU.⁵⁹

Tabulka 3-12: Vybrané makroekonomické ukazatele ČR v letech 2000-2006

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Růst HDP	3,7	2,5	1,9	3,6	4,6	6,5	6,4
Míra nezaměstnanosti	8,8	8,9	9,8	10,3	10,3	8,9	7,7
Míra inflace	4,4	4,1	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5

Zdroj: Český statistický úřad [online], Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/index.htm>>.

⁵⁸ Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. 2001 [cit. 2011-03-02]. Analýza vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO za rok 2000 . Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument2695.html>>.

⁵⁹ Finance.cz [online]. 2006 [cit. 2011-03-02]. Český HDP v roce 2005 lámal rekordy. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/65776-cesky-hdp-v-roce-2005-lamal-rekordy/>>.

4 Hospodářská krize

Odborná literatura nám nabízí informace o nejdůležitějších fázích hospodářského cyklu. Jsou jimi:

- a) konjunktura;
- b) zpomalení růstu;
- c) recese a deprese.

Konjunktura je charakteristická růstem HDP a celkovým zvyšováním životní úrovně obyvatelstva. Ve fázi zpomalení růstu dochází k nasycení poptávky a tím i k růstu neprodané zásoby (tzv. krize z nadvýroby). V období recese a deprese zaznamenáváme celkový a dlouhodobý pokles objemu výroby a HDP. Dále následuje opětné oživení neboli konjunktura a celý cyklus se opakuje.

Na průběhu hospodářského cyklu se shodují všechny ekonomické školy. Horší to je se zdůvodněním, proč krize vlastně vznikají. Názory jednotlivých ekonomických škol se liší a o to víc neshod panuje v názoru, jak krizím předcházet či jak se z nich dostat ven.⁶⁰

Současné finanční krize bývají nejčastěji zapříčiněny:

- chybami národohospodářské politiky především ve finančním odvětví;
- nedostatkem průhlednosti, slabým státním usměrňováním;
- globálním – nedostatečným dohledem a neúčinným řízením rizika na finančních trzích.

Vliv mají zejména tyto faktory:

- problémové hospodářské a finanční politiky,
- nedostatečně rozvinuté finanční odvětví na rozvíjících se trzích,
- neúčinný dohled,
- slabé krizové řízení,
- nepřijatelná sociální ochrana slabých.⁶¹

⁶⁰ MIKULA, V. *Ekonomický cyklus, hospodářská krize, její příčiny a možná řešení*. IDnes.cz [online]. 2009, 1, [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://mikula.blog.idnes.cz/clanok.asp?cl=78106&bk=69310>>.

⁶¹ JENÍČEK, V. *Globalizace světového hospodářství*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. str. 46.

Hospodářský cyklus, fáze expanze i recese jsou přirozenou součástí každého hospodářství. Žádná ekonomika nemůže soustavně pouze růst, občas musí přijít i fáze útlumu. Propady ekonomiky jsou tedy běžné a trh se opět přirozenými mechanismy sám dostane do růstové fáze. V případě větších krizí může pomoci zásah států pomocí nejrůznějších opatření.⁶²

4.1 Příčiny vzniku finanční krize

Začátek 21. století byl charakteristický mnoha trendy. Některé světové ekonomiky prošly stagnací, jiné dosahovaly výrazného růstu a posilovaly tak svoji pozici. Vznikaly nové trhy, formovaly se nové kupní návyky. To vše má svůj díl na finanční, respektive hospodářské krizi. Příčiny současné krize na finančních trzích je však nutné hledat daleko v historii.

Za charakteristický rys současné ekonomické krize lze považovat celý komplex faktorů, které ji způsobily, a jejich vnitřní propojenost, která ji rozšířila a zesílila. Na vznik a průběh krize měly značný vliv nedostatky regulatorního prostředí, kdy v celosvětovém měřítku celkově slábne podíl finančních produktů a služeb podléhajících regulaci a dohledu v podmínkách prudce narůstajících finančních inovací, které jsou často reakcí na zpřísněná regulační pravidla v některých oblastech finančního sektoru. Institucionální příčiny vzniku finanční krize byly umocněny souběhem řady dalších faktorů a okolností v americké ekonomice a společnosti. K nim zejména patřily:

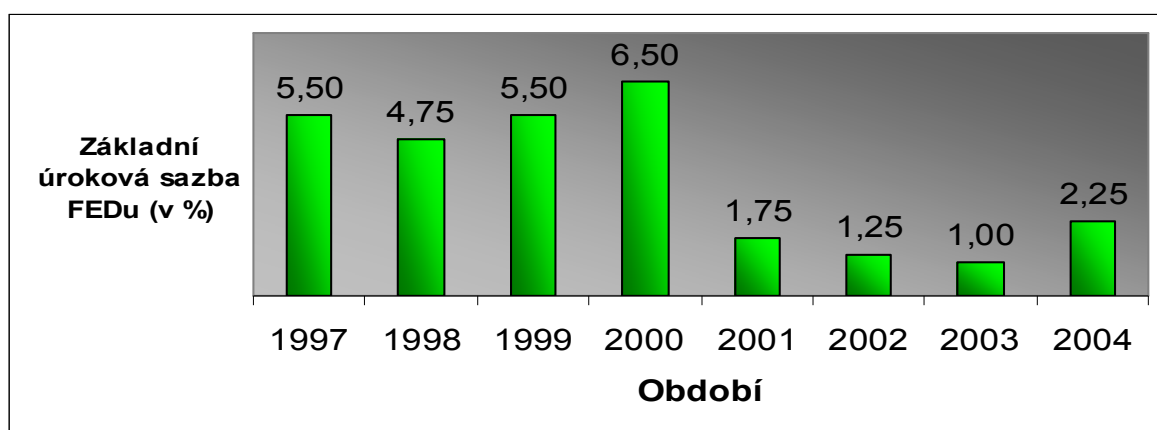
- snahy o vyšší výnosy spojené s rizikovějšími investicemi v podmínkách nízké inflace a nízkých úrokových sazeb;
- politické zájmy na širší dostupnosti vlastnického bydlení;
- oslabení pozornosti věnované riziku ve finančním sektoru, selhání ratingových agentur a posilování stínového bankovního sektoru;
- psychologické a sociologické aspekty (rostoucí chamtivost bankéřů, sílící styl žití na dluh často ve spojení se snižující se odpovědností značné části nových generací).

⁶² RYCHTÁŘOVÁ, P. Vznik finanční krize nebyla náhoda. *Domáci finance.cz : Finanční magazín* [online]. 2009, [cit. 2011-03-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.domacifinance.cz/820/vznik-financni-krize-nebyla-nahoda/>>.

Společnosti v USA získávají podstatnou část finančních prostředků na investice již tradičně prostřednictvím emise akcií, protože to představuje nejlevnější způsob financování (tzv. peníze zadarmo). Americké ekonomice se stala osudná kombinace peněz zdarma, vidiny zisku, neuvážených investic, nepřiměřených očekávání a zrodu doposud neznámých technologií.

V roce 2000 chtěl s vidinou obrovských zisků investovat do technologií téměř každý. Akcie třeba i ztrátových, v očích investorů však perspektivních firem, se tak předávaly jako štafetový kolík od jednoho akcionáře k druhému. Nejhorší ovšem bylo, že na trh stále přicházely nové emise akcií, domácnosti si pořizovaly akcie v mnoha případech na dluh a analytici akciových burz trh podporovali. V roce 2000 došlo ve Spojených státech amerických k pádu nadhodnocených technologií. Index NASDAQ se tehdy zřítíl v průběhu několika měsíců z rekordních 5 000 bodů na 2 500 bodů, během dalších dvou let klesla jeho hodnota až na 1 200 bodů.⁶³

Řadu unáhlených investic do internetových technologií bylo nutno mezi rokem 2000 až 2003 odepsat, mnohé pracně a draze vybudované kapacity internetových sítí zůstaly nevyužity. Část firem potkal bankrot, část prošla restrukturalizací spojenou s propouštěním zaměstnanců, firmy omezily investice, domácnosti snížily své výdaje a ekonomika po vlně rekordních růstů zamířila do recese. V tu dobu se do hry vložil FED pod vedením Alana Greenspana. FED během jednoho roku snížil základní úrokovou sazbu z 6,50 na 1,75 procenta, což bylo jednou z nejnižších hodnot v historii USA a tím také postavil řadu skomírajících firem opět na nohy.

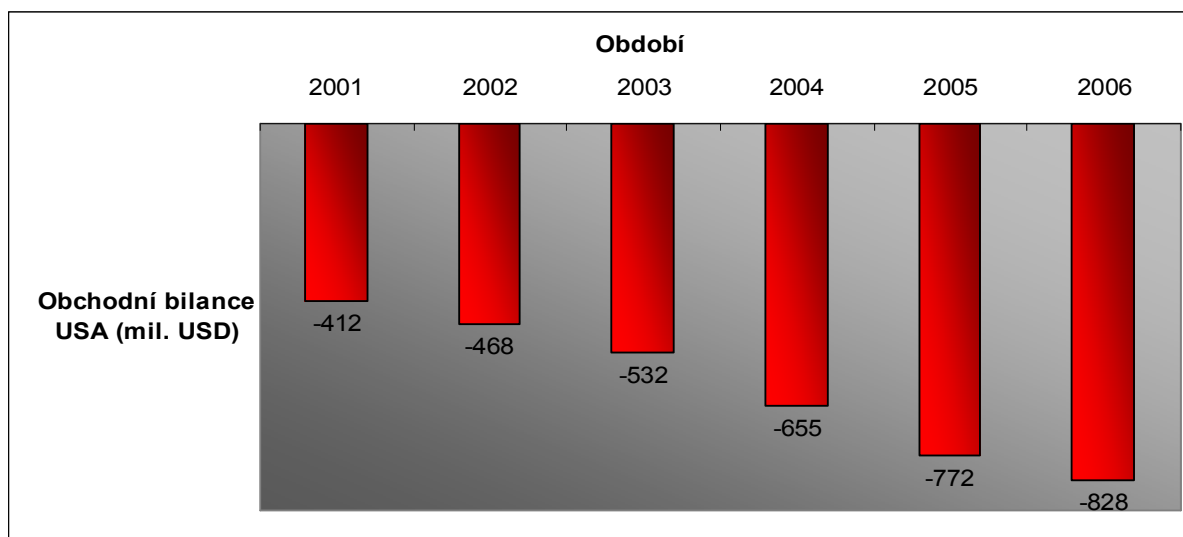
Graf 4-8: Vývoj základní úrokové sazby v USA

Zdroj: U. S. Bureau of Economic Analysis [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.bea.gov/>>.

⁶³ V USA vlastní akcie asi 80 % domácností.

FED pomohl nejen americkým firmám, ale i domácnostem a k recesi americké ekonomiky v roce 2001 díky rychlému zásahu centrální banky vůbec nedošlo. Spotřeba domácností klesla jen minimálně, firmy pokryly své investice levnými úvěry. V roce 2002 zvýšila americká ekonomika svůj výkon o 1,6 %, o rok později rostla tempem 2,5 % a v roce 2004 zaznamenala růst 3,9 %.

Americké domácnosti začaly ve dvou oblastech nekontrolovatelně utrácet na dluh. První oblastí bylo běžné spotřební zboží (automobily, oblečení, elektronika, nábytek). Domácí výrobci nestačili s růstem spotřebitelské poptávky vyvolané levnými úvěry držet krok. Američtí spotřebitelé se proto vrhly na zahraniční zboží. To bylo navíc díky vysokému kurzu dolaru mnohem levnější než zboží americké, což se mimo jiné projevilo silným propadem bilance zahraničního obchodu USA. Propad bilance znázorňuje graf 4-9.

Graf 4-9: Vývoj obchodní bilance USA v letech 2001-2006

Zdroj: U. S. Bureau of Economic Analysis [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.bea.gov/>>.

Druhou oblast amerického utrácení na dluh představovaly nemovitosti. Nízké úrokové sazby vedly k historicky nejvýraznějšímu poklesu hypotečních úrokových sazeb, což bylo přesně tím startovacím mechanismem, který spustil celou americkou hypoteční krizi.

4.1.1 Hypoteční boom v USA

Za jednu z příčin celosvětové krize lze tedy považovat hospodářskou krizi ve Spojených státech na začátku tohoto století. Centrální banka snižovala úrokové sazby, aby

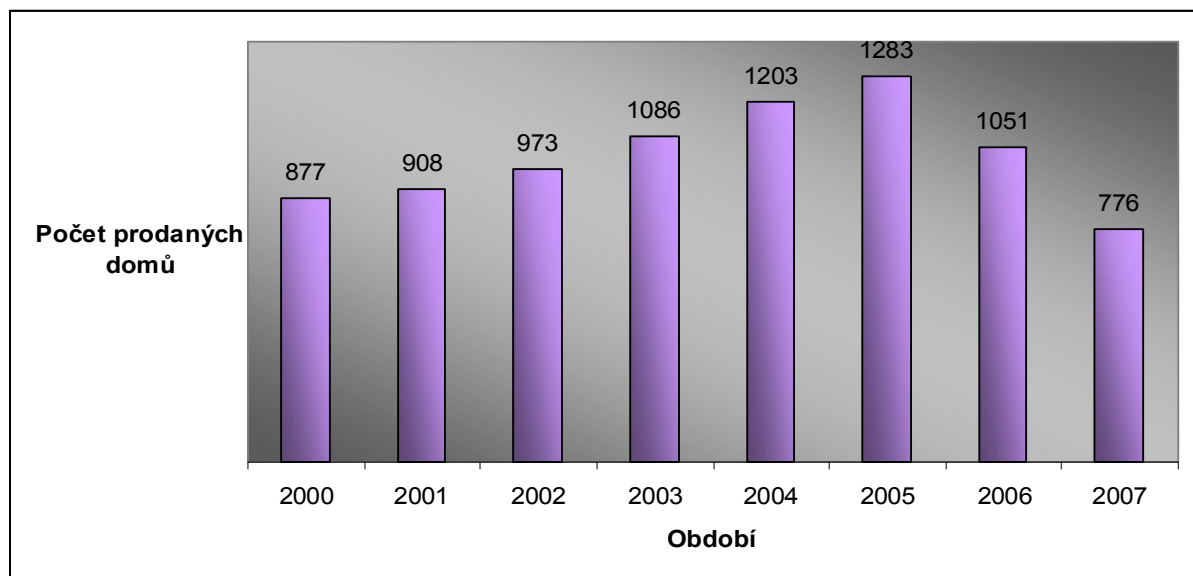
tak povzbudila ekonomiku. Peníze zlevnily a nebyl problém se zadlužit v podobě získání hypotéky. V USA je zcela běžné, že se hypotéky nesplácí do konce, ale díky vysoké mobilitě obyvatel se přeprodejí dalšímu zájemci včetně nemovitosti. Splácení hypotéky tak přebere další zákazník. Svůj podíl na celé situaci nesl také balíkový prodej hypoték amerických domácností. V praxi to vypadalo tak, že banka prodala prostřednictvím své prodejní sítě hypotéku konečnému zájemci. Zařadila ho do jedné z několika skupin podle jeho bonity a celou skupinu prodala jiné bance nebo společnosti. Takto se během relativně krátké doby nashromáždil dostatečně velký objem finančních prostředků, které nebyly kvalitně zajištěny.⁶⁴

Situace USA byla velmi příznivá pro zájemce o nemovitosti. Lidé si proto ve velkém pořizovaly domy, a jak jinak než „na dluh“. Finanční ústavy jim na ně půjčovaly prostřednictvím hypoték a nezkoumaly podrobněji, zda budou zákazníci schopni své závazky vyrovnat. Hypotéky se rozdávaly téměř na počkání. Až do roku 2001 byl na trhu financování a následného nákupu nemovitostí naprostý klid. Nárůst počtu prodaných nemovitostí zhruba kopíroval nárůst počtu obyvatel USA kombinovaný s růstem jejich životní úrovně. Za rok 2001 došlo ve Spojených státech amerických k prodeji 908 000 nových rodinných domů. Jak ale průběžně klesala úroková sazba FEDu (viz. graf 4-8) a následně i úroková sazba hypotečních úvěrů, začaly si sjednávat hypotéky a následně pořizovat nemovitosti i ty domácnosti, které by za normální situace na vlastní bydlen neměly dostatek finančních prostředků. Kontrola bonity klienta žádajícího o úvěr šla stranou. Od roku 2002 si tak pořizovali nemovitosti i ti klienti, o nichž bankéři museli přinejmenším tušit problém se splácením úvěru v horizontu několika let. Za rok 2002 se v USA prodalo již 973 000 nových rodinných domů, o rok později 1 086 000 a průběhu roku 2004 se jejich počet dostal na hodnotu 1 203 000.⁶⁵

Přehled nově prodaných rodinných domů v USA za období 2000 až 2007 přehledně znázorňuje graf 4-10.

⁶⁴ JANDA, J. Finanční krize: vznik, vývoj a předpovědi. *Měsíc.cz* [online]. 2008, 1, [cit. 2011-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/financni-krize-vznik-vyvoj-a-predpovedi/>>.

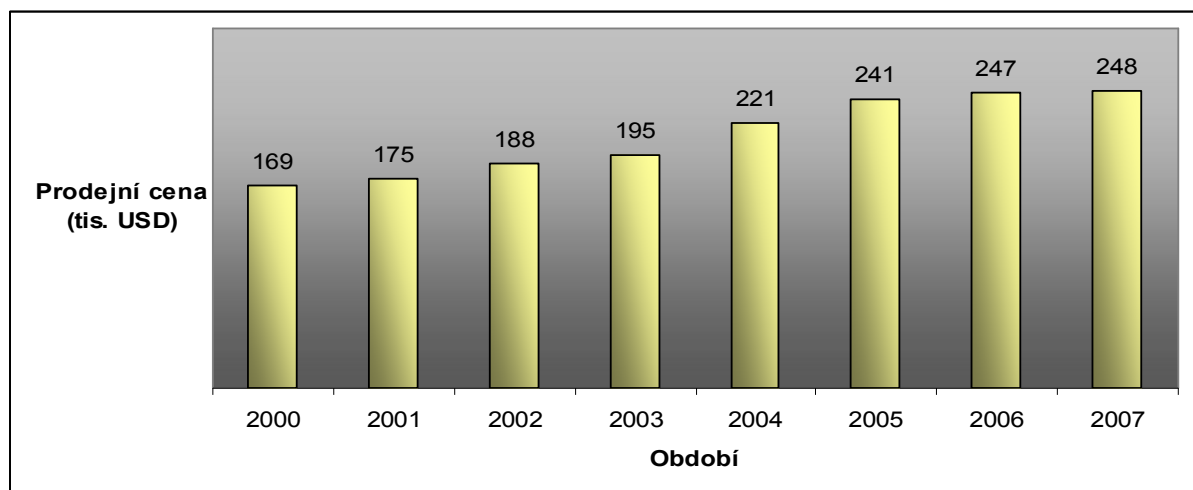
⁶⁵ *Euroekonom.cz : Ekonomický portál* [online]. 2008 [cit. 2011-03-27]. Hypoteční krize v USA: Příčiny, průběh, následky (1. díl). Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky1>>.

Graf 4-10: Počet prodaných nových rodinných domů v USA (v tis.) v letech 2000-2007

Zdroj: U.S. Census Bureau [online], Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/>>.

Počet prodaných nemovitostí tak v letech 2001 až 2005 stoupal o 9 % ročně, počet obyvatel USA o jedno procento, nominální platy o čtyři procenta. A nenarůstal pouze počet prodaných (koupených) nemovitostí, ale i jejich cena (průměrně ze 175 000 USD v roce 2001 na 241 000 USD v roce 2005).

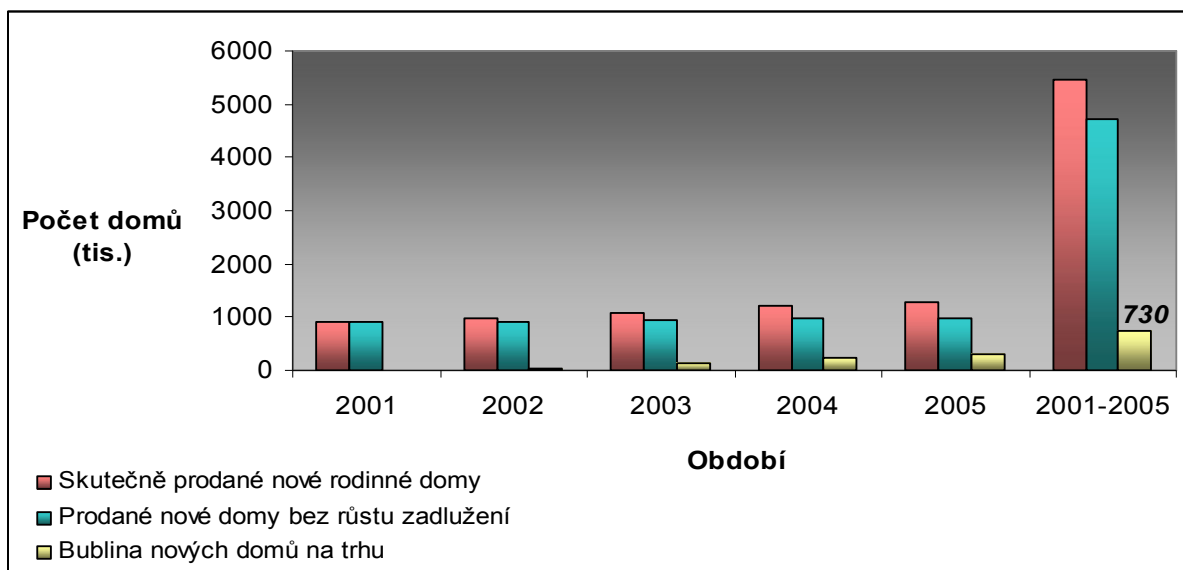

Graf 4-11: Prodejní cena nového rodinného domu v USA (tis. USD) v letech 2000-2007

Zdroj: U.S. Census Bureau [online], Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/>>.

Aby příjmy amerických domácností korespondovaly s růstem objemu nakoupených nemovitostí, musely by se ročně zvyšovat o 18 %. Ve skutečnosti se zvyšovaly, ale pouze o pět až šest procent. Logicky tam musela vzniknout bublina náchylná k budoucímu prasknutí. Hodnotu této bubliny lze odhadnout na zhruba 730 000 rodinných domů, které by

bez situace levných hypoték nikdo nekoupil ani nikdo nepostavil. Tyto nemovitosti na trhu přibýly pouze díky financování na dluh. Při průměrné ceně nového rodinného domu na úrovni necelých 250 000 USD to představovalo bublinu o objemu 180 miliard USD.

Graf 4-12: Bublina nových nemovitostí na trhu USA (v tis.) v letech 2001-2005

Zdroj: U.S. Census Bureau [online], Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/>>.

Vedle bubliny nových rodinných domů na trhu tu máme ještě cenovou bublinu existujících rodinných domů. Jedná se o nemovitosti, které na trhu nijak fyzicky nepřibývají, ale pouze se předprodávají od jednoho majitele k druhému. Původní majitel nemovitosti si pořídí nový a dražší rodinný dům a na starý pověsí nápis „FOR SALE“. Za několik týdnů až měsíců si dům koupí na hypotéku většinou mladá rodina s malými dětmi, která žila v pronájmu nebo menším domě. Existující domy se na trh mohou dostat i úmrtím původního majitele a následným prodejem ze strany dědiců. Prodej existujících rodinných domů je v USA zhruba pětikrát větší než prodej nových rodinných domů. Až do roku 2003 byl na trhu s existujícími nemovitostmi klid, problémy nastaly v letech 2004 až 2007. Za toto období bylo v USA prodáno a následně koupeno téměř 27 milionů existujících rodinných domů. Tuto bublinu tak lze odhadnout na 650 miliard dolarů. I tento fakt prohloubil problémy na hypotečním trhu v USA.⁶⁶

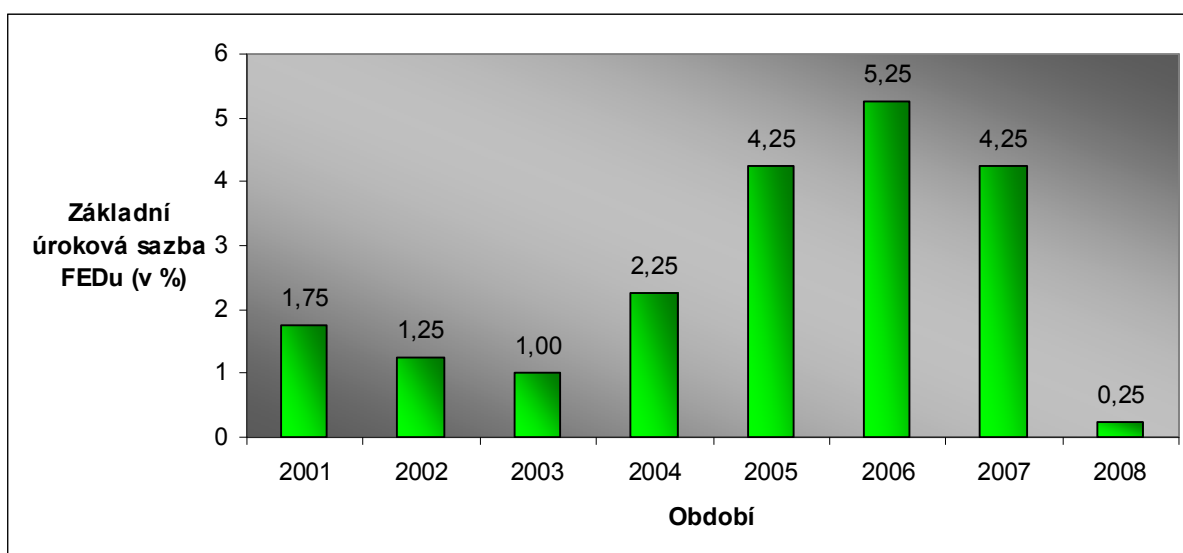
⁶⁶ Euroekonom.cz : *Ekonomický portál* [online]. 2008 [cit. 2011-03-27]. Hypoteční krize v USA: Příčiny, průběh, následky (2. díl). Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky2>>.

Došlo tak k fundamentálnímu selhání při hodnocení rizika, a to jak ze strany finančních ústavů, tak ze strany těch, kdo dohlíželi a regulovali jejich činnost. Výsledným efektem bylo přílišné přecenění schopnosti finančních firem řídit svá rizika a odpovídající podhodnocení objemu kapitálu, který by měly vlastnit.

Na jedné straně máme miliony zadlužených klientů dlužících bankám, na straně druhé banky dlužící vlastníkům tzv. hypotečních zástavních listů. Jedinou jistotou banky se taky stalo případné zastavení nemovitosti neplaticího ve prospěch banky.

4.2 Průběh hypoteční krize

Politika levných peněz v USA trvala čtyři roky a byla završena v roce 2004. FED zvýšil základní úrokovou sazbu z extrémně nízkých 1,00 % na 2,25 % a v dalších letech navyšování pokračovalo. V prosinci 2005 se peníze půjčovaly s ročním úrokem 4,25 %, o rok později za ně musely americké komerční banky platit již 5,25 % ročně. Zvýšení sazeb FEDu se poté promítlo s několikatydenním zpožděním i do výše hypotečních úrokových sazeb. Sazba hypotéky s jednoletou fixací se tak během tří let vyšplhala z rekordně nízkých 3,50 na 5,50 procentních bodů, hypotéka s 15letou fixací podražila z 5,00 na 6,00 procent, hypotéka s 30letou fixací z 5,50 na 6,50 procenta.

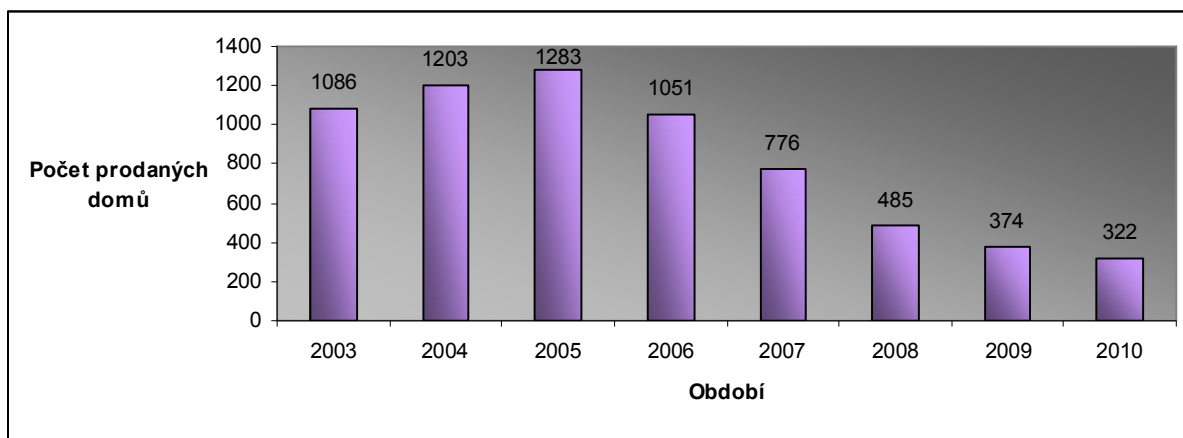

Graf 4-13: Vývoj základní úrokové sazby v USA v letech 2001-2008

Zdroj: U. S. Bureau of Economic Analysis [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.bea.gov/>>.

V létě roku 2006 bublina na trhu s realitami splaskla, což se projevila hned v několika oblastech trhu.

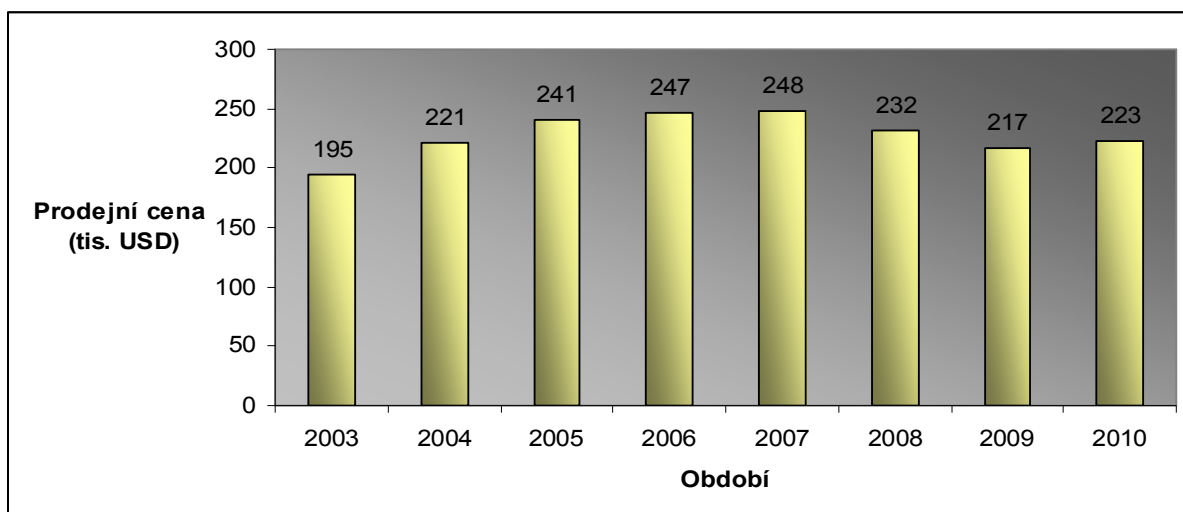
- 1) Dramaticky klesl počet žádostí o hypotéku a uvaldal zájem o nákup rodinných domů.

Graf 4-14: Počet prodaných nových rodinných domů v USA (tis.) v letech 2003-2010

Zdroj: U.S. Census Bureau [online], Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/>>.

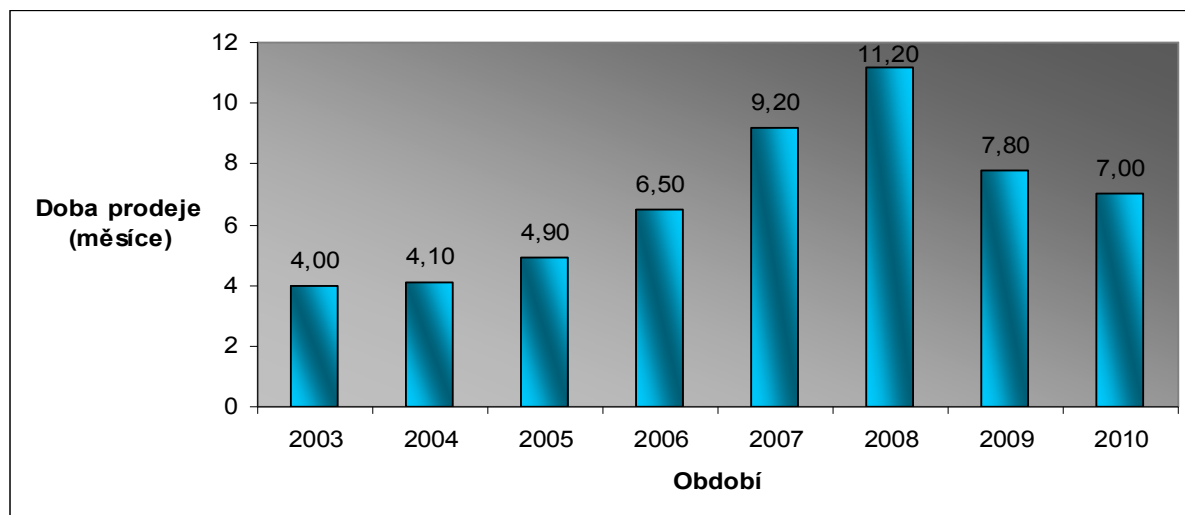
- 2) Přebytek nových rodinných domů na trhu zakončil období růstu cen nemovitostí v USA.

Graf 4-15: Prodejní cena nového rodinného domu v USA (tis. USD) v letech 2003-2010

Zdroj: U.S. Census Bureau [online], Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/>>.

- 3) Prodejní doba nového rodinného domu se prodloužila ze čtyř měsíců na téměř 10 měsíců.

Graf 4-16: Doba prodeje nového rodinného domu v USA (měsíce) v letech 2003-2010

Zdroj: U.S. Census Bureau [online], Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/>>.

- 4) Růst hypotečních úrokových sazeb a následný nárůst měsíčních splátek hypoték dostal do finanční tísně nejméně bonitní domácnosti.

Jak již bylo zmíněno, v období nízkých úrokových sazeb FEDu vznikla na trhu nových nemovitostí bublina o objemu 180 miliard dolarů a na trhu existujících nemovitostí bublina v hodnotě 650 miliard USD. Bublina nezpůsobili pouze méně vydělávající rodiny, které dosáhly díky nízkým úrokovým sazbám na hypoteční úvěr, ale i bohatší rodiny, které přecenily své možnosti a neinvestovaly pouze do svých luxusních nemovitostí, ale často pomocí dočasně výhodné hypotéky i do nákupu nemovitostí dalších. S růstem úrokových sazeb postupně narůstala i výše měsíčních splátek hypotéky. Zatímco v roce 2003 ukusovala hypotéka z rodinného rozpočtu v průměru čtvrtinu rozpočtu, v roce 2006 spolky splátky té samé hypotéky již třetinu toho, co byla rodina za měsíc schopna vydělat, což mnohdy znamenalo dramatické zatížení rodinného rozpočtu.

Finanční problémy, které jak již bylo zmíněno, vyústily v roce 2007 v růst výše splátek hypoték v kombinaci s rekordním růstem pohonných hmot, donutily domácnosti rapidně snižovat výdaje na spotřební zboží a zbytné služby. V USA klesla poptávka po automobilech, elektronice, nábytku, stavebnímu materiálu i zahradní technice. Takto finanční nejzatíženější domácnosti přestaly splácet měsíční splátky hypotéky a domy jim byly následně zabaveny. Počet nesplácených hypoték a posléze zabavených rodinných domů vzrostl ve čtvrtém čtvrtletí roku 2007 na hodnotu 0,83 procenta všech hypoték, počet hypoték s opožděnými splátkami dosáhl nejvyšší hodnoty od roku 1985, a to 5,82 %. Banky obratem

nemovitosti prodávaly a vyčíslovaly ztrátu, kterou jim zmíněná finanční transakce způsobila. Ztráta banky při nesplácení, zabavení a následném prodeji jednoho rodinného domu představovala v USA zhruba 15 až 25 % z původní ceny nemovitosti, v závislosti na lokalitě a sumě již splacených splátek.⁶⁷

4.3 Dopady hospodářské krize na vybrané ekonomiky

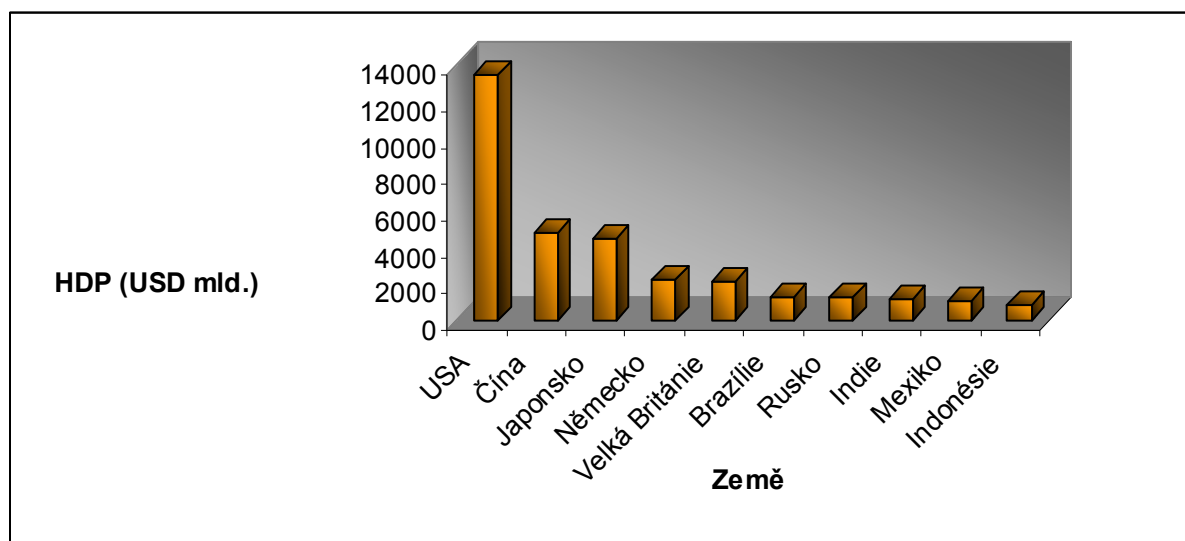
Roky 2007, 2008 a 2009 se zcela jistě zapíší do dějin světové ekonomiky jako časy první opravdu globální hospodářské krize. Dnes ještě nedokážeme docenit její velikost, hloubku a novost, ale je jasné, že se zrodila ekonomická recese neobyčejně nápaditá, adaptibilní a vysoce inovativní. Dalším znakem stavu v těchto letech byl fakt, že krize byla očekávána snad deset let a její vyhlížení přicházelo ve vlnách, které zasahovaly především odborné okruhy. Během této dekády se ostatně přihodilo několik různorodých zpomalení a náznaků výraznějších potíží, vždy však záhy převládly růstové tendence, které poměrně rychle vyřešily jednotlivá „zaškobrtnutí“. Tento stav vedl k určitému soustavnému podceňování rizik, jež krize představují. A i když vznikaly pochopitelně škody, dynamický celosvětový růst dával stále znovu zapomenout na fakt, že nějaká krize reálně hrozí. Přesněji řečeno, bylo všeobecně uznáváno, že období téměř dvaceti let neustálého a poměrně dynamického růstu ekonomik není možné prodlužovat donekonečna.

O celosvětovou krizi se postarala řada příčin. Jednou z těch nejviditelnějších byla krize amerického hypotečního trhu. Tato situace však vyplynula z dřívějších změn v americké ekonomice a na trhu s realitami. USA pocítily jako první následky finanční krize. Díky obrovskému propadu na realitním trhu se dostaly do existenčních problémů banky, následovaly krachy celých bankovních ústavů i drobnějších investorů. Poté přišly na řadu trhy s cennými papíry, kde rychle padala schopnost mnoha subjektů dostát závazkům a rapidně klesla důvěra ve stabilitu na trzích.

Třebaže se hlavní podněty pro rozběhnutí finanční a hospodářské krize odstartovaly v USA, byla recese, která se návazně rozvinula v Evropské unii a asijských zemích, podstatně hlubší než ve Spojených státech.

⁶⁷ *Euroekonom.cz : Ekonomický portál* [online]. 2008 [cit. 2011-03-27]. Hypoteční krize v USA: Příčiny, průběh, následky (3. díl). Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky3>>.

S ohledem na velkou otevřenost české ekonomiky měl vývoj ve světě nemalý vliv i na Českou republiku.

Graf 4-17: Deset největších ekonomik světa v roce 2010

Zdroj: Zpracováno podle dat Mezinárodního měnového fondu [online], Dostupné z WWW:

<<http://www.imf.org/external/index.htm>>.

4.3.1 Spojené státy americké

Vypuknutí hospodářské krize mělo za následek silné omezení průmyslové produkce, a to dokonce v tradičních výrobních odvětvích. Od počátku roku 2008 byly nejen v USA bankroty podniků a bank na denním pořádku. Na podzim 2008 byl Kongresem schválen program TARP⁶⁹, jenž předvídal finanční pomoc v hodnotě 700 mld. USD na záchranu bankrotujících amerických bank, finančních institucí a podniků. Prezident Barack Obama schválil stimulační program, vytvořený na umírnění dopadů krizových jevů na americké občany a podnikovou sféru, a na opatření sloužící k oživení zdejší hospodářské aktivity vyhradil 787 mld. USD, což odpovídá zhruba 5,5 % amerického HDP.⁷⁰

Třebaže uplatňování těchto protikrizových opatření bylo rozběhnuto zvýšenými tempy, pokračoval během prvního pololetí roku 2009 dramatický propad americké ekonomiky. Avšak již v polovině roku 2009 se začal tento pokles měsíc od měsíce zmenšovat a koncem roku došlo dokonce k malému navýšení HDP (zhruba o 0,9 %). Byl to však jen

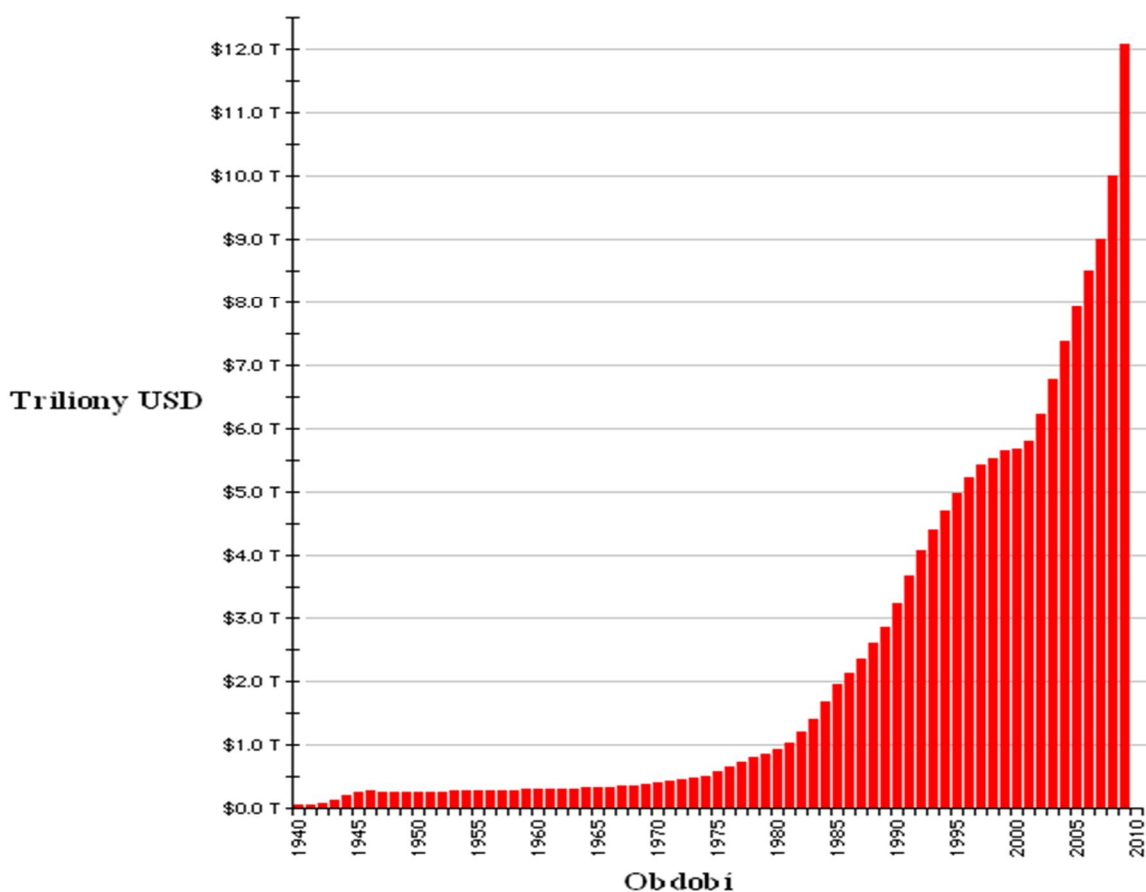
⁶⁹ Troubled Asset Relief Program.

⁷⁰ KLVAČOVÁ, E. a kol.: *Světová ekonomická krize: Příčiny, projevy, perspektivy*. Praha: Professional Publishing, 2009, str. 93.

malý růst a v celoročním vyrovnání zaznamenala americká ekonomika pokles. Toto malé navýšení bylo ovšem indicií, která naznačovala, že v takto hospodářsky vyspělé zemi došlo k obnovení ekonomického růstu. Růst HDP v poslední čtvrtletí roku 2009 způsobilo zejména oživení průmyslové výroby a exportu. To vše bylo považováno za důkaz toho, že se americká ekonomika odrazila ode dna.

V průběhu roku 2010 zaznamenalo hospodářství USA růst ve všech čtvrtletích. Na nárůstu HDP se podílely spotřebitelské výdaje, obnovení firemních investic do vybavení, čistý export a vládní výdaje.

Mezi největší problémy současného amerického hospodářství patří vysoká a dlouhodobá nezaměstnanost, rostoucí deficit zahraničního obchodu, vysoký rozpočtový deficit a vládní dluh.

Graf 4-18: Vývoj národního dluhu USA

Zdroj: U. S. National Debt Clock [online]. Dostupný z WWW:<http://www.brillig.com/debt_clock/>.

Za výrazný problém lze i nadále považovat rostoucí počet nesplacení hypotečních úvěrů a následné zabavení domů. Velké množství Američanů (cca 11 mil. osob) dluží nyní na hypotéce větší částku, než kolik je současná prodejní cena domu.

V reakci na slabý ekonomický růst začal FED v polovině listopadu 2010 druhé kolo nákupu US vládních dluhopisů. Další emisí nových peněz do ekonomiky chce oživit ekonomický růst. Zvýšením množství v ekonomice se FED snaží zabránit hrozící deflaci. Více peněz v ekonomice by znamenalo nižší dlouhodobé úrokové sazby a tím pádem nižší náklady na úvěry pro expanzi firem či na hypotéky. Mnozí ekonomové a politici však zůstávají k tomuto plánu FEDu stále skeptičtí. Obávají se, že peníze neskončí v americké ekonomice, ale budou investovány v zahraničí, kde jsou v současné době vyšší výnosy.⁷¹

Nejdůležitějším krokem je posílit důvěru řadových Američanů v obnovení jejich prosperity a povzbudit tak jejich příslovečnou chuť nakupovat. Vzhledem k tomu, že na osobní spotřebu připadají téměř tři čtvrtiny zdejšího užitého HDP, mohlo by se její posílení stát podnětem pro růst poptávky v celé výrobní vertikále i ve službách.

Vývoj jednotlivých makroekonomických veličin v období hospodářské krize zachycuje tabulka 4-13.

Tabulka 4-13: Vybrané ekonomické ukazatele v USA (2005-2010)

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Reálný růst HDP (v %)	3,1	2,7	1,9	0,0	-2,6	2,9
Míra inflace (v %)	3,4	3,2	2,8	3,8	-0,4	0,9
Míra nezaměstnanosti (v %)	5,1	4,6	4,6	5,8	9,3	9,6
Zahraniční obchod (mld. USD)	-714	-759	-702	-699	-375	-379,1
Běžný účet (mld. USD)	-748	-803	-718	-699	-378	-233
Vládní dluh (% HDP)	62,8	63,5	64,0	69,2	83,3	94,3

Zdroj: U. S. Bureau of Economic Analysis [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.bea.gov/>>.

4.3.2 Evropská unie

V říjnu 2008 pověřil prezident Evropské komise José Manuel Barroso skupinu odborníků vypracováním analýzy na téma budoucí evropské finanční regulace a supervize. Jejich cílem bylo identifikovat příčiny současné finanční a ekonomické krize a navrhnout

⁷¹ Obama navrhuje rozpočet se schodkem 1,3 bilionu dolarů. *IDnes.cz : Ekonomika* [online]. 1. února 2010, [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/obama-navrhuje-rozpocet-se-schodkem-1-3-bilionu-dolaru-p0m-eko-zahranicni.aspx?c=A100201_130343_eko-zahranicni_fih>.

řešení v rovině změny institucionálního rámce pro finanční sektor. Jako hlavní cíl si stanovili vytvoření nového systému regulace a supervize. Navrhovanými změnami by se pak mělo dosáhnout redukce rizika a zlepšení řízení rizika, posílení transparentnosti a obnovení důvěry ve finanční sektor, nahrazení pochybných pobídek pobídkami správnými. Důležitým úkolem bylo dosáhnout stavu, aby všechny členské státy měly pocit, že jejich investoři, jejich vkladatelé, jejich občané jsou v Evropské unii přiměřeně chráněni před rizikem. Plán byl Evropskou unií vyhlášen v listopadu 2008. Je velmi podrobný, jeho obsah však lze shrnout do celkem deseti základních bodů. Protikrizová opatření obsažená v Plánu evropské hospodářské obnovy jsou:

- podpora zaměstnanosti;
- vytvoření poptávky po práci;
- lepší dostupnost zdrojů pro podniky;
- snížení administrativní zátěže a podpora podnikání;
- zvýšení investic do modernizace evropské infrastruktury;
- zlepšení energetické účinnosti v budovách;
- podpora rychlého zavedení ekologických projektů;
- zvýšení investic do výzkumu a vývoje, inovací a vzdělání;
- vývoj čistých technologií pro automobily a stavby;
- vysokorychlostní internet pro všechny.⁷²

Ekonomiky států Eurozóny zaznamenaly na přelomu let 2008 a 2009 nejsilnější propad své výkonnosti za posledních 50 let. Jejich sumární HDP se propadl o 2,5 %, v následujících čtvrtletích se však tento pokles zmenšoval a ve třetím čtvrtletí 2009 bylo v Německu a ve Francii zaznamenáno dokonce mírné oživení hospodářské aktivity. Postaral se o to především automobilový průmysl.

V celoročním hodnocení růstu HDP se za rok 2009 udrželo v kladných hodnotách pouze Polsko. Velkým problémem všech států se stal narůstající počet bankrotujících podniků a zvyšující se počet nezaměstnaných. Ukázalo se, že nové členské státy EU nebyly zdaleka jediné, kde se v roce 2010 vyrýsoval schodek veřejného rozpočtu převyšujících maastrichtský limit, či dokonce zvyšující se tendence schodku. Důsledky toho se již projeví v Maďarsku i v pobaltských zemích, kde se konjunkturální situace i nadále zhoršuje. Avšak i ve většině

⁷² The High-Level Group on Financial Supervision in the EU Chaired by Jacques de Larosiere: *Report*. Brussels, 25 February 2009, http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf.

nových členských států EU dosud pokračuje bankrot menších průmyslových podniků. Míra nezaměstnanosti tak dosáhla nebyvalého měřítka. Prozatím ve většině těchto zemí zaostává růst průmyslové výroby i exportu. Pouze Polsku se podařilo posílit exportní výkonnost a stalo se jednou z mála zemí EU, jejichž HDP narůstal i během globální ekonomické krize. K tomu však došlo za cenu podstatné devalvace jeho měny s použitím značných finančních injekcí do jeho podnikové sféry (zejména do zemědělství).

Naděje na růst ekonomik byly vkládány hlavně v brzké zlepšení konjunkturální situace v Německu, neboť jeho trh byl doposud nejvýznamnějším zahraničním odbytištěm podniků mnoha zemí.

Tabulka 4-14: Míra růstu reálného HDP v EU (v %)

Země	2009	2010	2011*	2012*
Belgie	-3,7	2,0	1,8	2,0
Bulharsko	-4,9	-0,1	2,6	3,8
Česká republika	-4,1	2,4	2,3	3,1
Dánsko	-5,2	2,3	1,9	1,8
Estonsko	-13,9	2,4	4,4	5,5
Finsko	-8,2	2,9	2,9	2,3
Francie	-2,6	1,6	1,6	1,8
Irsko	-7,6	-0,2	0,9	1,9
Itálie	-5,0	1,1	1,1	1,4
Kypr	-1,7	0,5	1,5	2,2
Litva	-14,7	0,4	2,8	3,2
Lotyšsko	-18,0	-0,4	3,3	4,0
Lucembursko	-3,7	3,2	2,8	3,2
Maďarsko	-6,7	1,1	2,8	3,2
Malta	-1,9	3,1	2,0	2,2
Německo	-4,7	3,6	2,2	2,0
Nizozemí	-3,9	1,7	1,5	1,7
Polsko	1,7	3,5	3,9	4,2
Portugalsko	-2,5	1,3	-1,0	0,8
Rakousko	-3,9	2,0	1,7	2,1
Rumunsko	-7,1	-1,9	1,5	3,8
Řecko	-2,3	-4,2	-3,0	1,1
Slovensko	-4,8	4,1	3,0	3,9
Slovinsko	-8,1	1,1	1,9	2,6
Španělsko	-3,7	-0,2	0,7	1,7
Švédsko	-5,3	4,8	3,3	2,3
Velká Británie	-4,9	1,4	2,2	2,5
EU 27	-4,2	1,8	1,7	2,0

Zdroj: Eurostat [online], Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tsieb010&language=en&toolbox=data>>.

* Odhad

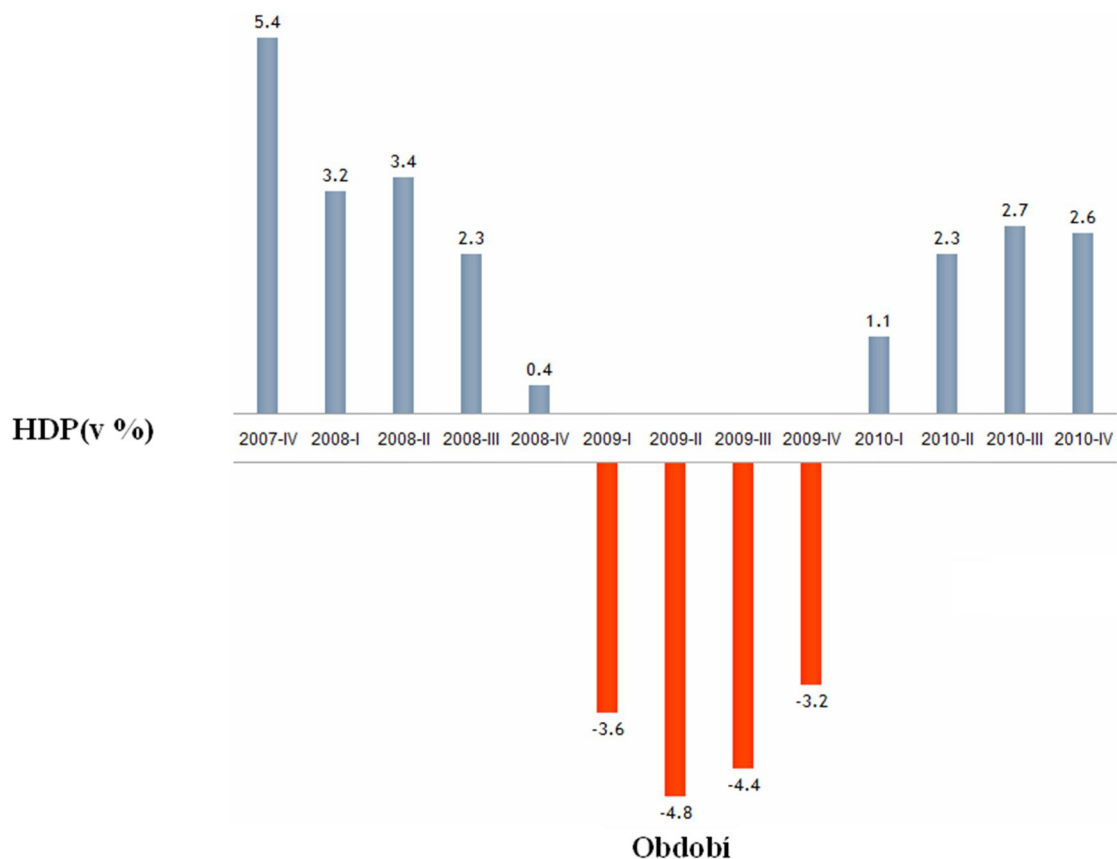
4.3.3 Česká republika

Ekonomika ČR byla vzhledem ke své vysoké míře otevřenosti a zapojení do globálních výrobních řetězců výrazně zasažena celosvětovým poklesem hospodářského růstu. Také její fiskální pozice utrpěla značnou újmu, která si vyžádala rychlý přechod od stimulační politiky ke konsolidaci. Hlavní střednědobou výzvou bylo vytvoření podmínek pro rychlé dohnání vyspělých ekonomik OECD, zejména obnova udržitelnosti veřejných financí a zlepšení podnikatelského prostředí.

Po několika letech růstu okolo 6 % ročně se česká ekonomika v roce 2008 výrazně zpomalila a ve čtvrtém čtvrtletí dosáhla výrazné recese. K tomuto vývoji přispěl kolaps světového obchodu, který následoval po propuknutí celosvětové krize. Integrace českého hospodářství do mezinárodních dodavatelsko-odběratelských řetězců a zejména specializace na vývoz zboží dlouhodobé spotřeby a kapitálových statků ji učinila zranitelnou takovýmto globálním šokem. Soukromá spotřeba začala ve třetím čtvrtletí 2009 klesat, protože domácnosti reagovaly na rostoucí nezaměstnanost a prudký pokles mezd. Na straně výroby většina hlavních odvětví zaznamenala omezení, nejvíce utrpěl sektor obchodovatelných statků. Vážně byla postižena také odvětví spojená s cyklem průmyslu, jako jsou obchod nebo doprava.

Vývoj reálného HDP se ve druhém čtvrtletí obrátil díky mírnému zvýšení vývozu v kontextu poklesu dovozů a zpomalující se spotřebě. Oživení vývozu bylo také důsledkem zavedení šrotovného a dalších opatření na podporu automobilového odvětví na hlavních vývozních trzích. I přes obnovení růstu se dále prohluboval dopad recese na zaměstnanost a životní podmínky. Nezaměstnanost by pravděpodobně vzrostla ještě více, nebýt hojného využívání kolektivně dojednaných ustanovení o tzv. částečné nezaměstnanosti, která byla do zákoníku práce zařazena v roce 2007.

Vývoj hrubého domácího produktu v České republice za jednotlivá čtvrtletí přináší přehledně graf 4-19.

Graf 4-19: Vývoj HDP (v %) v České republice v letech 2007-2010

Zdroj: Euroekonom [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/ekonomika.php>>

Bankovní sektor vyšel z poklesu ekonomiku v poměrně dobrém stavu, i když plný dopad finančních důsledků propadu ekonomiky na bankovní portfolia lze teprve očekávat. Došlo k zpřísnění podmínek při poskytování úvěrů. Odolnost bankovního sektoru je odrazem řady faktorů, včetně obezřetného makroekonomického managementu a struktury trhu.

Ve snaze zvrátit rozmáhající se krizi přijala vláda na přelomu roků 2008 a 2009 řadu fiskálních stimulačních opatření. Vláda připustila, že v tak otevřené ekonomice by nebylo příliš efektivní snažit se pomocí fiskální politiky stimulovat agregátní poptávku, stimulační opatření proto byla zaměřena především na stanou nabídky. Hlavním cílem bylo omezit pokles nezaměstnanosti snížením nemzdových nákladů práce, zmírnit pokles investic a podpořit vývoz poskytováním záruk, jejichž dostupnost začala vzhledem k nefunkčním globálním finančním trhům klesat.

Pro omezení strukturálních výdajů bude zapotřebí v řadě oblastí přijmout legislativní změny. Reformy rozpočtového procesu jsou již dlouho potřebné. Vzhledem k tomu, že největší část nediskrečních výdajů představují výdaje na sociální zabezpečení, budou v této oblasti reformy nezbytné. Zajištění dlouhodobé fiskální udržitelnosti je stále velkou výzvou,

zejména k fiskálním důsledkům rychle stárnoucí populace. Dle propočtů podíl výdajů souvisejících s věkem na HDP vzroste do roku 2060 o 6,4 %. Ministerstvo financí ještě před krizí odhadovalo, že pokud nedojde ke změně politik, krátce po roce 2040 by tyto výdaje dotlačily veřejný dluh za hranici 60 % HDP a kolem roku 2060 by veřejný dluh dosahoval dokonce 250 % HDP. V současné době vypadá tato dynamika dluhu ještě hůře. Největší podíl na tomto nárůstu mají dvě oblasti, a to zdravotnictví a důchody. Provedené reformy v posledních letech v těchto oblastech byly prozatím spíše parametrického rázu.⁷³

Přehled vývoje makroekonomických ukazatelů České republiky ukazuje tabulka 4-15.

Tabulka 4-15: Vybrané makroekonomické ukazatele v ČR (2005-2010)

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Reálný růst HDP (v %)	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1	2,3
Míra inflace (v %)	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0	1,5
Míra nezaměstnanosti (v %)	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,0
Zahraniční obchod (mld. Kč)	38,6	39,7	87,9	67,2	151,7	124,5
Běžný účet (mld. Kč)	-39,8	-77,2	-113,1	-22,9	-114,8	-139,2
Vládní dluh (% HDP)	29,7	29,4	29,0	30,0	35,3	39,0

Zdroj: ČSU [online], Dostupné z WWW:

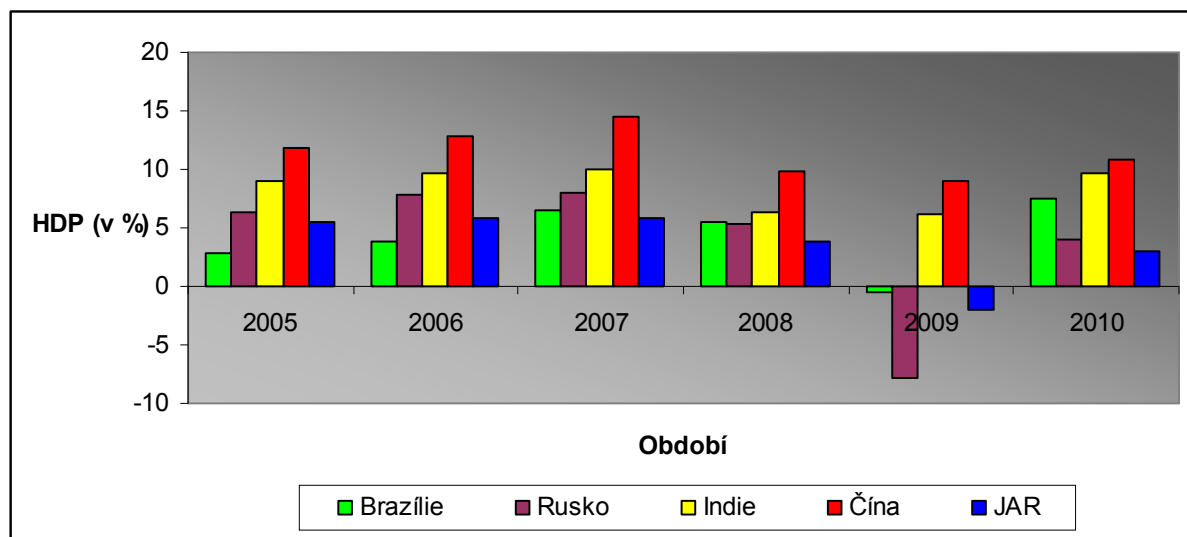
<[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/23812999.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/23812999.xls)>.

4.4 BRICS a další rozvíjející se země

BRICS je zkratkovité označení společného hospodářského uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky.⁷⁴ Podle názoru odborníků se mají tyto ekonomiky vzhledem ke svému rychlému růstu stát v roce 2050 dominantními ekonomikami světa. V současné době státy BRICSu tvoří přibližně 26,6 % územní plochy všech zemí a žije v nich 42,4 % obyvatelstva planety. V roce 2010 činil jejich celkový HDP 18,48 bilionů USD. V počtu obyvatel je nejsilnější prozatím Rusko, v absolutních číslech však vede Čína, která je považována za nejsilnějšího člena uskupení.

⁷³ OECD [online]. April 2010 [cit. 2011-04-04]. Ekonomický přehled České republiky 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.oecd.org/dataoecd/6/24/44905613.pdf>>.

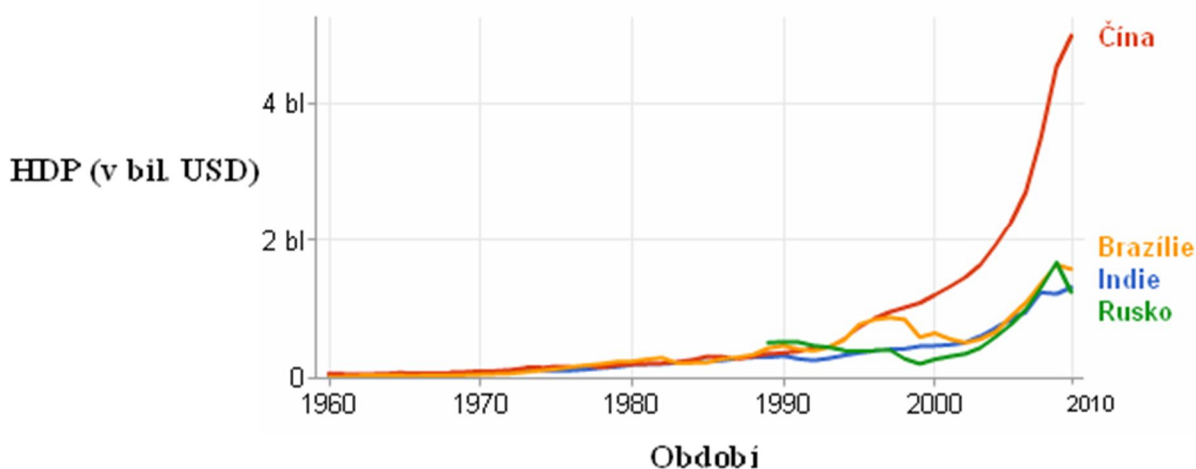
⁷⁴ Jižní Afrika přistoupila k uskupení v prosinci 2010 a formálně byla uvedena v členství 18. února 2011.

Graf 4-20: Srovnání růstu HDP (v %) zemí BRICS v letech 2005-2010

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.mzv.cz/jnp/>>.

Důvody růstu těchto zemí lze spatřovat v příznivých demografických podmínkách, rostoucí industrializaci, bohatství přírodních zdrojů nebo v hospodářsko politických reformách.

Graf 4-21: Vývoj HDP zemí BRICS

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.mzv.cz/jnp/>>.

V Brazílii lze spatřovat sílu především v oblasti nerostných surovin a obchodu se zemědělskými surovinami. Je nejvyspělejší ekonomikou Jižní Ameriky se silnými v základy zemědělství. Posilující měna drží inflaci dlouhodobě na nízkých hodnotách, v roce 2010 zaznamenala Brazílie nejnižší inflaci ze všech zemí BRICS - 4,9%. HDP Brazílie se v roce 2010 zastavil na hodnotě 2,194 bilionů USD. Problém lze spatřovat v nezaměstnanosti, která dosáhla 8,1 %.

Rusko převládá energetickou silou a mohutnými přírodními zdroji, kde profituje především z obchodu s ropou. Politicky a ekonomicky lze Rusko považovat za stabilní zemi. Rusko vytvořilo v roce 2010 HDP o hodnotě 2,229 bilionů USD. Celkem nízká nezaměstnanost se i v roce 2010 udržela na 5,2 %. Vyšší hodnoty vykazovala pouze inflace 6,7 %.

Indii je zemí se specializovaným sektorem služeb. Tato země se může pochlubit nejširší základnou mladých vzdělaných zaměstnanců, jejich dobrou jazykovou vybaveností a nízkými náklady na výrobu. Přes 60 % populace je mladší 30 let. Hodnota ukazatele HDP za rok 2010 byla 1,43 bilionů USD. Indie se dlouhodobě potýká s vysokou inflací (11,7 %) i nezaměstnaností (10,7 %).

4.4.1 Čína

V posledních pěti letech dosahovala Čínská lidová republika (ČLR) vysokého ekonomického růstu, který byl každoročně na úrovni dvouciferné hodnoty (až do roku 2008, který byl ovlivněn globální krizí). Největší podíl na růstu HDP měly investice do fixního kapitálu, jejichž příliv dospěl až do vytvoření přebytečných výrobních kapacit v řadě oborů s následným dopadem na míru zisku a dalším tlakem na zvýšení exportu.

V roce 2009 nastalo zpomalení ekonomického vývoje ČLR pod tíhou dopadů hluboké globální ekonomické a finanční krize. Klíčovou rolí v rámci úsilí o překonání negativních vlivů krizových jevů ve světě sehrála realizace hodnotově bezprecedentního, vládního stimulačního programu veřejných investic celkově v částce 586 mld. USD. Index spotřebitelských cen sice nejprve vykazoval pokles, avšak v závěru roku byl opětovně zaznamenán růst.⁷⁵

Budování tržního prostředí v ČLR v roce 2009 pokračovalo. V důsledku krize však vláda přijímala především opatření k udržení relativně vysokého tempa růstu ekonomiky. ČLR také neustále čelí nelehkému úkolu zvýšení energetické efektivity, dosažení energetických úspor a omezování škodlivých emisí. Těžký průmysl a další energeticky náročné obory rostou příliš rychle.

⁷⁵ *BusinessInfo* : *Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2010 [cit. 2011-04-04]. Čína: Ekonomická charakteristika země. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000539/>>.

V prvním pololetí 2010 vzrostl čínský HPD o 11,1 %, a to především díky pokračujícímu provádění robustního programu veřejných investic zaměřeného na realizaci rozsáhlých infrastrukturních projektů. Vytvořený HDP dosáhl celkové částky 2,55 bil. USD. V průběhu uplynulých deseti let Čína z pohledu celkového objemu vytvořeného HDP postupně předběhla několik vyspělých ekonomik, mezi nimiž jsou Kanada, Itálie, Francie nebo Velká Británie. V roce 2010 sesadila Japonsko z pozice druhé největší ekonomiky světa.

Tabulka 4-16: Vybrané makroekonomické ukazatele Číny (2005-2010)

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Reálný růst HDP (v %)	10,5	11,1	13,0	9,0	8,7	10,3
Míra inflace (v %)	1,8	1,7	4,8	5,9	-0,7	5,1
Míra nezaměstnanosti (v %)	4,2	4,1	4,0	4,2	4,3	4,1
Zahraniční obchod (mld. USD)	102,0	177,4	262,2	295,4	196,1	183,1

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. Dostupné z WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/cina/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

* Údaje za první tři čtvrtletí roku 2010.

4.5 Japonsko

V roce 2009 poklesla japonská ekonomika v důsledku hospodářské a finanční krize, v roce 2010 však zaznamenala růst. K ekonomickému růstu přispělo zejména oživení zahraničního obchodu. Vývoj ekonomiky umocňovaly především silná měna a klesající investice. Domácí poptávka zaznamenala pouze mírný růst. V posledním čtvrtletí roku 2010 výkonnost japonské ekonomiky poklesla a v meziročním srovnání zaznamenala negativní růst 1,1 %. To představovalo první negativní růst za posledních pět čtvrtletí. Za důvod poklesu lze považovat omezení domácí spotřeby, která se na japonském HDP podílí ze 60 %.

V červnu 2010 japonská vláda schválila novou ambiciózní „Strategii hospodářského růstu“, jejíž hlavním cílem je dosažení úrovně 3 % nominálního hospodářského růstu během příštího desetiletí. Ekonomického růstu by mělo být dosaženo především zvýšením investic, snížením podnikových daní a podporou cestovního ruchu. Jedním z dalších hlavních úkolů japonské vlády je snížení neúměrně vysoké daně právnických osob (35 %) na úroveň běžnou v ostatních vyspělých zemích. Cílem tohoto kroku je zvýšení konkurenceschopnosti japonských firem.

Státní dluh na úrovni téměř 200 % HDP, který představuje nejvyšší úroveň v rámci rozvinutých zemí, je velmi vážným problémem Japonska. Vzhledem k tomu, že se rozpočtový deficit blíží úrovni 10 % HDP, je pravděpodobné, že státní dluh poroste za hranici 200 % HDP i v dalších letech. Klíčem k řešení je dlouhodobý hospodářský růst včetně ukončení deflace.

Tabulka 4-17: Vybrané makroekonomické ukazatele Japonska (2005-2010)

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Reálný růst HDP (v %)	1,9	2,0	2,4	-1,2	-6,3	4,3
Míra inflace (v %)	-0,3	0,3	0,0	1,4	-1,4	-0,7
Míra nezaměstnanosti (v %)	4,4	4,1	3,9	4,0	5,1	5,1
Zahraniční obchod (bil. JPY)	7,4	7,9	10,8	2,0	2,7	6,6
Vládní dluh (% HDP)	175,3	172,2	167,1	173,9	192,8	198,4

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. Dostupné z WWW:

<<http://www.mzv.cz/encyklopediastatu/japonsko/ekonomika/ekonomickacharakteristikazeme.html>>

Japonsko se v roce 2011 bude muset především vypořádat s následky největší živelné katastrofy v novodobé historii, která zemi postihla dne 11. března 2011. Japonsko bylo zasaženo ničivým zemětřesením a následně vlnami tsunami. Síla zemětřesení byla 9 stupňů. Ke konci března 2011 dosáhl počet mrtvých téměř 11 000, počet nezvěstných 16 000. Při zemětřesení došlo k poškození jaderné elektrárny Fukushima-Daiichi s následnými úniky radiace do životního prostředí.

Bezprostředně po neštěstí musela intervenovat Japonská centrální banka, která 14. března 2011 napumpovala do ekonomiky prostřednictvím mimořádných fondů rekordních 15 bilionů jenů (180 mld. USD). Přímý rozsah ničivé katastrofy vláda odhadla na 16-25 bilionů jenů. To představuje náklady potřebné na obnovu poničené infrastruktury. Další obrovské ztráty vznikají v důsledku vynuceného přerušení výroby s některými nezbytnými opatřeními (např. dočasné zvýšení daní).

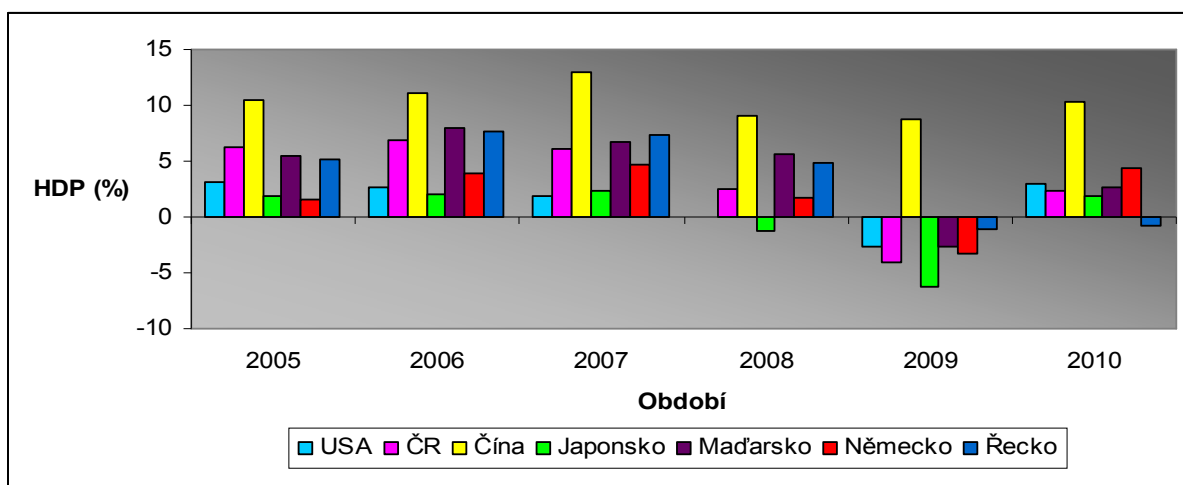
4.6 Komparace vývoje makroekonomických ukazatelů vybraných ekonomik

Následující text a grafy 4-22 až 4-25 poskytnou přehledné zobrazení vývoje makroekonomických ukazatelů již zmíněných zemí (USA, ČR, Japonsko a Čína). Zachycují

také vývoj makroekonomických ukazatelů v Německu, Maďarsku a Řecku, protože tyto státy budou předmětem analýzy v kapitole 5.

Za poslední dekádu z pohledu celkového objemu vytvořeného HDP Čína postupně předstihla několik vyspělých ekonomik. V roce 2005 se o první tři místa největších ekonomik světa dělily USA (11 668 mil. USD), Japonsko (4 623 mil. USD) a Německo (2 714 mil. USD). Už v tomto roce však Čína ukazovala svoji sílu a s meziročním růstem přes 10 % HDP naznačovala, že se v žebříčku největších ekonomik světa bude posouvat stále výše. V roce 2007 Čína zaujala v tomto ohledu třetí místo a o tři roky později předstihla i Japonsko na pozici druhé.

Největší ekonomikou jsou stále Spojené státy americké, ale v procentním růstu HDP Čína vysoce převyšuje všechny státy. Po několika letech dvouciferného růstu HDP zpomalila své tempo pod 10 % ročně v letech 2008 a 2009 (viz graf 4-22), aby se opět v roce 2010 přehoupala přes tuto hranici a dosáhla zvýšení 10,3 %. V letech 2005-2007 dosahovalo silných přírůstků HDP (okolo 5 %) i Česko, Maďarsko, Řecko a Německo. V roce 2007 poklesla dynamika růstu v Maďarsku, následně pak v ostatních zemích. Všechny tyto státy zpomalila hospodářská krize natolik, že v roce 2009 dosahovaly dokonce záporných hodnot.

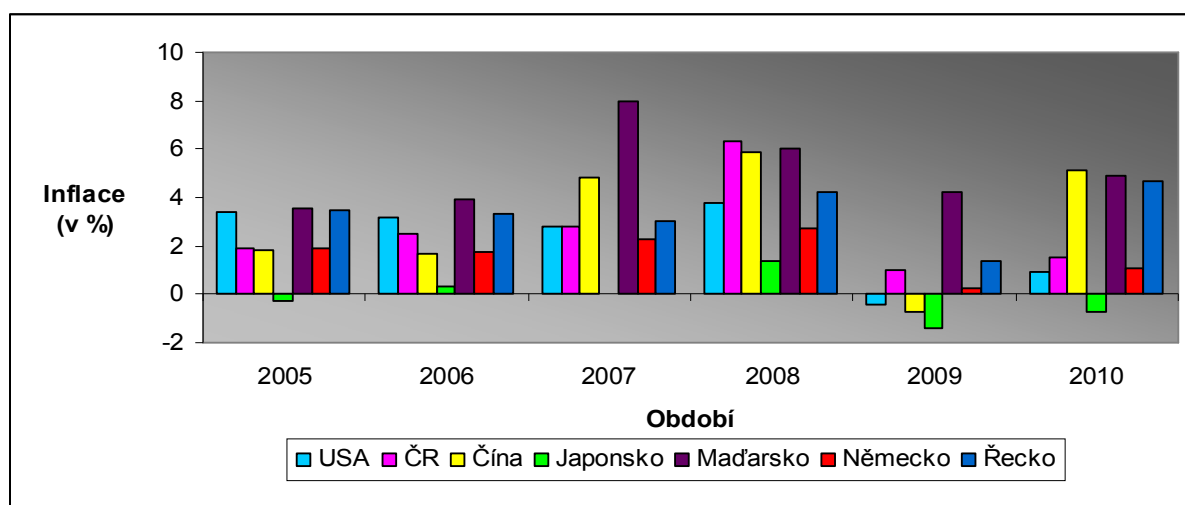
Graf 4-22: Vývoj růstu HDP ve vybraných zemích (2005-2010)

Zdroj: OECD [online]. Dostupné z WWW:

<http://www.oecd.org/document/0,3746,en_2649_201185_46462759_1_1_1_1,00.html>.

Jak je patrné z grafu 4-23, největší potíže způsobené nárůstem inflace zaznamenalo především Maďarsko. V roce 2008 se však maďarská inflace oproti roku 2007 snížila a pokles pokračoval i následující rok. Přechod k volnější měnové politice v Číně v roce 2008 změnil vládní prioritu z krocení inflace na odvrácení deflace. V průběhu roku 2010 se vládní politika vrátila ke snaze o kontrolu rostoucí inflace v podmínkách silného nárůstu HDP. Inflace v Číně

v roce 2010 byla způsobená především růstem cen potravin, u kterých došlo ke zdražení téměř o 12 %. Inflace spotřebitelských cen zrychlila koncem dekády i v Řecku z důvodu zvýšení spotřebních daní a růstu dopravních nákladů.

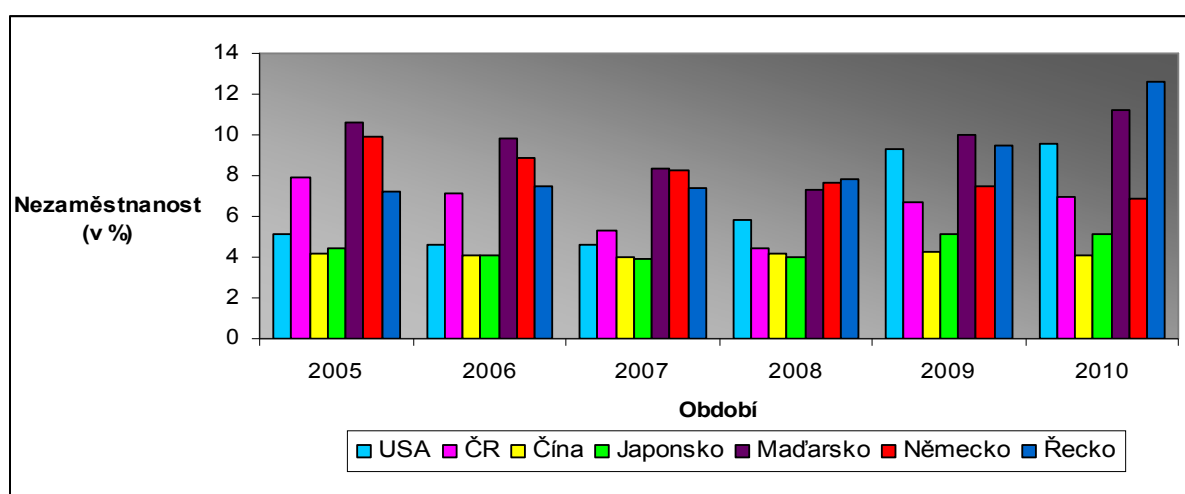

Graf 4-23: Vývoj inflace ve vybraných zemích (2005-2010)

Zdroj: OECD [online]. Dostupné z WWW:

<http://www.oecd.org/document/0,3746,en_2649_201185_46462759_1_1_1_1,00.html>.

Míra nezaměstnanosti v Maďarsku se v průběhu posledních let zvýšila až na 11,2 % v roce 2010, což je v těsné blízkosti 17letého maxima. Vysoká míra nezaměstnanosti se stala problémem pro mnoho států. V Řecku se nezaměstnanost za říjen roku 2010 vyšplhala na 13,5 %, což je rekord od doby, co Řecko začalo měsíční údaje zveřejňovat. S celkem vysokými hodnotami nezaměstnanosti se potácí i Německo a Spojené státy americké, jak ukazuje graf 4-24.

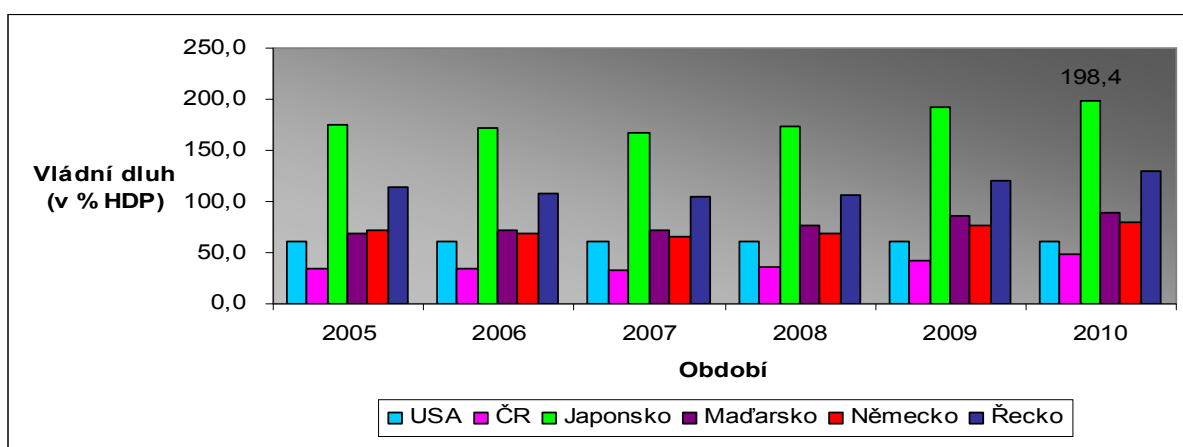

Graf 4-24: Vývoj nezaměstnanosti ve vybraných zemích (2005-2010)

Zdroj: OECD [online]. Dostupné z WWW:

<http://www.oecd.org/document/0,3746,en_2649_201185_46462759_1_1_1_1,00.html>.

Při mezinárodním srovnání je zadluženost Česka podprůměrná, problémem je však vysoké tempo růstu dluhu v posledním desetiletí. Řecko bylo první zemí eurozóny, která požádala o zahraniční pomoc. Tu jí poskytla EU spolu s MMF. Vláda v Aténách zavedla několik opatření, která mají zlepšit stav veřejných financí a pomoci snížit zadlužení. Míra zadlužení celé EU se od roku 2000 do roku 2008 snížila o 0,4 % (z 61,9 % na 61,5 % k HDP). Rozdíly v míře zadlužení mezi členskými zeměmi jsou značné. Zatímco v některých zemích veřejný dluh rostl, v jiných klesal. Nejvíce vzrostl v posledních deseti letech v Maďarsku nebo v Česku. Naopak například Řecku se podařilo míru veřejného dluhu v letech 2007 a 2008 snížit. Z vyspělých zemí světa má nejvyšší veřejný dluh na světě Japonsko, vlivem krize se zadlužení Japonska během roku 2009 zvýšilo o 20 %.

Graf 4-25: Vývoj vládního dluhu (v % HDP) ve vybraných zemích (2005-2010)

Zdroj: OECD [online]. Dostupné z WWW:

<http://www.oecd.org/document/0,3746,en_2649_201185_46462759_1_1_1_1,00.html>.

5 Analýza vývoje HDP na obyvatele

Ukazatel HDP na obyvatele (neboli na hlavu) v Kč vyjadřuje podíl HDP v běžných cenách a středního stavu obyvatel v příslušném roce. HDP na hlavu se používá především při mezinárodním srovnání vyspělosti ekonomik, a proto byl zvolen pro tuto analýzu. Ukazatel HDP na obyvatele má daleko širší využití než pouhé srovnávání vyspělosti jednotlivých zemí. Stejný ukazatel používá například EU při rozdělování příspěvků z evropských fondů. Rozdělování probíhá tak, že zemím, v nichž je HDP na obyvatele vyšší, náleží nižší příspěvky z evropských fondů, a naopak.

5.1 Regresní analýza

Závislost hodnot jedné proměnné na hodnotách druhé proměnné se v matematice vyjadřuje funkčním vztahem $y = f(x)$. V tomto případě dokážeme se znalostmi konkrétní hodnoty x přesně určit, jaké hodnoty nabude proměnná y . Takovéto závislosti říkáme *funkční*. V praktických úlohách není situace zdaleka tak jednoduchá. Na sledovanou veličinu nepůsobí obvykle jenom jedna náhodná veličina X , ale většinou je jich více. Mnohdy je ani nedokážeme všechny určit a postihnout jejich přesný vztah ke sledované veličině. V takovémto případě není mezi veličinami X a Y funkční závislost, ale přesto se jedná o veličiny závislé. Nemluvíme pak o závislosti funkční, ale o závislosti *stochastické*.

Pomocí regresní funkce můžeme předpovídat, jaké hodnoty nabude jedna náhodná veličina, když známe hodnotu druhé náhodné veličiny. Protože Y je náhodná veličina, nemusí vždy při dané hodnoty x náhodné veličiny X nabýt hodnoty $E(Y|x)$, ale bude nabývat hodnoty rozptýlené okolo ní.

Jednoduchý model lineární regrese

Jednoduchým modelem lineární regrese nazýváme takový lineární model, kdy grafem regresní funkce je přímka. Pro parametry β_0 a β_1 použijeme tradičního označení α a β .

Předpokládejme, že Y_1 a Y_2, \dots, Y_n je n -tice nekorelovaných náhodných veličin s vlastnostmi $EY_i = \alpha + \beta x_i$, $DY_i = \sigma^2$, $i = 1, 2, \dots, n$, kde α , β , σ jsou neznámé parametry a x_1, x_2, \dots, x_n , je n -tice známých hodnot.

Jednoduchým modelem lineární regrese budeme nazývat model:

$$Y_i = \alpha + \beta \cdot x_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

Kde ε_i jsou nezávislé náhodné veličiny, pro které platí $E\varepsilon_i = 0$, $D\varepsilon_i = \sigma^2$, $i = 1, 2, \dots, n$.

ε_i se nazývá náhodná složka v lineárním modelu. Náhodná složka zahrnuje působení náhodných vlivů nebo působení veličin, které nejsou zahrnuty v modelu.

Přímka $y = \alpha + \beta x$ se nazývá regresní přímka a β je její směrnice. Odhady a , b parametrů α , β provedeme metodou nejmenších čtverců.

$$b = \frac{\sum_{i=1}^n x_i y_i - \sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n y_i}{\sum_{i=1}^n x_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_i\right)^2} \quad (2)$$

$$a = \bar{y} - b \cdot \bar{x} \quad (3)$$

Regresní přímka získaná metodou nejmenších čtverců má tvar:

$$\hat{y} = \alpha + \beta \cdot x \quad (4)$$

Charakteristiky variability pro jednoduchou lineární regresi

K hodnocení míry variability Y slouží následující charakteristiky.

Celkovou variabilitu náhodné veličiny Y charakterizuje **celkový součet čtverců** odchylek S_y , který je možné vyjádřit jako součet objasněné části rozptylu S_t (regresní součet čtverců) a neobjasněné části rozptylu S_e (reziduální součet čtverců).

$$S_y = S_t + S_e = \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2 = \sum_{i=1}^n y_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n y_i\right)^2 \quad (5)$$

Vysvětlitelný součet čtverců odchylek charakterizuje tu část celkové variability, která je vysvětlitelná regresním modelem.

$$S_t = \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y}_i)^2 = a \sum_{i=1}^n y_i + b \sum_{i=1}^n x_i y_i - \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^n y_i \right)^2 \quad (6)$$

Součtem čtverců S_e nazýváme **reziduální součet čtverců**. Vysvětluje tu část celkové variability, která je způsobena náhodnými odchylkami ε_i .

$$S_e = \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 = \sum_{i=1}^n y_i^2 - a \sum_{i=1}^n y_i - b \sum_{i=1}^n x_i y_i \quad (7)$$

Odhadem parametrů je σ^2 charakteristika nazvaná reziduální rozptyl, kde $n-2$ vyjadřuje počet stupňů volnosti.

$$S_{rez}^2 = \frac{S_e}{n-2} \quad (8)$$

Index determinace určuje, jakou část variability sledovaných hodnot je možné vysvětlit daným modelem a udává tím kvalitu regresního modelu. Nabývá hodnot z intervalu $\langle 0,1 \rangle$. Vypočítáme ho jako podíl vysvětlené části rozptylu k celkovému rozptylu.

$$I^2 = \frac{S_t}{S_y} \quad (9)$$

Čím blíže jsou body (x_i, y_i) $i = 1, 2, \dots, n$ k přímce $\hat{y} = \alpha + \beta x$, tím víc se koeficient determinace blíží jedné.

Zvolený typ regresní funkce by měl respektovat zákonitosti a souvislosti jednotlivých náhodných jevů. Při volbě typu regresní funkce se přihlíží k tomu, aby zvolený model byl co nejjednodušší a zároveň aby odchylky teoretických a empirických hodnot byly minimální.

Testování hypotéz o hodnotách parametrů α , β regresní přímky

Zde testujeme hypotézu $H_0: \beta = \beta_0$ proti alternativní hypotéze $H_1: \beta \neq \beta_0$.

Testovací kritérium má tvar:

$$T = \frac{B - \beta}{S_{rez}} \sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \quad (10)$$

Za předpokladu platnosti hypotézy H_0 má náhodná veličina T Studentovo rozdělení pravděpodobnosti s $n-2$ stupňů volnosti.

Kritickou oblastí je tedy množina $W = \{T: |T| > t_{\alpha, n-2}\}$. Pravděpodobnost chyby prvního druhu nazýváme hladina významnosti a značíme ji α . V rámci analýzy bude použita hladina významnosti $\alpha = 0,05$.

Tento test se často používá k testování hypotézy $H_0: \beta = 0$. V případě, že H_0 nezamítáme, můžeme tvrdit, že proměnná Y nezávisí na proměnné x .

Testování hypotézy $H_0: \alpha = \alpha_0$ proti alternativní hypotéze $H_1: \alpha \neq \alpha_0$ není pro tuto práci podstatné, tudíž se jím nebudeme zabývat. Testování této hypotézy je popsáno v literatuře.⁷⁶

5.2 Analýza vývoje HDP na obyvatele u vybraných zemí

V regresní analýze byl otestován vývoj ukazatele HDP na obyvatele následujících evropských zemí – Česká republika, Německo, Maďarsko, Řecko a EU-27. Německo bylo vybráno jako zástupce silných ekonomik v EU naopak Maďarsko představuje zástupce méně vyspělých zemí EU. Řecko bylo zvoleno jako stát, který byl zásadně poznamenán již zmíněnou ekonomickou krizí.

Přehled vývoje HDP na obyvatele ve vybraných zemích nabízí tabulka 5-18. Ze zobrazených dat je patrné, že Německo převyšuje v rámci tohoto ukazatele Českou republiku třikrát, Maďarsko dokonce více než čtyřikrát. Oba zmíněné státy výrazně zaostávají i za celounijním průměrem.

⁷⁶ KUBANOVÁ J.: *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. Bratislava: Statis, 2008, str. 105 – 115.

Tabulka 5-18: Vývoj HDP na obyvatele ve vybraných zemích (v Euro) v letech 2000-2009

Roky	Země				
	Česká republika	Německo	Maďarsko	Řecko	EU-27
2000	6000	25 100	5 000	12 600	19 100
2001	6200	25 400	5 200	13 100	19 400
2002	6300	25 300	5 500	13 500	19 600
2003	6500	25 200	5 700	14 300	19 800
2004	6800	25 600	6 000	14 900	20 200
2005	7200	25 800	6 200	15 100	20 500
2006	7700	26 700	6 400	15 900	21 100
2007	8100	27 400	6 500	16 500	21 600
2008	8200	27 700	6 500	16 600	21 600
2009	7800	26 500	6 100	16 200	20 600

Zdroj: Eurostat [online]. Dostupný z WWW:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdec100&language=en>>.

Všechny grafy HDP na obyvatele s regresní přímkou, mají na ose x popisky, jejich jednotkou jsou roky, které slouží pro lepší orientaci.

Trend vývoje bude v následující analýze popsán již zmíněnou rovnicí, kde x = časová jednotka (rok), y = HDP na obyvatele. Pro zjednodušení výpočtů byly hodnoty náhodné veličiny X transformovány na hodnoty 1-10, jak ukazuje tabulka 5-19. Tato transformace nemá na hodnoty výpočtů vliv.

Tabulka 5-19: Transformace hodnot náhodné veličiny X

Rok	2000	2001	2002	2003	2004
Transformované hodnoty x	1	2	3	4	5
Rok	2005	2006	2007	2008	2009
Transformované hodnoty x	6	7	8	9	10

Zdroj: Tabulka 5-18.

Součástí regresní analýzy je také odhad vývoje ukazatele HDP na obyvatele. Odhad bude proveden u jednotlivých zemí pro roky 2015 a 2020 (y_{2015} , y_{2020}).

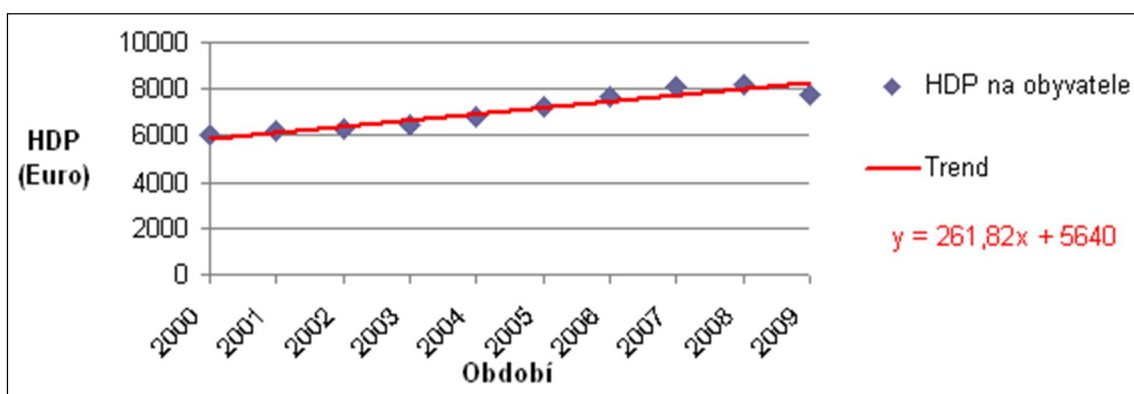
5.2.1 Česká republika

HDP Česka dosahuje výše vyspělých států. Přesto se však v celounijním srovnání pohybuje pod průměrem. V roce 2008 byl HDP na osobu v hodnotách 82 % průměru EU. Velmi důležitý je fakt, že jako člen Světové banky (WB) již Česká republika není „rozvojovou zemí“, ale stabilně se zařadila mezi třicítku nejvyspělejších států, tzv. „plátců“, ti z rozpočtu Světové banky neberou peníze, ale naopak do ní vkládají. Největším zahraničním obchodním partnerem země je Německo.

Regresní analýza – Česká republika

Na základě výpočtu regresní analýzy v programu Excel 2010 jsme obdrželi tyto výsledky:

Graf 4-26: Vývoj HDP na obyvatele – Česká republika

Zdroj: Tabulka 5-18.

$$\hat{y} = 261,82x + 5640$$

z čehož plyne, že ukazatel HDP na obyvatele v České republice rostl v průměru o 261,82 Euro od roku 2000.

Z bodového grafu závislosti s regresní přímkou je patrné, že trend je rostoucí a většina hodnot leží přibližně na trendové přímce. Hodnoty na ose x (období) znázorňují hodnoty náhodné veličiny X, tedy roky 2000-2009. Hodnoty na ose y zobrazují výši HDP na obyvatele.

T-testem pro beta koeficient byly zjištěny tyto hodnoty:

Hodnota testovacího kritéria je $t = 160,385$.

Kritickou oblastí je množina $W = \{T: |T| > t_{\alpha, n-2}\}$, kde $t_{0,05,8} = 2,3060$.⁷⁷

Hodnota testovacího kritéria padla do kritické oblasti, hypotézu H_0 zamítáme. Můžeme potom tvrdit, že ve skutečnosti **existuje významná lineární závislost** veličiny Y na X , tedy mezi časovou jednotkou a ukazatelem HDP na obyvatele.

$$S_t = \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y}_i)^2 = 5\,651\,910$$

$$S_e = \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 = 524\,090$$

$$S_y = S_t + S_e = 5\,651\,910 + 524\,090 = 6\,176\,000$$

$$S_{rez}^2 = \frac{S_e}{n-2} = 65\,511,25$$

$$I^2 = \frac{S_t}{S_y} = 0,91514$$

Index determinace je 0,91514, tedy **91,514 % z celkové variability je možné vysvětlit jednoduchým lineárním modelem**. Hodnota indexu determinace značí sílu závislosti. Stupeň závislosti 0,91514 se dá označit za velmi silný (velká závislost). Lze tvrdit, že v tomto případě byl vhodně zvolen regresní model.

Odhad vývoje HDP na obyvatele pro roky 2015 a 2020 v České republice přinesl tyto výsledky:

$$y_{2015} = 9\,828,96 \text{ Euro}$$

$$y_{2020} = 11\,138,01 \text{ Euro}$$

V roce 2015 by se měl ukazatel HDP na obyvatele v České republice podle odhadů regresního modelu dále zvyšovat, a to na 9 828,96 Euro a v roce 2020 na 11 138,01 Euro. Dojde tedy k růstu. Za sledovaných dvacet let by se tak tento ukazatel téměř zdvojnásobil (6000 Euro v roce 2000).

⁷⁷ KUBANOVÁ J., LINDA B.: *Kritické hodnoty a kvantily vybraných rozdělení pravděpodobností*. Pardubice: Tiskařské středisko Univerzity Pardubice, 2009, str. 10.

5.2.2 Německo

Německo je surovinově relativně chudá země, hospodářství je převážně soustředěno v sektoru průmyslu a služeb. Zemědělsky se využívá více než polovina plochy státu, zemědělství využívá jen kolem 2-3 % práceschopného obyvatelstva. Tato země je světovou špičkou v automobilovém, elektronickém, strojírenském a chemickém průmyslu. V hrubém národním produktu na osobu je Německo na 19. místě na světě.

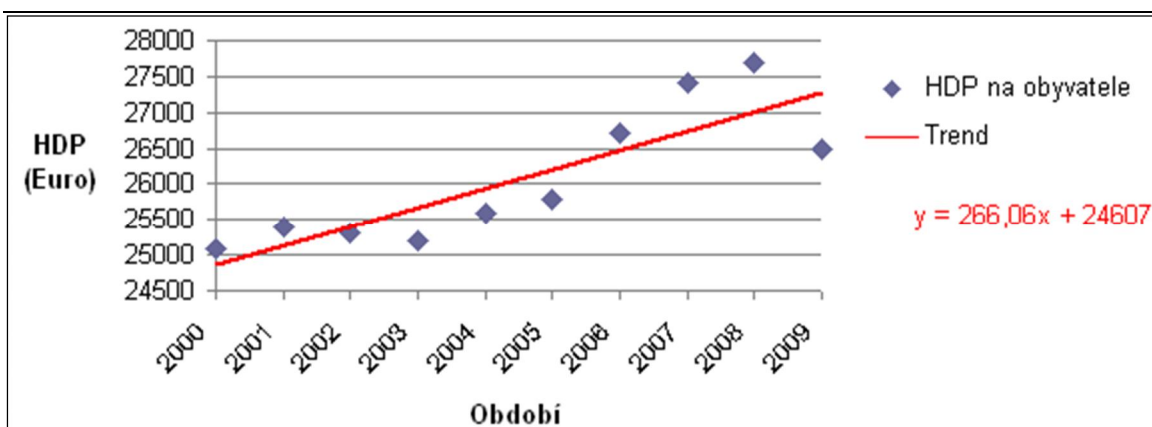
Rok 2008 byl uvedenou krizí poznamenán zejména ve své druhé polovině, což se nepříznivě projevilo nejen na hospodářských výsledcích za celý rok, ale též předurčilo situaci i v roce 2009. Fundamentální ekonomická data Německa byla za první polovinu roku 2008 dobrá. Německé podniky vykazovaly slušnou ekonomickou sílu, příznivé byly i další vyhlídky pracovního trhu. Globální hospodářská a finanční krize způsobila největší evropské ekonomice značné problémy. Navíc se ukázalo, že dlouholetá důsledná orientace na vývoz zboží investičního charakteru není nejlepším krokem. Důsledkům hospodářské recese čelila německá vláda vyhlášením konjunkturálního programu začátkem listopadu 2008. Veřejné rozpočty počítaly s mimořádnými investičními výdaji a s řadou úlev v daňové oblasti. V souvislosti s německými opatřeními hraje důležitou roli skutečnost, že vzhledem k silnému napojení českého národního hospodářství na německou ekonomiku všechny kroky, které přispívaly ke zmírnění krize v Německu, prospívaly i Česku. To platí zejména pro české podniky se zahraniční účastí. Tyto podniky hrají rozhodující roli v českých exportech do Německa a v době krize přispěly významně k relativní stabilizaci českých vývozů.⁷⁸

⁷⁸ *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. 2011 [cit. 2011-04-12]. Ekonomická charakteristika země Německo. Dostupné z WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/nemecko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

Regresní analýza – Německo

Na základě výpočtu regresní analýzy v programu Excel 2010 jsme obdrželi tyto výsledky:

Graf 5-27: Vývoj HDP na obyvatele - Německo

Zdroj: Tabulka 5-18.

$$\hat{y} = 266,06x + 24\ 607$$

z čehož plyne, že ukazatel DHP na obyvatele v Německu rostl v průměru o 266,06 Euro od roku 2000.

Z bodového grafu závislosti s regresní přímkou je patrné, že trend je rostoucí a většina hodnot leží přibližně na trendové přímce. Je zde sice náznak odklonění od trendu, ale nejedná se o velké odchýlení od linearity.

Hodnoty na ose x (období) znázorňují hodnoty náhodné veličiny X, tedy roky 2000-2009. Hodnoty na ose y zobrazují výši HDP na obyvatele.

T-testem pro beta koeficient byly zjištěny tyto hodnoty:

Hodnota testovacího kritéria je $t = 79,4867$.

Kritickou oblastí je množina $W = \{T: |T| > t_{\alpha, n-2}\}$, kde $t_{0,05,8} = 2,3060$.⁷⁹

⁷⁹ KUBANOVÁ J., LINDA B.: *Kritické hodnoty a kvantily vybraných rozdělení pravděpodobností*. Pardubice: Tiskařské středisko Univerzity Pardubice, 2009, str. 10.

Hodnota testovacího kritéria padla do kritické oblasti, hypotézu H_0 zamítáme. Můžeme potom tvrdit, že ve skutečnosti **existuje významná lineární závislost** veličiny Y na X, tedy mezi časovou jednotkou a ukazatelem HDP na obyvatele.

$$S_t = \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y}_i)^2 = 5\,837\,410$$

$$S_e = \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 = 2\,203\,590$$

$$S_y = S_t + S_e = 5\,837\,410 + 2\,203\,590 = 8\,041\,000$$

$$S_{rez}^2 = \frac{S_e}{n-2} = 275\,448,75$$

$$I^2 = \frac{S_t}{S_y} = 0,72596$$

Index determinace je 0,72596, tedy **72,596 % z celkové variability je možné vysvětlit jednoduchým lineárním modelem**. Hodnota indexu determinace značí sílu závislosti a vhodnost modelu. Stupeň závislosti 0,7296 se dá označit za silný (velká závislost). Lze tvrdit, že v tomto případě byl vhodně zvolen regresní model.

Odhad vývoje HDP na obyvatele pro roky 2015 a 2020 v Německu přinesl tyto výsledky:

$$y_{2015} = 28\,863,62 \text{ Euro}$$

$$y_{2020} = 30\,193,92 \text{ Euro}$$

V roce 2015 by se měl ukazatel HDP na obyvatele v Německu podle odhadů regresního modelu dále zvyšovat, a to na 28 863,62 Euro a v roce 2020 na 30 193,92 Euro. Dojde tedy k růstu. Za sledovaných dvacet let by se tak tento ukazatel zvýšil o více než 5 000 Euro (25 100 Euro v roce 2000).

5.2.3 Maďarsko

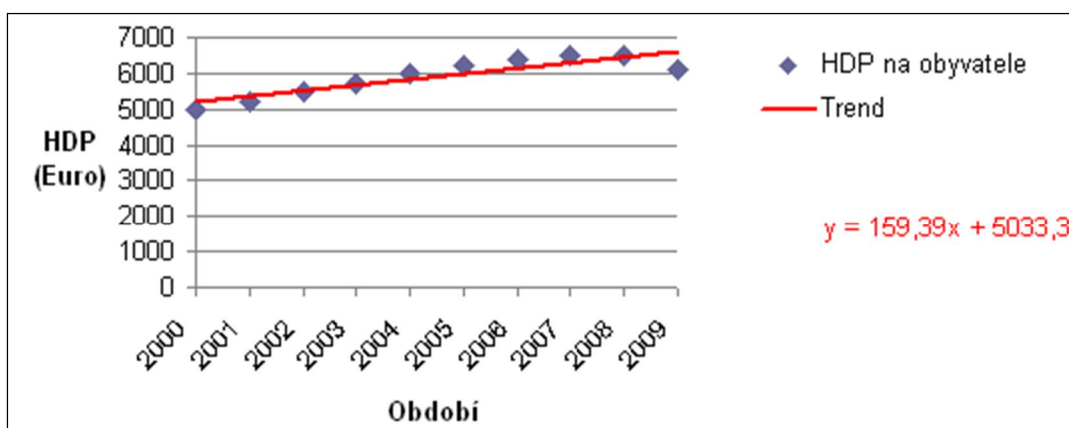

Dynamika růstu maďarského hospodářství se v posledních letech pozvolna snižovala. V roce 2009 došlo ke zpomalení ekonomiky zejména vlivem celosvětové finanční a hospodářské krize. Maďarská ekonomika se v současné době nachází ve velmi vážném stavu a země se ocitla na pokraji státního bankrotu. Důsledky života na dluh negativně zasáhly všechny vrstvy obyvatel. Na nejnižší vrstvy obyvatel silně dopadá recese, země zažívá hromadné propouštění, znehodnocuje se maďarský forint a desítky tisíc rodin jsou neschopné splácet úvěry a hypotéky. Zadluženost státu se vyšplhala na astronomických 73 % HDP. Následky krize patřily k nejhorším v Evropě, hned po Lotyšsku a Islandu. Hospodářský růst se zastavil a státní kasa utrpěla velký otřes. V současné době maďarská vláda uvažuje kvůli finanční krizi o rychlém vstupu do eurozóny, od které si slibuje zastavení ekonomického propadu a stabilní měnu.

Pro mnohé je však Maďarsko i nadále zemí lázní, vína a ostrých jídel. Maďarsko tak získalo svou tvář vlivem jižních kultur, ale i z poznatků z cesty do Evropy. Maďarsko je také zakládajícím státem nebo členem nejvýznamnějších organizací, obdobně jako ČR.⁸⁰

Regresní analýza – Maďarsko

Na základě výpočtu regresní analýzy v programu Excel 2010 jsme obdrželi tyto výsledky:

Graf 5-28: Vývoj HDP na obyvatele – Maďarsko

Zdroj: Tabulka 5-18.

⁸⁰ Ministerstvo zahraničních věcí [online]. 2011 [cit. 2011-04-12]. Ekonomická charakteristika země Maďarsko. Dostupné z WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/maďarsko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

$$\hat{y} = 159,39x + 5\,033,3$$

z čehož plyne, že ukazatel DHP na obyvatele v Maďarsku rostl v průměru o 159,39 Euro od roku 2000.

Z bodového grafu závislosti s regresní přímkou je patrné, že trend je rostoucí a většina hodnot leží přibližně na trendové přímce. Za povšimnutí stojí fakt, že právě Maďarsko zaznamenalo z vybraných zemí nejnižší průměrný růst HDP od roku 2000 (159,39 Euro za rok).

Hodnoty na ose x (období) znázorňují hodnoty náhodné veličiny X, tedy roky 2000-2009. Hodnoty na ose y zobrazují výši HDP na obyvatele.

T-testem pro beta koeficient byly zjištěny tyto hodnoty:

Hodnota testovacího kritéria je $t = 98,37889$.

Kritickou oblastí je množina $W = \{T: |T| > t_{\alpha, n-2}\}$, kde $t_{0,05,8} = 2,3060$.⁸¹

Hodnota testovacího kritéria padla do kritické oblasti, hypotézu H_0 zamítáme. Můžeme potom tvrdit, že ve skutečnosti **existuje významná lineární závislost** veličiny Y na X, tedy mezi časovou jednotkou a ukazatelem HDP na obyvatele.

$$S_t = \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y}_i)^2 = 2\,092\,728$$

$$S_e = \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 = 516\,272$$

$$S_y = S_t + S_e = 2\,092\,728 + 516\,272 = 2\,609\,000$$

$$S_{rez}^2 = \frac{S_e}{n-2} = 64\,534$$

$$I^2 = \frac{S_t}{S_y} = 0,80212$$

Index determinace je 0,80212, tedy **80,212 % z celkové variability je možné vysvětlit jednoduchým lineárním modelem**. Hodnota indexu determinace značí sílu

⁸¹ KUBANOVÁ J., LINDA B.: *Kritické hodnoty a kvantily vybraných rozdělení pravděpodobností*. Pardubice: Tiskařské středisko Univerzity Pardubice, 2009, str. 10.

závislosti a vhodnost modelu. Stupeň závislosti 0,80212 se dá označit za silný (velká závislost). Lze tvrdit, že v tomto případě byl vhodně zvolen regresní model.

Odhad vývoje HDP na obyvatele pro roky 2015 a 2020 v Maďarsku přinesl tyto výsledky:

$$y_{2015} = 7\,583,54 \text{ Euro}$$

$$y_{2020} = 8\,380,49 \text{ Euro}$$

V roce 2015 by se měl ukazatel HDP na obyvatele v Maďarsku podle odhadů regresního modelu dále zvyšovat, a to na 7 583,54 Euro a v roce 2020 na 8 380,49 Euro. Dojde tedy k růstu. Za sledovaných dvacet let by se tak tento ukazatel zvýšil o pouhých 3 380 Euro. (5 000 Euro v roce 2000).

5.2.4 Řecko

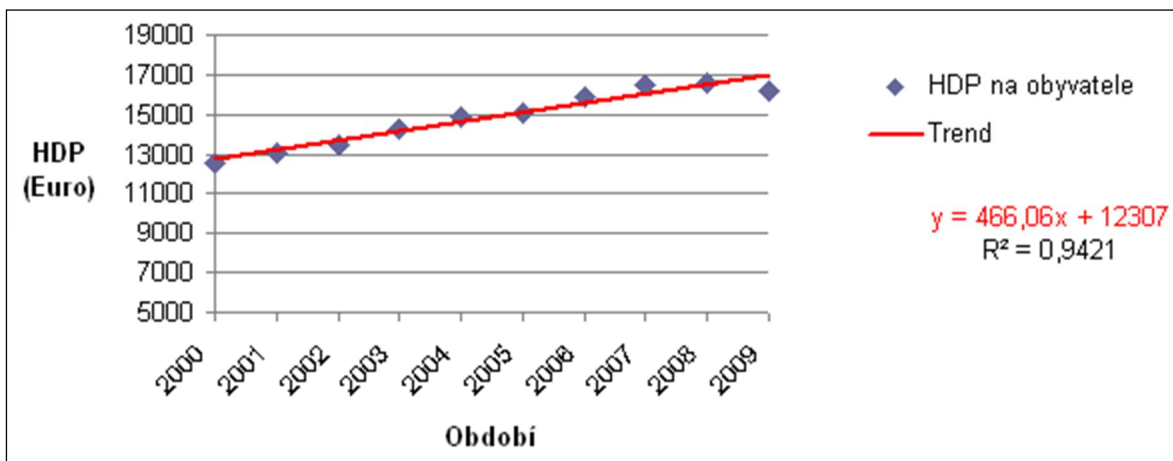
Řecko patří v EU k zemím, stejně jako například ČR, které se pohybují pod celounijním průměrem HDP na obyvatele (zhruba 95 % průměru) a je v současnosti označováno za jeden z jejich slabších článků. V systému mezinárodního obchodu zůstává zapojeno zejména službami (cestovní ruch a námořní doprava), speciálními zemědělskými a potravinářskými produkty (bavlna, tabák a tabákové výrobky, víno, olivový olej, citrusové plody), některými surovinami (bauxit, hliník a jeho produkty, koncentráty rud barevných kovů, magnezit, azbest) a produkty průmyslové výroby, zvláště spotřebním zbožím.

V roce 2009 se v této zemi plně projevil dopad globální krize umocněný chronickými strukturálními nedostatky řecké ekonomiky. Protikrizová opatření vlády se ukázala jako nedostatečná a nákladnost veřejného sektoru prohloubila fiskální nerovnováhu země. Koncem roku 2009 se situace řeckých financí natolik vyhrotila, že se Řecko dostalo v EU do role outsidera. Na mezinárodních finančních trzích nastaly silné spekulativní tlaky na řecké státní obligace a přes ně dokonce na společnou evropskou měnu. Nastaly oprávněné obavy z bankrotu řecké státní pokladny. Dne 23. 4. 2010 byla řecká vláda nucena požádat evropské partnery o aktivaci podpůrného finančního mechanismu EK, ECB a MMF. Podpůrná půjčka

obnášející 110 mld. EUR bude Řecku deponována v průběhu let 2010 – 2012 ve 12 dávkách za předpokladu, že řecká ekonomika bude konsolidována v souladu s přijatými závazky.⁸²

Regresní analýza – Řecko

Na základě výpočtu regresní analýzy v programu Excel 2010 jsme obdrželi tyto výsledky:

Graf 5-29: Vývoj HDP na obyvatele – Německo

Zdroj: Tabulka 5-18.

$$\hat{y} = 466,06x + 12\,307$$

z čehož plyne, že ukazatel DHP na obyvatele v Řecku rostl v průměru o 466,06 Euro od roku 2000.

Z bodového grafu závislosti s regresní přímkou je patrné, že trend je rostoucí a většina hodnot leží přibližně na trendové přímce. Za povšimnutí stojí fakt, že právě Řecko zaznamenalo z vybraných zemí nejvyšší průměrný růst HDP od roku 2000 (466,06 Euro za rok).

Hodnoty na ose x (období) znázorňují hodnoty náhodné veličiny X tedy roky 2000-2009. Hodnoty na ose y zobrazují výši HDP na obyvatele.

⁸² Ministerstvo zahraničních věcí [online]. 2011 [cit. 2011-04-12]. Ekonomická charakteristika země Řecko. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/recko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.

T-testem pro beta koeficient byly zjištěny tyto hodnoty:

Hodnota testovacího kritéria je $t = 201,5256$.

Kritickou oblastí je množina $W = \{T: |T| > t_{\alpha, n-2}\}$, kde $t_{0,05,8} = 2,3060$.⁸³

Hodnota testovacího kritéria padla do kritické oblasti, hypotézu H_0 zamítáme. Můžeme potom tvrdit, že ve skutečnosti **existuje významná lineární závislost** veličiny Y na X, tedy mezi časovou jednotkou a ukazatelem HDP na obyvatele.

$$S_t = \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y}_i)^2 = 17\,969\,078$$

$$S_e = \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 = 1\,051\,922$$

$$S_y = S_t + S_e = 17\,969\,078 + 1\,051\,922 = 19\,021\,000$$

$$S_{rez}^2 = \frac{S_e}{n-2} = 131\,490,25$$

$$I^2 = \frac{S_t}{S_y} = 0,9447$$

Index determinace je 0,9447 tedy **94,47 % z celkové variability je možné vysvětlit jednoduchým lineárním modelem**. Hodnota indexu determinace značí sílu závislosti a vhodnost modelu. Stupeň závislosti 0,9447 se dá označit za velmi silný (velká závislost). Lze tvrdit, že v tomto případě byl vhodně zvolen regresní model.

Odhad vývoje HDP na obyvatele pro roky 2015 a 2020 v Řecku přinesl tyto výsledky:

$$y_{2015} = 19\,763,96 \text{ Euro}$$

$$y_{2020} = 22\,094,26 \text{ Euro}$$

V roce 2015 by se měl ukazatel HDP na obyvatele v Řecku podle odhadů regresního modelu dále zvyšovat, a to na 19 763,96 Euro a v roce 2020 na 22 094,26 Euro. Dojde tedy k růstu. Za sledovaných dvacet let by se tak tento ukazatel v Řecku téměř zdvojnásobil (12 600 Euro v roce 2000).

⁸³ KUBANOVÁ J., LINDA B.: *Kritické hodnoty a kvantily vybraných rozdělení pravděpodobností*. Pardubice: Tiskařské středisko Univerzity Pardubice, 2009, str. 10.

5.2.5 EU 27

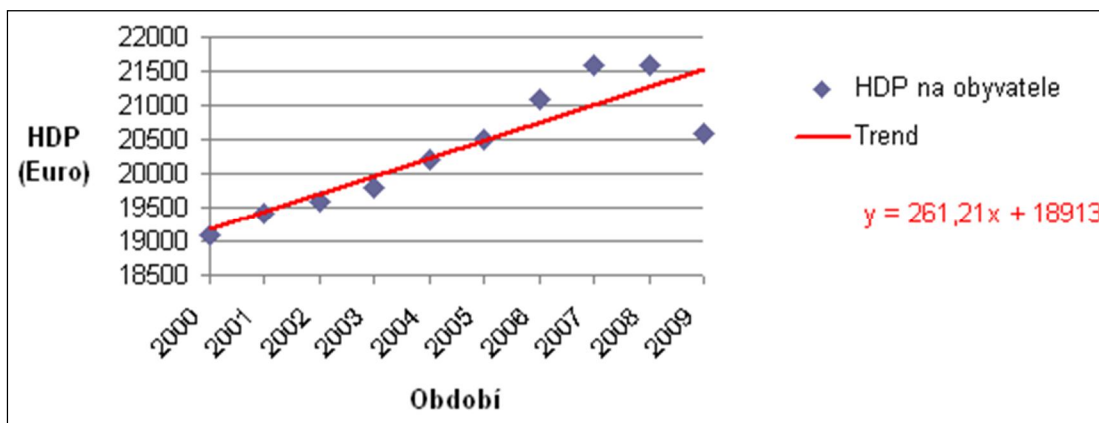

Evropská unie jako integrační celek vykazuje zásadní rozdíly oproti mezinárodním organizacím, proto je specifickou organizací, jež stojí v jistém smyslu nad členskými státy, které na ni přenesly některé své svrchované pravomoci. Cílem EU je vytvoření společného trhu, hospodářské a měnové unie, podpora rozvoje a růstu hospodářství, zaměstnanosti, konkurenceschopnosti a zvyšování životní úrovně a kvality životního prostředí. K zabezpečení těchto cílů slouží čtyři základní svobody vnitřního trhu - volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.

EU má dlouhodobě aktivní saldo běžného účtu platební bilance a nízkou inflaci. Finanční krize roku 2008 ji však vážně postihla. Mezi novými a starými zeměmi existují výrazné rozdíly v ekonomické vyspělosti i ostatních ekonomických ukazatelích. Většina hospodářských aktivit je buď koordinována nebo zcela v pravomoci institucí EU.

Regresní analýza - EU-27

Na základě výpočtu regresní analýzy v programu Excel 2010 jsme obdrželi tyto výsledky:

Graf 5-30: Vývoj HDP na obyvatele – EU-27

Zdroj: Tabulka 5-18.

$$\hat{y} = 261,21x + 18\,913$$

z čehož plyne, že ukazatel DHP na obyvatele v EU-27 rostl v průměru o 261,21 Euro od roku 2000.

Z bodového grafu závislosti s regresní přímkou je patrné, že trend je rostoucí a většina hodnot leží přibližně na trendové přímce. Je zde sice náznak odklonění od trendu, ale nejedná se o velké odchýlení od linearity.

Hodnoty na ose x (období) znázorňují hodnoty náhodné veličiny X tedy roky 2000-2009. Hodnoty na ose y zobrazují výši HDP na obyvatele.

T-testem pro beta koeficient byly zjištěny tyto hodnoty:

Hodnota testovacího kritéria je $t = 92,5669$.

Kritickou oblastí je množina $W = \{T: |T| > t_{\alpha, n-2}\}$, kde $t_{0,05,8} = 2,3060$.⁸⁴

Hodnota testovacího kritéria padla do kritické oblasti, hypotézu H_0 zamítáme. Můžeme potom tvrdit, že ve skutečnosti **existuje významná lineární závislost** veličiny Y na X tedy mezi časovou jednotkou a ukazatelem HDP na obyvatele.

$$S_t = \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y}_i)^2 = 5\,558\,868$$

$$S_e = \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 = 1\,566\,132$$

$$S_y = S_t + S_e = 5\,558\,868 + 1\,566\,132 = 7\,125\,000$$

$$S_{rez}^2 = \frac{S_e}{n-2} = 195\,766,5$$

$$I^2 = \frac{S_t}{S_y} = 0,78019$$

Index determinace je 0,78019, tedy **78,019 % z celkové variability je možné vysvětlit jednoduchým lineárním modelem**. Hodnota indexu determinace značí sílu závislosti a vhodnost modelu. Stupeň závislosti 0,78019 se dá označit za silný (velká závislost). Lze tvrdit, že v tomto případě byl vhodně použit regresní model.

Odhad vývoje HDP na obyvatele pro roky 2015 a 2020 v EU-27 přinesl tyto výsledky:

$$y_{2015} = 23\,092,36 \text{ Euro}$$

$$y_{2020} = 24\,398,41 \text{ Euro}$$

V roce 2015 by se měl ukazatel HDP na obyvatele v EU-27 podle odhadů regresního modelu dále zvyšovat, a to na 23 092,36 Euro a v roce 2020 na 24 398,41 Euro. Dojde tedy

⁸⁴ KUBANOVÁ J., LINDA B.: *Kritické hodnoty a kvantily vybraných rozdělení pravděpodobností*. Pardubice: Tiskařské středisko Univerzity Pardubice, 2009, str. 10.

k růstu. Za sledovaných dvacet let by se tak tento ukazatel zvýšil o více než 4 000 Euro (19 100 Euro v roce 2000).

5.3 Vyhodnocení regresní analýzy

Regresní model nám ukazuje, že nejvýraznější růst od roku 2000 zaznamenalo Řecko, a to 466,06 Euro za rok. Téměř stejné tempo růstu zaznamenala Česká republika, Německo a EU-27 (261,82; 266,06; 261,21 Euro). Na opačné straně se nachází Maďarsko, které za uvedené období rostlo pouze o 159,39 Euro ročně.

Nejvyšší hodnoty indexu determinace I^2 vyšly opět z řeckých dat, tedy 94,47 % z celkové variability je možné vysvětlit jednoduchým lineárním modelem, dále pak Česko 91,51 %, Maďarsko 80,21 %, EU-27 78,02 % a s nejnižším indexem skončilo Německo (72,6 %). Z toho vyplývá, že nejsilnější závislost vývoje mezi jednotlivými roky a výši HDP na obyvatele je u řeckých a českých dat. Na základě vysokých hodnot ukazatele I^2 můžeme označit použití regresního modelu při této analýze za vhodné.

Z odhadů vývoje ukazatele HDP na obyvatele vyplývá, že rozdíl mezi silnými a slabšími ekonomikami se bude i nadále prohlubovat. V roce 2015 by podle odhadů Německo mohlo v rámci tohoto ukazatele převyšovat Maďarsko téměř čtyřikrát. V letech 2015 i 2020 by mělo Německo převyšovat celounijní průměr, zatímco slabší ekonomiky jako Česko nebo Maďarsko budou stále hluboko zaostávat za průměrem EU-27. Odhadnuté hodnoty podle regresního modelu zobrazuje tabulka 5-20.

Tabulka 5-20: Odhad vývoje HDP na obyvatele ve vybraných zemí

Země	2015	2020
Česká republika	9828,96	11 138,01
Německo	28 863,62	30 193,92
Maďarsko	7 583,54	8 380,49
Řecko	19 763,96	22 094,26
EU-27	23 092,36	24 398,41

Zdroj: Výpočty sestaveny dle dat z tabulky 5-18.

Závěr

Práce je zaměřena především na světovou ekonomickou krizi, její příčiny, průběh a dopady na světovou ekonomiku. Tento text se může stát podmětem k zamyšlení nebo alespoň pozastavení se nad současnou světovou hospodářskou krizí a nad jejími dopady na celý svět, včetně České republiky, ať už z pohledu ekonomického, politického či lidského.

Práce se nevěnuje pouze současnému stavu, ale i předchozímu vývoji již od počátku 20. století. Za celou dobu světová ekonomika procházela a stále prochází bouřlivým vývojem. Světové hospodářství je analyzováno od vzniku světové ekonomické soustavy, přes její vývoj, až po současné světové tendence. V průběhu vývoje se v rámci světové ekonomiky zformovala tři hlavní ekonomická centra (USA, Japonsko a EU). Jednotlivá centra jsou popsána z hlediska významných mezníků v jejich hospodářském vývoji i současných tendencích, dále analýzou hlavních makroekonomických ukazatelů a jejich grafickým znázorněním jsou tato centra charakterizována a později metodou komparace navzájem porovnávána.

Pozornost je věnována všem zemím, které hrají v současnosti důležitou roli ve světovém hospodářství. V rámci světové ekonomiky jsou srovnávána největší světová ekonomická centra, mezi nejsilnější patří USA, Čína, Evropská unie a Japonsko. Ukazatelé, které vymezují postavení České republiky ve světové ekonomice, dokládají, že jsme sice malý, leč otevřený trh, a máme dobré předpoklady k dalšímu růstu.

Dále je samostatně popsána celosvětová hospodářská krize od jejího vzniku právě v USA, přes průběh až po důsledky a problémy, které celému světu přinesla. O celosvětovou krizi se postarala řada příčin. Za jednu z těch nejviditelnějších lze označit krizi amerického hypotečního trhu.

Finanční krize přinesla světu mnoho černých okamžiků a hodně lítosti. Osvětlila však mnoho problematických míst a slabin. Už víme, že není dobré budovat ekonomiku závislou na jednom odvětví, že je třeba se připravit na cyklické změny a přirozený vývoj na určitých trzích. Také krize částečně poučuje dnešní konzumní společnost a ukazuje, že se někdy vyplácí šetřit.

V závěru práce je provedena analýza ukazatele HDP na obyvatele v rámci vybraných států Evropské unie, neboť tento ukazatel vypovídá o stupni vyspělosti jednotlivých zemí. Pro tuto analýzu bylo vybráno Německo jako zástupce silných ekonomik, Maďarsko jako méně rozvinutá země, Řecko jako země, která byla zásadně poznamenána ekonomickou krizí, dále

Česká republika a EU-27. Odhad vývoje tohoto ukazatele pro roky 2015 a 2020 nám ukazuje, že rozdíly mezi silnými a méně rozvinutými ekonomikami EU se budou stále prohlubovat. Dalším výsledkem je, že Česká republika bude i nadále znatelně zaostávat za unijním průměrem.

Z provedených analýz vyplývá, že formování světové ekonomiky a globalizace je velmi rozporuplný a složitý proces a nelze ho jednoznačně vyzdvihnout či naopak zamítat. Zkušenosti ze současné i předchozích finančních a hospodářských krizí dokazují, že se zatím nepodařilo najít účinné nástroje na zvládnání negativních důsledků. V současné době před námi leží dlouhá cesta k tomu, aby se světová ekonomika opět probudila z hospodářské krize a zformovala do nové podoby.

Světová ekonomika se stále nachází v období nejistoty, kdy ji ohrožuje stále hlubší propad trhu, ale zároveň se již objevují indicie, že se situace lepší. I nadále však přetrvává jisté napětí. Faktor nedůvěry a strachu je vnímán jako největší překážka znovuoobnovení rovnováhy na celém světě.

Diplomová práce má zejména teoretický přínos. Stav světové ekonomiky je popsán aktuálními a seriózními daty, jež mají relevantní hodnotu. Praktický přínos této práce spočívá pro čtenáře v tom, že získá konkrétní orientaci v jednotlivých částech světové ekonomiky, ucelí si představu o hospodářské krizi a na základě výsledků regresní analýzy si bude schopen představit následující vývoj zkoumaných zemí.

Z výše uvedeného vyplývá, že cíl diplomové práce byl splněn.

LITERATURA

- [1] CIHELKOVÁ, E. a kol.: *Světová ekonomika: Regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, 2002. 244 s. ISBN 80-247-0193-6.
- [2] CIHELKOVÁ, E; JAKŠ, J. *Evropská integrace : Evropská unie*. 1. vydání. Praha : Oeconomica, 2004. 396 s. ISBN 80-245-0854-0.
- [3] EPPING, R. CH.: *Průvodce globální ekonomikou*. Praha: Portál, 2004. 240 s. ISBN 80-7178-825-2.
- [4] FALTUS, J., PRŮCHA, V.: *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: VŠE, 1999. 194 s. ISBN 80-7079-931-5.
- [5] JENÍČEK, V; FOLTÝN, J. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003. 269 s. ISBN 80-7179-795-2.
- [6] JENÍČEK, V. *Globalizace světového hospodářství*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-787-1.
- [7] JONÁŠ, J.: *Světová ekonomika na přelomu tisíciletí*. Praha: Management Press, 2000. 240 s. ISBN 80-7261-016-3.
- [8] KLVAČOVÁ, E. a kol.: *Světová ekonomická krize: Příčiny, projevy, perspektivy*. Praha: Professional Publishing, 2009. 102 s. ISBN 978-80-7431-012-6.
- [9] KUBANOVÁ J., LINDA B.: *Kritické hodnoty a kvantify vybraných rozdělení pravděpodobností*. Pardubice: Tiskařské středisko Univerzity Pardubice, 2009. 54 s. ISBN 978-80-7395-222-8.
- [10] KUBANOVÁ J.: *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. Bratislava: Statis, 2008. 248 s. ISBN 978-80-85659-47-4.
- [11] KUBIŠTA, V. a kol.: *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Praha: HZ Editio, s. r. o. 1999, ISBN 80860009-29-7.
- [12] KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol.: *Světová ekonomika: Nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 319 s. ISBN 80-7179-455-4.

-
- [13] LEBIEDZIK, M. a kol.: *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, 280 s. ISBN 978-80-251-1510-7.
- [14] MACH, M.: *Makroekonomie II: Pro magisterské studium*. Slaný: Melandrium, 2001, 367 s. ISBN 80-86175-18-9.
- [15] SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3.
- [16] STELLNER, F. a kol.: *Hospodářské dějiny 16. – 20. století*. Praha: Oeconomica, 2006, 139 s. ISBN 80-245-1141-X.
- [17] TOMEŠ, Z. a kol.: *Hospodářská politika 1900-2007*. Praha: C. H. Beck, 2008, 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7.
- [18] TULEJA, P.: *Analýza pro ekonomy*. Brno: Computer Press, a. s., 2007, 338 s. ISBN 978-80-251-1801-6.
- [19] URBAN, J.: *Teorie národního hospodářství*. 2., doplněné a rozšířené vydání. Praha: ASPI, a. s., 2006, 516 s. ISBN 80-7357-188-9.
- [20] URBAN, J.: *Základy teorie národního hospodářství*. Praha: ASPI Publishing, s. r. o., 2003, 424 s. ISBN 80-86395-72-3.
- [21] ŽÍDEK, L.: *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. 391 s. ISBN 978-80-7380-035-2.

Elektronické zdroje

- [1] *Businessblogger* [online]. 2009 [cit. 2011-02-03]. Největší světové ekonomiky v letech 2000, 2010 a 2015. Dostupné z WWW: <<http://byznys.blogger.cz/Psycha/Nejvetsi-svetove-ekonomiky-v-letech-2000-2010-a-2015>>.
- [2] *BusinessInfo: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2010 [cit. 2010-12-08]. Hlavní makroekonomické ukazatele. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-makroekonomicke-ukazatele-cr/1000431/49089/#hdp>>.

-
- [3] *BusinessInfo : Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2010 [cit. 2011-04-04]. Čína: Ekonomická charakteristika země. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000539/>>.
- [4] *BusinessInfo : Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2009 [cit. 2011-02-06]. Japonsko: Ekonomická charakteristika země. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/>>.
- [5] *Cvwm.cz* [online]. 2007 [cit. 2011-03-02]. Hodnocení ekonomické transformace po roce 1989. Dostupné z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100702s_ev70626.pdf>.
- [6] *Český statistický úřad* [online], 2011 [cit. 2011-02-08]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/23812999.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/23812999.xls)>.
- [7] *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2011-03-13]. Inflace. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#1>.
- [8] *Český statistický úřad* [online] 2011 [cit. 2011-02-08]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/23812999.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/23812999.xls)>.
- [9] *Český statistický úřad* [online] 2011 [cit. 2011-02-06]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/index.htm>>.
- [10] *Euroekonom.cz : Ekonomický portál* [online]. 2008 [cit. 2011-03-12]. Hypoteční krize v USA: Příčiny, průběh, následky (1. díl). Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky1>>.
- [11] *Euroekonom.cz : Ekonomický portál* [online]. 2008 [cit. 2011-03-18]. Hypoteční krize v USA: Příčiny, průběh, následky (2. díl). Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky2>>.
- [12] *Euroekonom.cz : Ekonomický portál* [online]. 2008 [cit. 2011-03-27]. Hypoteční krize v USA: Příčiny, průběh, následky (3. díl). Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky3>>.
- [13] *Euroekonom.cz: Ekonomický portál* [online]. 2009 [cit. 2010-12-28]. Rozpočtové schodky a státní dluh. Dostupný z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/ekonomie-clanky.php?type=lekce20>>.

-
- [14] *EUROEKONOM* [online]. 2009 [cit. 2010-12-09]. Nezaměstnanost. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/ekonomie-clanky.php?type=lekce10>>.
- [15] *Euroekonom.cz: Ekonomický portál* [online] 2010 [cit. 2011-03-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/ekonomika.php>>
- [16] EU v kostce [online]. 2010 [cit. 2010-12-20]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/abc/history/2000_today/index_cs.htm>.
- [17] *Evropa : Desetiletí dalšího rozšiřování* [online]. 2008 [cit. 2011-02-28]. 2000-dnes. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/abc/history/2000_today/index_cs.htm>.
- [18] *Evropa : Základní fakta a čísla o Evropě a Evropanech* [online]. 2000 [cit. 2011-02-28]. Životní úroveň. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/abc/keyfigures/qualityoflife/index_cs.htm>.
- [19] *Eurostat* [online]. 2009 [cit. 2011-02-28]. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdec100&language=en>>.
- [20] *Evropská komise* [online] 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/index_cs.htm>.
- [21] *Finance.cz* [online]. 2006 [cit. 2011-03-02]. Český HDP v roce 2005 lámal rekordy. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/65776-cesky-hdp-v-roce-2005-lamal-rekordy/>>.
- [22] *IDnes.cz : Ekonomika* [online.] 1. února 2010 [cit. 2011-04-01]. Obama navrhuje rozpočet se schodkem 1,3 bilionu dolarů. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/obama-navrhuje-rozpocet-se-schodkem-1-3-bilionu-dolaru-p0m/eko-zahranicni.aspx?c=A100201_130343_eko-zahranicni_fih>.
- [23] JANDA, J. Finanční krize: vznik, vývoj a předpovědi. *Měšec.cz* [online]. 2008 [cit. 2011-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/financni-krize-vznik-vyvoj-a-predpovedi/>>.
- [24] *Mezinárodní měnový fond* [online]. 2010 [cit. 2011-02-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/datamapper/index.php>>.
- [25] MIKULA, V. Ekonomický cyklus, hospodářská krize, její příčiny a možná řešení. *IDnes.cz* [online]. 2009, 1, [cit. 2011-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://mikula.blog.idnes.cz/clanok.asp?cl=78106&bk=69310>>.

-
- [26] *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2001 [cit. 2011-03-02]. Analýza vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO za rok 2000 . Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument2695.html>>.
- [27] *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2001 [cit. 2011-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/encyklopediestatu/japonsko/ekonomika/ekonomickacharakteristikazeme.html>
- [28] *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online] 2010 [cit. 2011-03-02]. . Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/cina/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html>.
- [29] *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2011 [cit. 2011-04-12]. Ekonomická charakteristika země Řecko. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/recko/ekonomika/ekonomicka_characteristika_zeme.html>.
- [30] *OECD* [online]. April 2010 [cit. 2011-04-04]. Ekonomický přehled České republiky 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.oecd.org/dataoecd/6/24/44905613.pdf>>.
- [31] *OECD* [online] 2010 [cit. 2011-03-04]. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/document/0,3746,en_2649_201185_46462759_1_1_1_1,00.html>.
- [32] RYCHTÁŘOVÁ, P. Vznik finanční krize nebyla náhoda. *Domácí finance.cz : finanční magazín* [online]. 2009, [cit. 2011-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.domacifinance.cz/820/vznik-financni-krize-nebyla-nahoda/>>.
- [33] The High-Level Group on Financial Supervision in the EU Chaired by Jacques de Larosiere: *Report*. Brussels, 25 February 2009, Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf>.
- [34] U. S. Bureau of Economic Analysis [online]. 2011 [cit. 2011-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.bea.gov/>>.
- [35] Statistics Bureau of Japan [online] 2011 [cit. 2011-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.stat.go.jp/english/index.htm>>.

-
- [36] U. S. Department of Labour Statistics [online]. 2011 [cit. 2011-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://stats.bls.gov/>>.
- [37] U. S. National Debt Clock [online]. 2011 [cit. 2011-03-03]. Dostupné z WWW:<http://www.brillig.com/debt_clock/>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 2-1: HDP na obyvatele ve vybraných zemích (1900)	21
Tabulka 2-2: Průměrná roční tempa ekonomického růstu (v %).....	24
Tabulka 2-3: Nezaměstnanost u vybraných zemí (1992-1999).....	26
Tabulka 2-4: Vybrané makroekonomické ukazatele ČR v letech 1990-1999.....	29
Tabulka 3-5: Vybrané makroekonomické ukazatele v USA v letech 2000-2006 (v %)	33
Tabulka 3-6: Vybrané makroekonomické ukazatele v Japonsku v letech 2000-2006 (v %)...	35
Tabulka 3-7: Vybrané ukazatele – velké ekonomiky (v roce 2004).....	37
Tabulka 3-8: Vybrané ukazatele – střední ekonomiky (v roce 2004).....	37
Tabulka 3-9: Vybrané ukazatele – malé ekonomiky (v roce 2004).....	38
Tabulka 3-10: Vybrané ukazatele – velmi malé ekonomiky (v roce 2004).....	38
Tabulka 3-11: Vybrané makroekonomické ukazatele v EU v letech 2000-2006 (v %)	40
Tabulka 3-12: Vybrané makroekonomické ukazatele ČR v letech 2000-2006.....	43
Tabulka 4-13: Vybrané ekonomické ukazatele v USA (2005-2010)	58
Tabulka 4-14: Míra růstu reálného HDP v EU (v %)	61
Tabulka 4-15: Vybrané makroekonomické ukazatele v ČR (2005-2010)	64
Tabulka 4-16: Vybrané makroekonomické ukazatele Číny (2005-2010).....	67
Tabulka 4-17: Vybrané makroekonomické ukazatele Japonska (2005-2010)	68
Tabulka 5-18: Vývoj HDP na obyvatele ve vybraných zemích (v Euro)v letech 2000-2009..	76
Tabulka 5-19: Transformace hodnot náhodné veličiny X.....	76
Tabulka 5-20: Odhad vývoje HDP na obyvatele ve vybraných zemí.....	89

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 3-1: Životní úroveň zemí Evropské unie (v roce 2004).....	39
Obrázek 3-2: Členové EU v roce 2007	40
Obrázek 4-3: Reálná změna HDP v roce 2010.....	55

SEZNAM GRAFŮ

Graf 2-1: HDP na obyvatele v USD (v tis.)	25
Graf 2-2: Rozložení celosvětového HDP v roce 1998 (v %)	26
Graf 2-3: Deset největších ekonomik světa v roce 1999 (HDP v bil. USD).....	27
Graf 3-4: Sektorová struktura zaměstnanosti v USA v roce 2005 (v %).....	33
Graf 3-5: Porovnání HDP ve vybraných zemích v letech 2000-2006	41
Graf 3-6: Porovnání míry inflace ve vybraných zemích v letech 2000-2006	41
Graf 3-7: Porovnání míry nezaměstnanosti ve vybraných zemích v letech 2000-2006	42
Graf 4-8: Vývoj základní úrokové sazby v USA.....	46
Graf 4-9: Vývoj obchodní bilance USA v letech 2001-2006.....	47
Graf 4-10: Počet prodaných nových rodinných domů v USA (v tis.) v letech 2000-2007.....	49
Graf 4-11: Prodejní cena nového rodinného domu v USA (tis. USD) v letech 2000-2007.....	49
Graf 4-12: Bublina nových nemovitostí na trhu USA (v tis.) v letech 2001-2005.....	50
Graf 4-13: Vývoj základní úrokové sazby v USA v letech 2001-2008	51
Graf 4-14: Počet prodaných nových rodinných domů v USA (tis.) v letech 2003-2010.....	52
Graf 4-15: Prodejní cena nového rodinného domu v USA (tis. USD) v letech 2003-2010.....	52
Graf 4-16: Doba prodeje nového rodinného domu v USA (měsíce) v letech 2003-2010	53
Graf 4-17: Deset největších ekonomik světa v roce 2010.....	56
Graf 4-18: Vývoj národního dluhu USA.....	57
Graf 4-19: Vývoj HDP (v %) v České republice v letech 2007-2010	63
Graf 4-20: Srovnání růstu HDP (v %) zemí BRICS v letech 2005-2010	65
Graf 4-21: Vývoj HDP zemí BRICS	65
Graf 4-22: Vývoj růstu HDP ve vybraných zemích (2005-2010)	69
Graf 4-23: Vývoj inflace ve vybraných zemích (2005-2010)	70
Graf 4-24: Vývoj nezaměstnanosti ve vybraných zemích (2005-2010)	70
Graf 4-25: Vývoj vládního dluhu (v % HDP) ve vybraných zemích (2005-2010).....	71
Graf 4-26: Vývoj HDP na obyvatele – Česká republika.....	77
Graf 5-27: Vývoj HDP na obyvatele - Německo.....	80
Graf 5-28: Vývoj HDP na obyvatele – Maďarsko.....	82
Graf 5-29: Vývoj HDP na obyvatele – Německo.....	85
Graf 5-30: Vývoj HDP na obyvatele – EU-27	87

SEZNAM ZKRATEK

APEC	Asia-Pacific Economic Cooperation
BOJ	Bank of Japan
BRICS	Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jižní Afrika
CPI	Consumer price index
CSU	Český statistický úřad
CZK	Koruna česká
ČR	Česká republika
ECB	Evropská centrální banka
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
FED	Federální rezervní systém
GDP	Gross domestic product
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
MMF	Mezinárodní měnový fond
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PB	Platební bilance
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar
WB	World bank